

Minna Ruusuvirta, Pasi Saukkonen, Johanna Selkee, Ditte Winqvist

Kulttuuritoiminnan kustannukset 14 kaupungissa vuonna 2006

Raportti tiedonkeruun pilottihankkeen tuloksista

Esipuhe

Kunnallisen palvelutuotannon kehittäminen vaatii tuekseen monia apuvälineitä. Perustiedot kustannuksista ovat yksi tällainen työkalu. Tiedot kulttuuripalvelujen kustannuksista ja niiden menorakenteesta ovat tähän saakka olleet puutteelliset ja hankalasti koottavissa. Kuntaliitossa nähtiin tärkeäksi selvittää näitä asioita ja saada luotettavaa tietoa siitä, paljonko kunnat käyttävät rahaa kulttuuritoimintaan.

Kuntaliitto toimi aloitteentekijänä, kun käynnistettiin nyt raportoitavaa tiedonkeruun pilottihanketta. Hankkeen onnistumisen kannalta oli tärkeää, että kunnat itse olivat alusta lähtien aktiivisesti mukana laatimassa tiedonkeruun kehukset ja kokoamassa tarvittavia tietoja. Kuntaliitto on myös erittäin kiitollinen siitä, että Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore näki tärkeäksi osallistua sekä hankkeen kehittämiseen että tulosten raportointiin. Tällä yhteistyökuviolla uskomme saavuttaneemme parhaan mahdollisen lopputuloksen. Raportin tekijöiden lisäksi korkeakouluharjoittelija Noora Anttila osallistui Cuporessa ansiokkaasti tietojen keruuseen. Haluamme osoittaa kiitokset myös Tilastokeskuksen yliaktuaarille Sari Karttuselle, joka on auttanut raportin laatijoita asiantuntemuksellaan ja kommentoinut raporttiluonnosta.

Pilottihanke tuotti kaksi raporttia. Tämä raportti kertoo tiedonkeruun tuloksista, kulttuuritoimen menoista ja tuloista 14 kaupungissa. Tiedonkeruun taustoista, toteutuksesta, siitä saaduista kokemuksista sekä tiedonkeruun kehittämismahdollisuuksista laadittu erillinen raportti löytyy Cuporen kotisivulta.

Hanke jatkuu pilottivaiheen kokemusten pohjalta vuonna 2008, jolloin kootaan tietoja vuoden 2007 tilinpäätöksistä. Toisessa vaiheessa siihen osallistuu myös suurempi määrä kuntia.

Toivon, että Kuntaliitto on hankkeella voinut edesauttaa kunnallisten kulttuuripalvelujen kehittämistä ja että raportti toimii työkaluna sekä viranhaltijoiden että luottamushenkilöiden työssä.

Ditte Winqvist
erityisasiantuntija
Suomen Kuntaliitto
opetus- ja kulttuuriyksikkö

Sisältö

Esipuhe	2
Tiivistelmä	6
Resumé	7
Abstract	8
1 Johdanto	9
2 Selvityksen toteutus, aineisto ja menetelmät	11
3 Neljätoista kaupunkia	14
3.1 Väestö ja sosiaaliset rakenteet	14
3.2 Kuntien kulttuuritoiminnan lainsäädäntö ja rahoitus	16
3.3 Kulttuurihallinnot ja kulttuuripalvelut	18
3.3.1 Yleiskuvaus	18
3.3.2 Espoo	20
3.3.3 Hämeenlinna	21
3.3.4 Joensuu	22
3.3.5 Jyväskylä	23
3.3.6 Kuopio	24
3.3.7 Lahti	25
3.3.8 Lappeenranta	25
3.3.9 Mikkeli	26
3.3.10 Oulu	27
3.3.11 Rovaniemi	27
3.3.12 Tampere	28
3.3.13 Turku	29
3.3.14 Vaasa	30
3.3.15 Vantaa	31
4 Kulttuurin käyttökustannukset ja -tuotot	32
4.1 Yleiskuvaus	32
4.2 Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain	39
4.2.1 Taide- ja kulttuurilaitokset	39
4.2.2 Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset	43
4.2.3 Taiteen perusopetus	45
4.2.4 Kunnan muu kulttuuritoiminta	47
4.2.5 Avustukset kulttuuritoimintaan	48
4.2.6 Muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta	51
4.3 Kaupunkien kulttuuritulot	52
5 Päätelmät	56
5.1 Kyselyn tavoitteet ja toteutus	56

5.2	Kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannukset _____	57
6	Lähteet _____	60
	Kirjallisuus _____	60
	Tilastolähteet _____	61
Liitteet		
Liite 1.	Pilottihankkeen kyselylomake kuntien kulttuuritoiminnan menoista ja tuloista _____	62
Liite 2.	Tiedonkeruuhankkeen määritelmien mukaiset kunnalliset ja kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot ja -keskukset	69
Kaaviot, kuvat ja taulukot		
Kaavio 1.	Kunnallisen kulttuuritoimen tiedonkeruun pilottihankkeen toteutus _____	11
Kuvio 1.	Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (pl. kirjastot), 1 000 € _____	33
Kuvio 2.	Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (ml. kirjastot), 1 000 € _____	33
Kuvio 3.	Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (pl. kirjastot), €/asukas _____	34
Kuvio 4.	Henkilöstömenojen, vuokrien ja muiden menojen jakautuminen kaupunkien kulttuurin bruttotoimintamenoissa (pl. kirjastot ja muut hallintokunnat), % _____	37
Kuvio 5.	Kulttuurin nettokäyttökustannukset (pl. kirjastot), €/asukas _____	38
Kuvio 6.	Kustannukset taide- ja kulttuurilaitoksille, 1 000 € _____	40
Kuvio 7.	Kustannukset taide- ja kulttuurilaitoksille, €/asukas _____	41
Kuvio 8.	Bruttokäyttökustannukset taide- ja kulttuurilaitostyypeittäin, % _____	41
Kuvio 9.	Kunnallisten taide- ja kulttuurilaitosten bruttotoimintamenot menolajeittain, % _____	42
Kuvio 10.	Kustannukset taiteen perusopetukseen, 1 000 € _____	46
Kuvio 11.	Kustannukset taiteen perusopetukseen, €/asukas _____	46
Kuvio 12.	Kustannukset muuhun kulttuuritoimintaan (pl. avustukset), 1 000 € _____	48
Kuvio 13.	Kustannukset muuhun kulttuuritoimintaan (pl. avustukset), €/asukas _____	48
Kuvio 14.	Avustukset kulttuuritoimintaan, 1 000 € _____	49
Kuvio 15.	Avustukset kulttuuritoimintaan, % _____	50
Kuvio 16.	Kulttuurin käyttötuotot toiminta-alueittain (pl. kirjastot), % _____	53
Kuvio 17.	Kulttuurin käyttötuotot toiminta-alueittain (ml. kirjastot), % _____	54
Kuvio 18.	Kulttuurin tulorakenne tulolajeittain (pl. kirjastot), % _____	54
Taulukko 1.	Kaupunkien väestö ja muita taustatietoja _____	14
Taulukko 2.	Kulttuuritilaisuuksissa käyminen sukupuolen, koulutuksen sekä asuinpaikan koon mukaan vuonna 2002, % _____	16
Taulukko 3.	Valtionosuuden laskennalliset yksikköhinnat ja niistä maksetut valtionosuusprosentit vuonna 2006 _____	17
Taulukko 4.	Kulttuurin käyttökustannuksiin myönnetyt laskennalliset valtionosuudet vuodelle 2006, € _____	17
Taulukko 5.	Kulttuuritoimen lautakuntarakenne vuonna 2006 _____	18
Taulukko 6.	Yleisen kulttuuritoimen sekä kulttuuritalojen ja -keskusten vakituinen henkilöstö vuonna 2006 _____	19
Taulukko 7.	Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Espoossa _____	21
Taulukko 8.	Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Hämeenlinnassa _____	22
Taulukko 9.	Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Joensuussa _____	23
Taulukko 10.	Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Jyväskylässä _____	24
Taulukko 11.	Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Kuopiossa _____	24
Taulukko 12.	Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Lahdessa _____	25

Taulukko 13. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Lappeenrannassa _____	26
Taulukko 14. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Mikkelissä _____	27
Taulukko 15. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Oulussa _____	27
Taulukko 16. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Rovaniemellä _____	28
Taulukko 17. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Tampereella _____	29
Taulukko 18. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Turussa _____	30
Taulukko 19. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Vaasassa _____	31
Taulukko 20. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Vantaalla _____	31
Taulukko 21. Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (pl. kirjastot) toiminta- alueittain, 1 000 € _____	36
Taulukko 22. Tunnuslukuja kulttuuritoiminnan (pl. kirjastot) kustannuksista _____	39
Taulukko 23. Taide- ja kulttuurilaitokset sekä niiden todellisiin kustannuksiin perustuvat henkilötyövuodet _____	40
Taulukko 24. Taide- ja kulttuurilaitosten menoluokat jaoteltuna laitoksittain, % _____	43
Taulukko 25. Selvityksessä mukana olevat kulttuuritalot ja -keskukset _____	44
Taulukko 26. Kustannukset kulttuuritaloille ja -keskuksille, 1 000 € _____	45
Taulukko 27. Kaupunkien kulttuuritoimen jakamat ”muut avustukset” ja yleishallinnon avustukset, 1 000 € _____	51
Taulukko 28. Muiden hallintokuntien kulttuurimenot, 1 000 € _____	51
Taulukko 29. Kaupunkien kulttuuritoiminnan käyttötuotot, 1 000 € _____	52

Tiivistelmä

Vuonna 2007 Suomen Kuntaliitto toteutti yhteistyössä kuntien kanssa kuntien kulttuuri-toiminnan tiedonkeruun pilottihankkeen. Sen tarkoituksena oli selvittää kuntien kulttuuriin käyttämät euromäärät sekä kunnallisen kulttuuritoimen palvelurakennetta. Hankkeessa kerättiin kuntien taloudellisia avainlukuja taiteen ja kulttuurin menoista ja tuloista sekä selvitettiin tiedonkeruun laajemman ja säännöllisemmän toteuttamisen edellytyksiä. Hanke toteutettiin kyselynä, jossa tiedusteltiin kulttuuritoiminnan perusrakenteita sekä taloustietoja vuoden 2006 tilinpäätöksen perusteella. Hankkeessa tarkasteltiin kulttuuritoimintaa pääosin ilman kirjastoja.

Hankkeeseen osallistuneet kunnat olivat aktiivisesti mukana projektin eri vaiheissa, ja lisäksi siihen osallistui Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore. Pilottihankkeen toteutuksesta, siitä saaduista kokemuksista ja tiedonkeruun kehittämismahdollisuuksista on laadittu erillinen raportti, joka löytyy Cuporen kotisivulta.

Hankkeessa saatiin tietoja 14 kaupungista, jotka olivat Espoo, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Rovaniemi, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa. Tulokset osoittavat, että vaikka valtio osallistuu kuntien kulttuuritoiminnan rahoittamiseen, päävastuu rahoituksesta on kuitenkin kaupungeilla. Kaikkineen kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on yhä pieni. Kulttuurin käyttökustannusten osuus kaupungin kokonaiskäyttökustannuksista oli korkein Lahdessa, 3,7 prosenttia, pienimmillään osuus oli 1,2 prosenttia.

Kaupunkien välillä on kuitenkin suuria eroja. Yleisesti ottaen suuremmat kaupungit käyttävät kulttuuriin paitsi absoluuttisina rahasummina myös asukasluvuun suhteutettuna enemmän rahaa kuin pienemmät kaupungit. Kulttuuritoiminnan bruttokäyttökustannukset olivat kyselyyn osallistuneista kunnista kuitenkin korkeimmat kaksikielisessä Vaasassa. Helsingin kulttuuripalvelujen kupeessa sijaitsevat Espoo ja Vantaa käyttivät puolestaan taiteeseen ja kulttuuriin vähemmän kuin muut samankokoiset kaupungit.

Kuntien välillä on myös suuria eroja siinä, millä tavalla kulttuuripalvelut tuotetaan. Osa kunnista tuottaa palvelut miltei yksinomaan itse, kun taas toisissa kunnissa avustetaan oikeudelliselta muodoltaan yksityisiä toimijoita (säätiöitä, yhdistyksiä tai osakeyhtiöitä) enemmän. Monessa kaupungissa myös ostetaan palveluja yksityisiltä kulttuuritoimijoilta. Suurin osa kuntien kulttuuritoiminnan rahoituksesta menee yleensä kuntien itse tuottamiin kulttuuripalveluihin.

Vakiintuneilla museoilla, teattereilla ja orkestereilla on vahva asema kyselyyn osallistuneiden kuntien kulttuuritoiminnassa. Kaupungit kuitenkin eroavat toisistaan siinä, mihin laitostenmuotoon suurin taloudellinen panos kohdistuu. Kysely nostaa kasvavana toimintamuotona esille kulttuuritalot ja -kulttuurikeskukset, joilla saattaa olla taloudellisesti merkittävä asema kunnan kulttuuribudjetissa. Myös taiteen perusopetuksen rahoitusosuus on joissain kaupungeissa suuri.

Kysely osoitti, että tietoja kuntien kulttuuritoiminnasta on joidenkin toiminta-alueiden ja toimintatapojen suhteen yhä varsin vaikea saada. Tämä koskee erityisesti taiteen perusopetuksen rahoitusta sekä muiden hallintokuntien (esimerkiksi liikunta-, nuoriso-, sosiaali- tai terveystoimen) kulttuurimenoja ja -tuloja. Monessa kaupungissa järjestetään tai ostetaan taide- ja kulttuuritoimintaa myös varsinaisen kulttuuritoimen ulkopuolella. Yleishallinnolla (usein kaupunginhallituksella) on toisinaan merkittävä rooli kulttuurin rahoituksessa. Kuntien kulttuuritoiminnan tiedonkeruuta kannattaa siis kehittää edelleen.

Resumé

Finlands Kommunförbund genomförde i samarbete med kommunerna år 2007 ett pilotprojekt för att samla in data om kommunernas kulturverksamhet. Projektets syfte var att utreda hur mycket den kulturella verksamheten i kommunerna kostar och hur den kulturella servicen är strukturerad. Ekonomiska nyckeltal om utgifter och inkomster för konst och kultur samlades in. Därtill utreddes förutsättningarna för en mer omfattande och regelbunden datainsamling. Projektet genomfördes som en enkät med frågor om den kulturella verksamhetens infrastruktur och uppgifter om ekonomin enligt bokslutet 2006. I studien av den kulturella verksamheten utelämnades i regel biblioteken.

Projektkommunerna deltog aktivt i de olika faserna av projektet. I projektet deltog också Kulturpolitiska forskningsstiftelsen Cupore. En separat rapport har utarbetats om genomförandet av pilotprojektet, om erfarenheterna av projektet och om möjligheterna att utveckla insamlingen av data. Rapporten finns på Cupores hemsida.

Projektet fick uppgifter från 14 städer: Esbo, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Lahtis, Rovaniemi, S:t Michel, Tammerfors, Tavastehus, Uleåborg, Vanda, Vasa, Villmanstrand och Åbo. Resultaten visar att det är kommunerna som bär huvudansvaret för finansieringen av den kommunala kulturverksamheten, även om staten deltar i finansieringen. Allt som allt utgör den kulturella verksamheten alltså en liten andel av kommunernas totala ekonomi. Kulturverksamheten i Lahtis gav den högsta andelen av stadens totala driftskostnader 3,7 procent, som lägst var andelen 1,2 procent.

Skillnaderna mellan städerna är emellertid stora. Större städer lägger allmänt taget ner mera pengar på kultur än små städer, både i fråga om absoluta belopp och i förhållande till folkmängden. Bland projektkommunerna var det emellertid det tvåspråkiga Vasa som hade de högsta bruttodriftskostnaderna för den kulturella verksamheten. Esbo och Vanda, som ligger nära de kulturella tjänsterna i Helsingfors, använde mindre pengar för konst och kultur än andra städer av samma storlek.

Skillnaderna mellan kommunerna är stora också när det gäller sättet att producera de kulturella tjänsterna. En del av kommunerna producerar tjänsterna så gott som i egen regi, medan andra kommuner snarare satsar på bidrag till privata aktörer i olika juridisk form (stiftelser, föreningar eller aktiebolag). I många städer upphandlas också servicen av privata kulturaktörer. Huvudparten av finansieringen av kommunernas kulturverksamhet går i regel till den egna produktionen av kulturella tjänster.

Etablerade museer, teatrar och orkestrar har en stark ställning i den kulturella verksamheten i pilotkommunerna. Städerna avviker emellertid från varandra i fråga om vilken institutionsform det är som får det största ekonomiska bidraget. En växande verksamhetsform som enkäten lyfter fram är kulturhusen och kulturcentrumen, som möjligen kan få mera betydelse i kulturbudgeten. I vissa städer är också finansieringsandelen för den grundläggande konstundervisningen hög.

Enkäten visade att det fortsättningsvis är ytterst svårt att få uppgifter om kommunernas kulturverksamhet när det gäller vissa verksamhetsområden och verksamhetsformer. Detta gäller särskilt finansieringen av den grundläggande konstundervisningen och kulturrelaterade utgifter och intäkter inom andra förvaltningar (t.ex. idrottsverksamheten, ungdomsverksamheten, social- och hälsovården). I många städer anordnar man eller köper man verksamhet kring konst och kultur också utanför själva kulturektorn. Ibland har den allmänna förvaltningen (ofta stadsstyrelsen) en betydande roll i finansieringen av kulturell verksamhet. Det lönar sig således att ytterligare utveckla insamlingen av data om den kommunala kulturella verksamheten.

Abstract

In 2007, the Association of Finnish Local and Regional Authorities carried out a pilot project together with Finnish local authorities to collect data on cultural functions in municipalities. The objective was to find out how much money local authorities spend on culture and to examine the service structure of the department of cultural services. In the project, the financial key figures for expenditure and revenues in art and culture were collected and the prerequisites for a more extensive and regular data collection were examined. The project was carried out as a survey covering the basic structures of cultural functions and economic data based on the 2006 final accounts. For the purposes of the project, libraries were mostly not included in cultural functions.

Local authorities participating in the project were actively involved in the different stages of the project. The Foundation for Cultural Policy Research (Cupore) also participated in the project. A separate report was drawn up on project implementation, experiences gathered from it and on opportunities for the development of data collection. The report is available on Cupore Web site <http://www.cupore.fi>.

Data was collected on 14 towns and cities: Espoo, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Rovaniemi, Tampere, Turku, Vaasa and Vantaa. The results show that although the central government participates in the funding of local cultural functions, the towns and cities still bear the main responsibility for the funding. In all, the share of cultural functions of total municipal finances is still modest. The share of cultural operating costs of the town's total operating costs was largest in Lahti at 3.7 per cent. The smallest share was 1.2 per cent.

However, there are great differences between the towns and cities. Generally speaking, large cities spend more money on culture than smaller towns, not only when measured as absolute amounts, but also when calculated per capita. Of the local authorities participating in the project, the gross operating costs of cultural functions were highest in the bilingual town of Vaasa. The cities of Espoo and Vantaa, located near the cultural services of Helsinki, used less money for art and culture than other cities of the same size.

Local authorities also differ greatly in how they provide cultural services. Some local authorities provide most services independently while other local authorities give more support to actors which in terms of legal form are private (foundations, associations or limited companies). In many towns and cities, services are also purchased from private cultural actors. The majority of the municipal cultural funding is targeted at cultural services provided by local authorities themselves.

The established museums, theatres and orchestras have a strong position among cultural functions of local authorities participating in the survey. However, the towns and cities differ as to which type of institutions receive most financial support. The survey draws attention to cultural houses and centres as a growing form of operation that may have a prominent financial role in the local authority's cultural budget. Also, in some towns and cities the share of funding for basic art education is significant.

The survey showed that information on some operating areas and practices of municipal cultural functions is still not easily accessible. This concerns in particular the funding for basic art education and cultural expenditure and revenues in other administrative sections (such as the departments of sports, youth affairs, social services or health). Many towns and cities organise or purchase art and cultural functions also outside the actual department of cultural services. Sometimes the general administration (often the town/city executive board) has a significant role in the funding for culture. To sum up, it is useful to further develop the data collection on cultural functions in municipalities.

1 Johdanto

Kuntaliitto käynnisti yhteistyössä kuntien kanssa keväällä 2006 pilottihankkeen, jonka tarkoituksena oli kehittää kuntien kulttuuritoiminnan menojen ja tulojen tiedonkeruuta sekä vertailutiedon tuottamista. Lähtökohta hankkeelle oli kokemus tämänhetkisen tiedon puutteellisuuksista sekä erityisesti vertailukelpoisen tiedon tarpeesta. Siinä missä esimerkiksi liikuntatoimeen on saatu aikaan tiedonkeruumenetelmiä ja tietopankkeja, kulttuuritoiminnan kehittämisen tukena ei ole ollut luotettavaa taloudellista tietopohjaa.¹ Siirtyminen toiminnan strategiseen suunnitteluun ja johtamiseen sekä uusien palvelutuotantomallien käyttöönotto ovat viime vuosina lisänneet taloudellisen perustiedon merkitystä. Käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos on myös tuonut mukanaan tietotarpeita, samoin kuin uusia haasteita tiedon tuottamiselle.

Pilottihanke toteutettiin vuonna 2007, ja siinä kerättiin tietoja kuntien kulttuuritoiminnan kustannuksista suomalaisissa kaupungeissa vuonna 2006. Tavoitteena oli sekä hankkia tietoa koko maata kattavan ja säännöllisesti toteutettavan tiedonkeruujärjestelmän kehittämisen edellytyksistä että hankkeeseen osallistuneiden kuntien kulttuuritoiminnasta ja kulttuurin taloudesta. Hankkeessa haluttiin myös nostaa näkyväksi kaupunkien kulttuuripalveluprofiilien erilaisuus, joka osaltaan vaikuttaa kulttuuripalvelujen kustannusrakenteeseen.

Tiedonkeruun taustoista, toteutuksesta, siitä saaduista kokemuksista sekä tiedonkeruun kehittämismahdollisuuksista on laadittu erillisraportti (Saukkonen ja Ruusuvirta 2008).² Tässä raportissa esitellään pilottihankkeen tuloksia niiden neljäntoista kaupungin osalta, joiden kulttuuritoiminnasta saatiin kerättyä luotettavat ja vertailukelpoiset tiedot projektin toteutusaikataulussa.

Raportin analyysia ohjaavat tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Kuinka paljon kunnat käyttävät rahaa taiteeseen ja kulttuuriin?
- Kuinka kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset jakautuvat eri toiminta-alueiden ja hallintokuntien kesken?
- Miltä kulttuuritoiminnan osa-alueilta kunnat saavat tuloja?

Koska kyseessä on poikkileikkaustyyppinen aineisto, tulosten esittelyn painopiste on kaupunkien välisessä vertailussa. Pilottihankkeessa saavutettu tieto ei erilaisten määritelmien ja tiedonkeruun toimintatapojen vuoksi ole suoraan yhdistettävissä esimerkiksi kuntien talous- ja toimintatilastojen tietoihin eikä muuhun valmiina olevaan tilastolliseen materiaa-

1 Kulttuurisektorin toimijat eivät esimerkiksi Sari Karttusen mukaan ole pitäneet Tilastokeskuksen tuottaman talous- ja toimintatilaston tietosisältöjä, luokituksia ja laskentaperiaatteita oman seurantansa ja arviointinsa kannalta tyydyttävänä. Ennestäänkin suhteellisen karkeita tilastoluokkia yhdistettiin edelleen vuonna 1997 siten, että museot, teatterit ja orkesterit muodostivat yhden tehtäväluokan. (Karttunen 2003, 14–15.) Nämä tilastoluokat eriytettiin jälleen vuonna 2006 museo- ja näyttelytoiminnaksi, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnaksi sekä musiikkitoiminnaksi. Lisäksi kuntien niin sanottua muuta kulttuuritoimintaa (yleistä kulttuuritoimintaa) koskeva tieto on koettu aikaisemmissa tarkasteluissa puutteelliseksi.

2 Raportti löytyy kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistäitiö Cuporen kotisivulta osoitteesta: http://www.cupore.fi/documents/kuntien_kulttuuritoiminta_tiedonkeruun_toteutusraportti.pdf

liin.³ Tässä yhteydessä ei ole myöskään mahdollisuutta yksittäisiä kaupunkeja koskeviin syvällisempiin kulttuuripoliittisiin tai kulttuurihallinnollisiin analyysihin. Niihin palataan myöhemmässä julkaisussa.⁴

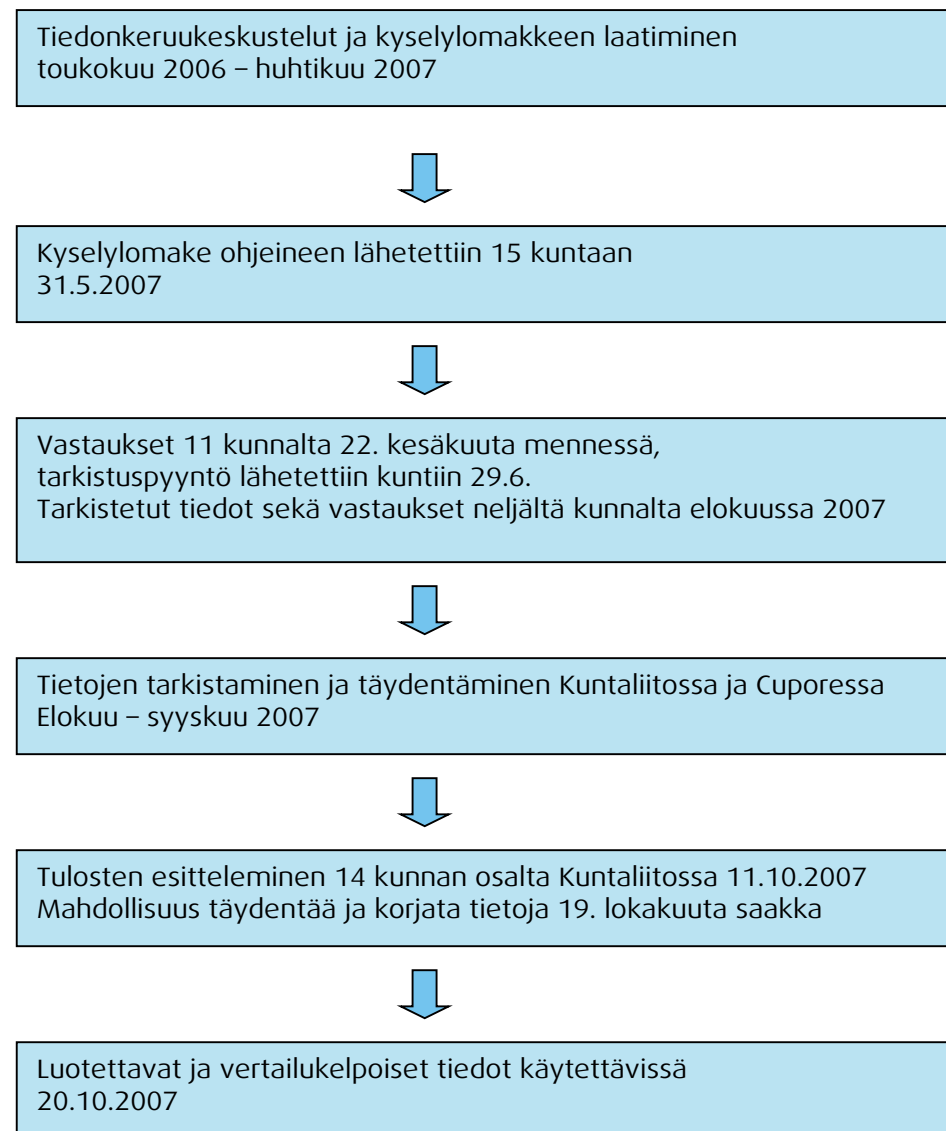
Raportin aluksi esitellään selvityksen toteutus sekä sen tuottama aineisto ja analyysissä käytetyt menetelmät. Tämän jälkeen tarkastellaan kuntien kulttuuritoiminnan taustatekijöitä. Ensin vertaillaan kuntien väestö- ja muita rakenteita sekä kuntien kulttuuritoiminnan lainsäädännöllistä perustaa ja rahoitusjärjestelyjä. Tämän jälkeen kuvataan erikseen hankkeeseen osallistuneiden kuntien kulttuurihallintoa ja kulttuuripalvelujen tuottamista tai järjestämistä. Neljännessä luvussa esitellään tiedonkeruun tuottamia tunnuslukuja kuntien kulttuuritoiminnan käyttökustannuksista ja -tuotoista. Kulttuuritoiminnan kustannuksia tarkastellaan ensin kokonaisuudessaan ja sen jälkeen osa-alueittain (taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset, taiteen perusopetus, kunnan muu kulttuuritoiminta, taiteen ja kulttuurin avustukset sekä muiden hallintokuntien kulttuurimenot). Tämän jälkeen esitellään käyttötuottojen perusjakaumia. Viidennessä luvussa ovat päätelmät.

3 Selvityksen tuloksia voidaan kuitenkin verrata esimerkiksi Sari Karttusen (2003) selvitykseen kuntien kulttuuritoiminnasta ja sen kustannuksista, jonka lähteitä olivat nimenomaan kuntien talous- ja toimintatilastot sekä kulttuurilaitoksia koskevat erillistilastot. Ks. myös esim. Kangas 1991; taide- ja kulttuurilaitoksista Heiskanen 2000; 2001.

4 Cuporessa tehdään vuonna 2008 erillinen tutkimus kulttuuripoliitikasta ja -hallinnosta sekä kulttuuritoiminnan taloudesta vuoden 2007 pilottihankkeeseen sekä vuoden 2008 tiedonkeruun jatkohankkeeseen (ks. esipuhe) osallistuneissa kaupungeissa. Ks. tarkemmin <http://www.cupore.fi/kuntienkulttuuritoiminta.php>

2 Selvityksen toteutus, aineisto ja menetelmät

Kuntien kulttuuritoiminnan menoja ja tuloja kartoittava pilottihanke sai alkunsa keväällä 2006 kokouksella Kuntaliitossa. Tiedonkeruun periaatteita ja kyselylomakkeen sisältöä valmisteltiin yhteistyössä kuntien ja Cuporen kanssa. Kyselylomake saatekirjeineen ja täyttöohjeineen lähetettiin 31. toukokuuta 2007 15 kuntaan, jotka olivat Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Rovaniemi, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa. Lopulliset tiedot olivat käytettävissä lokakuussa 2007. (Ks. tiedonkeruun prosessikaavio alla, ks. toteutuksesta tarkemmin Saukkonen ja Ruusuvirta 2008.)

Kaavio 1. Kunnallisen kulttuuritoimen tiedonkeruun pilottihankkeen toteutus

Kyselylomakkeessa selvitettiin kunnan kulttuurin hallinto- ja palvelutuotantorakenne sekä yleisen kulttuuritoimen ja kulttuuritalojen henkilöstön lukumäärä. Lisäksi kysyttiin kunnan omistamat ja avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot eriteltyinä taide- ja toimintalajeittain (museot, teatterit ja ooppera, orkesterit, kulttuuritalot) ja toimintamuodoittain (kunnan omistama, osakeyhtiö, säätiö, jokin muu). Lomakkeessa pyydettiin myös kustannustietoja seuraavista kokonaisuuksista: 1) taide- ja kulttuurilaitokset, 2) kulttuuritalot ja -keskukset, 3) taiteen perusopetus, 4) kunnan kulttuuritoimen alla oleva muu kulttuuritoiminta (josta erikseen avustukset) sekä 5) muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta. (Ks. liite 1, tiedonkeruun ohjeistuksesta ks. tarkemmin Saukkonen ja Ruusuvirta 2008.)

Tiedot koottiin kuntien vuoden 2006 tilinpäätöksistä. Tässä selvityksessä tarkastellaan käyttökustannuksia, ja niistä erityisesti bruttokäyttökustannuksia. Bruttokäyttökustannukset muodostuvat toimintamenoista sekä käyttöomaisuuden poistoista, arvonalentumisista ja vyörytyseristä. Luvut eivät sisällä investointeja. Toimintamenoissa käytettiin Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston mukaisia menolajeja, joita olivat henkilöstömenot, palvelujen ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, vuokramenot sekä muut menot.⁵ Toimintamenoihin laskettiin mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten sekä taiteen perusopetuksen osalta laitoksille ja yhteisöille annetut avustukset. Muiden hallintokuntien kulttuurimenot jaettiin seuraaviin kokonaisuuksiin: palvelujen ostot, avustukset, vuokramenot ja muut menot.

Kunnan kulttuuritoiminnan nettokustannukset saadaan selville vähentämällä käyttökustannuksista käyttötuotot. Käyttötuotot muodostuvat toimintatuloista ja vyörytyseristä. Toimintatulot jakautuvat myyntituloihin, maksuihin, tukiin ja avustuksiin, vuokratuloihin sekä muihin tuloihin.⁶ Muiden hallintokuntien kulttuuritulojen kokonaisuudet olivat myyntitulot, maksut, tuet ja avustukset sekä vuokratulot. (Ks. kaupunkien julkisten palvelujen kustannuksista myös esim. Helin 2002.)

Taide- ja kulttuurilaitos määriteltiin kyselyn ohjeissa siten, että sillä tarkoitettiin kunnan omistamaa tai vuotuista kiinteää julkista avustusta saavaa museota, teatteria tai orkesteria, jolla on palkattuna vakituista henkilökuntaa, jolla on ympärivuotista toimintaa ja joka on yksi hallinnollinen kokonaisuus. Koska tämä määritelmä tuotti toisistaan varsin huomattavasti poikkeavia taide- ja kulttuurilaitosten listoja, kohtaan tehtiin seuraavia tarkennuksia. Taide- ja kulttuurilaitokseksi määriteltiin lakisäateistä valtiosuutusta tai harkinnanvaraista valtion toiminta-avustusta saava museo, teatteri (sisältäen tanssiteatterin ja oopperan) tai orkesteri tai muu kunnan avustusta vuonna 2006 saanut ammattimainen taide- tai kulttuurilaitos museo- tai orkesteritoiminnan tai näyttämötaiteen alalla. Taide- ja kulttuurilaitokseksi ei siis laskettu esimerkiksi festivaali- tai tapahtumaorganisaatioita ja harrastajateattereita.

Kulttuuritalolla tarkoitettiin kyselylomakkeessa kunnan omistamaa erillistä hallinnollista yksikköä tai kunnan vuotuista avustusta saavaa, kulttuuritoimintaa ylläpitävää yksikköä. Myös tähän kohtaan tehtiin yhdenmukaisuuden ja siten vertailukelpoisuuden lisäämiseksi joitain tarkennuksia. Ensinnäkin kokonaisuutta alettiin kutsua laajemmalla nimellä kulttuuritalo tai -keskus ja sen alle luokiteltiin kuuluvaksi ainoastaan sellaiset kokonaisuudet, joilla oli omaa kulttuurituotantoa sekä erotettavissa oleva oma budjetti. Näin saavutettava tilastoluokka osoittautui varsin hajanaiseksi niin taloudellisen volyyminsä, toimintatapojen

5 Palvelujen ostoista (asiakaspalvelut ja muut palvelut), aineista, tarvikkeista ja tavaroista sekä muista menoista oli erotettu toisistaan sisäiset ja ulkoiset ostot ja hankinnat. Samoin vuokramenot oli jaettu sisäisiin ja ulkoisiin menoihin. Erikseen pyydettiin vielä toimintamenoista eroteltavaksi kiinteistökustannukset yhteensä (sisäinen ja ulkoinen vuokra, lämpö, sähkö, vesi, kunnossapito ja siivous sekä kiinteistön hoidosta aiheutuneet henkilöstömenot). Muiden hallintokuntien kulttuurimenot jaettiin seuraaviin kokonaisuuksiin: palvelujen ostot, avustukset, vuokramenot ja muut menot.

6 Myyntituloista erotettiin sisäiset myyntitulot (ml. omat liikelaitokset) ja vuokratulot jaettiin ulkoisiin ja sisäisiin vuokratuloihin. Tuet ja avustukset jakautuivat seuraaviin kokonaisuuksiin: työllistämistuet, muut tuet ja avustukset valtiolta, Euroopan unionilta saadut tuet ja avustukset sekä muilta tahoilta saadut tuet ja avustukset.

sa kuin toimintasisältöjensäkin puolesta. Siksi se jaettiin edelleen neljään osaan: 1) valtion tukea saavat alueelliset elokuva-, valokuva- ja tanssin keskuksset, 2) lastenkulttuurikeskukset ja -talot, 3) konsertti- ja kongressitalot sekä 4) muut kulttuuritalot ja -keskukset.

Taiteen perusopetus määriteltiin kyselylomakkeessa siten, että sillä tarkoitettiin asianomaisen lain (633/1998) mukaista taiteen perusopetusta. *Muun kulttuuritoiminnan*, josta käytettiin myös nimitystä yleinen kulttuuritoimi, määritelmä sisälsi kaiken varsinaisen kulttuuritoimen hallinnon alla toteutetun kulttuuritoiminnan, joka jää jäljelle kun edellä mainitut kokonaisuudet (laitokset, keskuksset ja taiteen perusopetus) on otettu erilleen.

Kyselyssä ei tiedusteltu erikseen kirjastotietoja, jotka saadaan luotettavasti ja tämän selvityksen luokittelujen kanssa yhteismitallisesti Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilastosta. Koska mainittu tilasto julkistettiin vuoden 2006 tietojen osalta vasta joulukuun puolivälissä 2007, kirjastotietoja ei kyetty täydellisesti sisällyttämään tiedonkeruuhankkeen tulosten esittelyyn. Tässä raportissa kuntien kulttuuritoimintaa tarkastellaan siis pääsääntöisesti ilman kirjastoja. Koska kirjastotoiminnan taloudellinen merkitys kuntien kulttuuritoiminnassa on huomattava (vuonna 2004 38 prosenttia kuntien kulttuurialan nettokäyttökustannuksista yhteensä, Kulttuuritilasto 2005, 227), raportin tulososassa kirjastotoiminnan tiedot on oikean kokonaiskuvan antamiseksi sisällytetty kokonaissummien tarkasteluun.

Kysely tuotti tilastollista aineistoa kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannuksista ja lisäksi laadullista tietoa kuntien kulttuurihallinnosta, kulttuuripalvelujen muusta organisaatiosta sekä taide- ja kulttuurilaitos- ja kulttuurikeskusrakenteesta. Tiedonkeruun aikana Cuporessa kerättiin hankkeeseen osallistuneiden kuntien kulttuuritoimesta ja kulttuuritoiminnasta aineistoa, jonka varassa voitiin tarkistaa kyselyssä saatuja tietoja ja lisätä tulosten vertailukelpoisuutta. Tulosten tarkistamisessa hyödynnettiin myös Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston tietoja kuntien kulttuuritoiminnasta sekä museoita, teattereita ja orkestereita koskevia erillistilastoja (ks. esim. Museotilasto 2006; Teatteritilastot 2006; Suomen Sinfoniaorkesterit 2007).

3 Neljätoista kaupunkia

3.1 Väestö ja sosiaaliset rakenteet

Tiedonkeruuhankkeeseen osallistui aluksi 15 kaupunkia, joista neljästätoista saatiin lopulta vertailukelpoiset tiedot. Koska kunnan alueellinen sijainti, koko ja sosiaaliset rakenteet vaikuttavat julkisiin (kulttuuri)palveluihin ja niiden käyttöön, näitä seikkoja kannattaa lyhyesti esitellä ennen varsinaisten tulosten käsittelyä (taulukko 1).

Kaikki neljätoista kaupunkia kuuluvat Suomen 20 suurimman kunnan joukkoon, mutta niiden väliset väestölliset ja muut erot ovat varsin suuria. Asukasluvultaan suurin kunta on Espoo (235 019 asukasta) ja pienin Hämeenlinna, joka lähes 48 000 asukkaallaan oli Suomen 17. suurin kunta vuoden 2006 lopussa. Kaikki mukana olevat kaupungit Espoota ja Vantaata lukuun ottamatta ovat maakuntiensä suurimpia kaupunkeja ja alueittensa keskuspaikkakuntia. Niissä tarjottuja kulttuuripalveluita hyödynnetään runsaasti myös kunta-rajojen yli, ja toisaalta alueen muut kunnat osallistuvat joissain tapauksissa keskuspaikkakunnan kulttuuripalvelujen rahoitukseen.⁷ Espoon ja Vantaan sijainti pääkaupunkiseudulla aivan Helsingin kupeessa luo niille omat erityisolosuhteensa kulttuuritarjontaan ja -palveluiden tuottamiseen.⁸

Taulukko 1. Kaupunkien väestö ja muita taustatietoja

Kunta	Asukas-luku*	Ruotsin-kielisten väestös-tä, %	Vieras-kielisten osuus väestös-tä, %**	Ulkomaa-laisten osuus väestös-tä, %	0-14-vuotiaiden osuus väestös-tä, %	15-64-vuotiaiden osuus väestös-tä, %	Yli 64-vuotiaiden osuus väestös-tä, %	Vähintään alimman korkeasteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttä-neistä, %
Espoo	235 019	8,5	6,7	4,9	20,2	69,8	10,0	42,1
Hämeenlinna	47 904	0,3	2,1	1,7	16,0	65,7	18,3	29,7
Joensuu	57 797	0,1	2,5	1,9	14,9	69,5	15,6	27,4
Jyväskylä	84 739	0,2	3,3	2,5	14,7	71,5	13,8	31,9
Kuopio	90 960	0,1	1,8	1,3	16,1	68,7	15,2	29,7
Lahti	98 766	0,3	3,5	2,8	15,2	67,0	17,8	24,0
Lappeenranta	59 118	0,2	3,6	2,9	15,3	67,4	17,3	25,4
Mikkeli	48 835	0,1	2,0	1,6	15,9	66,2	18,0	25,8
Oulu	130 178	0,2	2,2	1,9	17,2	70,7	12,2	32,9
Rovaniemi	58 099	0,1	1,6	1,5	17,5	67,8	14,7	27,9
Tampere	206 368	0,5	3,9	3,0	14,3	70,2	15,5	30,0
Turku	175 354	5,2	6,0	4,3	13,3	69,4	17,3	28,2
Vaasa	57 622	24,8	4,4	3,9	16,2	67,2	16,6	30,6
Vantaa	189 711	3,1	6,7	4,6	19,1	70,5	10,4	28,2

Lähteet: Tilastokeskus 2007b; Tilastokeskus 2007c.

*1.1.2007 aluejaon mukaan. Mikkeli ja Haukivuori yhdistyivät vuoden 2007 alussa, jolloin Mikkelin asukasluku nousi 2 268 asukkaalla.

Taloustietojen analysoinnissa on kuitenkin Mikkelin osalta käytetty 31.12.2006 voimassa olleen aluejaon mukaista väestömäärää 46 576.

**Muun kuin suomen, ruotsin tai saamenkieliset.

7 Näitä seikkoja ei voitu selvittää perusteellisesti tämän tiedonkeruun puitteissa.

8 Selvityksen kunnat sijoittuvat Manner-Suomen viiteen lääniin seuraavasti: Etelä-Suomen lääni: Espoo, Hämeenlinna, Lahti, Lappeenranta, Vantaa; Länsi-Suomen lääni: Jyväskylä, Tampere, Turku, Vaasa; Itä-Suomen lääni: Joensuu, Kuopio, Mikkeli; Oulun lääni: Oulu; Lapin lääni: Rovaniemi. Tuomo Martikaisen kuntatyyppiluokittelussa kaikki kunnat kuuluvat suuriin aluekeskuksiin (kehitystyyppi 1), lukuun ottamatta Espoota ja Vantaata, jotka kuuluvat luokkaan pääkaupunkiseudun kunnat (kehitystyyppi 2) (ks. tarkemmin Martikainen & Helin 2005).

Kunnan koolla on monia vaikutuksia kuntien toimintaan ja palvelujen järjestämiseen. Yleisesti ottaen suurempi kuntakoko lisää mittakaavaetuja, koska suuremmissa yksiköissä on helpompi tuottaa enemmän ja monipuolisempia palveluita pienemmällä yksikkökustannuksilla. Suuri väkiluku voi kuitenkin myös lisätä toiminnan tehottomuutta ja päällekkäisyyttä. Pienempien yksiköiden etuja ovat usein myös parempi asiakaslähtöisyys ja joustavuus. Suurten kuntien tulopohja taas voi olla vakaampi kuin pienillä, ja ne pystyvät kantamaan pieniä kuntia paremmin taloudellisiin suhdanteisiin liittyviä riskejä. (Luoma ja Moisio 2005, 5–7.)

Kulttuuritilaisuuksissa käynti on myös ihmisten vapaa-ajan käyttöä koskevien selvitysten mukaan yleisempää suuremmissa kaupungeissa.⁹ Tämä on epäilemättä ainakin osittain yhteydessä siihen, että ammattimaiset taide- ja kulttuurilaitokset toimivat etupäässä näissä kunnissa. Vuoden 2006 lopulla vajaan 23 000 asukkaan Kemi oli asukasluvultaan pienin kaupunki, jossa toimi lakisääteistä valtiosuutta saava teatteri ja orkesteri. Valtiosuusjärjestelmän piirissä olevista orkestereista kansanmusiikkiorkesteri Tallari toimii Kaustisilla (4 332 asukasta 31.12.2006), ja rahoituslain piirissä olevista museoista useat sijaitsevat huomattavasti pienemmissäkin kunnissa. Jokaisella kunnalla on myös lakisääteinen velvollisuus (kirjastolaki 904/1998) järjestää kirjastopalvelut joko itse, yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin. Kaikissa selvityksessä mukana olevissa kaupungeissa oli vähintään yksi kunnallinen tai yksityinen museo, teatteri ja orkesteri.

Kaksikielisyys lisää palvelujen tarvetta ja siten myös kulttuuritoiminnan kustannuksia. Virallisesti kaksikielisiä¹⁰ kuntia selvityksessä mukana olevista kunnista ovat Vaasa, Espoo, Turku ja Vantaa. Vaasan asukkaista lähes neljännes oli ruotsinkielisiä vuoden 2006 lopulla. Muissa kaksikielisisä kunnissa ruotsinkielisen väestön osuus on huomattavasti pienempi. (Taulukko 1). Useimmissa kulttuuripalveluita säätelevissä laeissa ei velvoiteta kaksikielistä kuntaa palveluiden kielen osalta. Kirjastolain (904/1998, 3 §) mukaan kaksikielisessä kunnassa molempien kieliryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon yhtäläisin perustein. Kuntien kulttuuritoiminnasta annettu laki (728/1992) tai museolaki (729/1992) eivät sen sijaan sisällä erityisiä kieltä koskevia säännöksiä. Velvoitteet kaksikieliseen toimintaan tulevatkin lähinnä perustuslain ja kielilain (423/2003) kautta.

Väestön ikärakenne vaikuttanee suuremmin kunnan sosiaali- ja terveys- sekä koulutussektoreille kuin kunnan kulttuuripalveluihin. Taiteen perusopetus on suunnattu etenkin lapsille ja nuorille, mutta opetusta järjestetään monissa kunnissa myös aikuisille. Vaikka kulttuuripalveluita pyritään tarjoamaan kaikille ikäryhmille, ovat lapset ja nuoret useiden kuntien kulttuuristrategioissa erityinen kohderyhmä. Espoossa ja Vantaalla 0–14-vuotiaat muodostavat viidenneksen koko väestöstä. Sen sijaan samaan kokoluokkaan kuuluvissa Turussa ja Tampereella alle viisitoistavuotiaiden osuudet ovat selvitykseen osallistuneista kaupungeista pienimmät (13,3 ja 14,3 prosenttia). Monien kulttuuripalveluiden seudullisen luonteen vuoksi ero ei kenties ole niin dramaattinen kuin miltä näyttää. Lapsiperheet sijoituvat usein suurten kaupunkien ympäriskuntiin, joita Espoo ja Vantaakin tässä tapauksessa ovat. Vastaavasti näissä kahdessa kaupungissa yli 64-vuotiaiden osuudet väestöstä olivat selvästi pienimmät (10 ja 10,4 prosenttia). Useimmissa kaupungeissa tämä osuus vaihtelee 15–19 prosentin välillä. (Taulukko 1.)

Viime vuosien kansainvälisellä muuttoliikkeellä on myös ollut vaikutuksensa kaupunkien väestörakenteeseen. Muuttoliike on kohdistunut erityisesti suurimpiin kaupunkeihin, ja selvityksessä mukana olevista kaupungeista Espoossa, Turussa ja Vantaalla ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä oli vuonna 2006 jo yli neljä prosenttia. Vieraskielisen väestön osuudet olivat jonkin verran korkeampia (taulukko 1). Suurimmat vieraskieliset ryhmät ovat yleensä venäjä, viro ja somali. Maahanmuuttajien ja kulttuurivähemmistöjen kulttuu-

9 Ks. esim. Tilastokeskus 2007d.

10 Kielilain (423/2003) mukaan kunta on säädettävä kaksikieliseksi, jos kunnassa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita ja jos vähemmistö muodostaa vähintään kahdeksan prosenttia asukkaista tai jos sen koko on vähintään kolme tuhatta asukasta.

ripalvelujen suhteen ei ole suoraa lainsäädännöllistä velvoitetta, mutta monet kunnat ovat ottaneet väestörakenteen muutoksen huomioon esimerkiksi perustamalla kansainvälisiä tai monikulttuurisia kohtaamispaikkoja ja kulttuurikeskuksia tai ottamalla eri väestöryhmien tarpeita muuten huomioon tiedotuksessaan ja palvelutarjonnassaan.¹¹

Myös koulutustasolla on vaikutuksensa kulttuuripalveluiden käyttöön: korkeammin koulutetuista suurempi osa käy kulttuuritilaisuuksissa verrattuna vähemmän kouluja käyneisiin (taulukko 2). Tässä tiedonkeruussa mukana olleet kaupungit eivät kuitenkaan poikkea tässä mielessä kovin paljon toisistaan. Vähintään alimman korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus yli 15 vuotta täyttäneistä on korkein Oulussa, Espoossa ja Jyväskylässä (noin 32–42 %) ja alin Lahdessa (24 %).

Taulukko 2. Kulttuuritilaisuuksissa käyminen* sukupuolen, koulutuksen sekä asuinpaikan koon mukaan vuonna 2002, %

	Teatteri	Ooppera	Taidenäyttelyt tai taidemuseot	Konsertit
Miehet	28	5	37	37
Naiset	44	8	47	44
Alempi perusaste tai vähemmän	25	2	22	21
Ylempi perusaste	32	4	47	41
Keskiaste	33	5	39	40
Alin korkea-aste	53	11	55	57
Muu korkea-aste	57	17	69	57
25 000-99 999 asukkaan kunta	34	5	43	42
yli 100 000 asukkaan kunta	44	13	54	51

* Luvut kertovat sen, kuinka monta prosenttia kuhunkin luokkaan (rivit) kuuluvista ihmisistä on käynyt vähintään kerran sarakkeiden mukaisissa kulttuuritilaisuuksissa viimeisen 12 kk:n aikana.

Lähde: Tilastokeskus 2007d.

3.2 Kuntien kulttuuritoiminnan lainsäädäntö ja rahoitus

Kunnilla on merkittävä osa kulttuurin julkisessa rahoittamisessa sekä kulttuuripalvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä. Kunnan oikeuksia, velvollisuuksia ja tehtäviä säätelevät yleisimmällä tasolla perustuslaki (731/1999) ja kuntalaki (365/1995). Kuntien ja valtion suhdetta kulttuuritoiminnassa sekä kulttuurin rahoitusta määrittävät erityisesti kuntien valtionosuuslaki (1147/1996), laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (635/1998) ja sitä koskeva asetus (806/1998) sekä laki kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992). Tiettyä kulttuurisektoria ja sen toimintaa säätelevät seuraavat lait: museolaki (729/1992) ja valtioneuvoston asetus museoista (1192/2005), teatteri- ja orkesterilaki (730/1992) sekä laki taiteen perusopetuksesta (633/1998).

Kulttuuripalveluja määritellään usein peruspalveluiksi, mutta toisin kuin opetuspalveluissa, kuntalaisilla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyihin kulttuuripalveluihin, vaan kunnat voivat itse muovata kulttuuripalveluja haluamallaan tavalla. Ainoastaan kirjastopalvelut on määritelty lainsäädännössä pakollisiksi, samoin ns. yleinen kulttuuritoiminta, joskin viimeksi mainitussa tapauksessa velvollisuus on väljästi muotoiltu. (Ks. esim. Heiskanen ym. 2002, 63–65; Oulasvirta ja Flinkkilä 2005, 159–174.)

Kunnat rahoittavat toimintansa etupäässä toimintatuloilla, verotuloilla ja valtionosuuksilla. Vuonna 2006 kuntien tuloista (ilman kuntayhtymiä) kunnallisvero muodosti 41 prosenttia, käyttötalouden valtionosuudet 17 prosenttia ja toimintatuloihin kuuluvat myyntitulot 16 prosenttia. (Kuntien rahoitusjärjestelmän arviointi 2006, 8.) Kuntien omat taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset, taiteen perusopetuksen oppilaitokset sekä muut kulttuuripalvelut tuovat kunnille myös tuloja.

11 Ks. tarkemmin esimerkiksi Saukkonen, Ruusuvirta ja Joronen 2007.

Valtio rahoittaa kuntien toimintaa etenkin lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän kautta. Sen tarkoitus on tukea kuntia palvelujen ylläpitämisessä eri osissa maata. Valtionosuuden (VOS) laskennalliset perusteet määräytyvät kulttuuritoiminnoittain, ja niitä ovat kirjastot, kulttuuritoiminta, taiteen perusopetus sekä museot, teatterit ja orkesterit. Valtionosuuden laskennallinen peruste voi olla esimerkiksi kunnan ylläpitämän toiminnan suoritettua määrää, laitoksen henkilötyövuodet tai kunnan asukasmäärä. Tästä ns. laskennallisesta yksikköhinnasta valtionosuutena maksettu prosentiosuus vaihtelee toiminnoittain. (Taulukko 3.) Kyselyyn osallistuneille kaupungeille kulttuurin käyttökustannuksiin myönnetty laskennalliset valtionosuudet vuodelle 2006 on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 3. Valtionosuuden laskennalliset yksikköhinnat ja niistä maksetut valtionosuusprosentit vuonna 2006

Kulttuuritoiminto	Valtionosuuden laskennallinen peruste	Valtionosuus em. laskennallisesta perusteesta
Taiteen perusopetus Asukaskohtainen VOS	1,40 €/asukas	29,7 %
Taiteen perusopetus Opetustuntiperusteinen VOS	56,43 €/opetustunti	57 %
Kulttuuritoiminta	3,50 €/asukas	29,7 %
Museot	36 847 €/henkilötyövuosi	37 %
Teatterit	30 948 €/henkilötyövuosi	37 %
Orkesterit	32 070 €/henkilötyövuosi	37 %
Kirjastot	44,77 €/asukas	45,3 %

Taulukko 4. Kulttuurin käyttökustannuksiin myönnetty laskennalliset valtionosuudet vuodelle 2006, €

	Taiteen perusopetus	Kirjasto	Kulttuuritoiminta	Museot	Orkesterit	Teatterit	Yhteensä
Espoo	94 583	4 643 199	236 457	286 301	640 759		5 901 299
Hämeenlinna	116 112	988 652	49 042	432 952			1 586 757
Joensuu	908 505	1 217 384	59 832	346 362	486 502		3 018 585
Jyväskylä	101 656	1 754 176	86 883	796 632	569 563	927 512	4 236 423
Kuopio	37 637	1 888 264	94 093	675 406	688 222	1 007 667	4 391 290
Lahti	40 865	2 029 726	102 163	727 360	1 003 736	1 545 853	5 449 703
Lappeenranta	24 525	1 232 541	61 312	311 726	332 245	595 440	2 557 788
Mikkeli	19 347	982 682	48 369	190 499	206 720		1 447 617
Oulu	980 928	2 643 643	132 251	623 451	838 613	1 076 371	6 295 258
Rovaniemi	783 842	1 229 702	59 771	294 408	260 452		2 628 175
Tampere	84 379	4 192 845	210 948	1 147 047	1 269 651		6 904 870
Turku	72 692	3 604 969	181 730	1 947 364	1 210 322	1 374 091	8 391 167
Vaasa	823 337	1 202 084	59 283	532 070	439 038	641 243	3 697 054
Vantaa	1 373 065	3 760 650	192 754	109 067			5 435 536

Lähde: Opetushallitus 2007.

Kulttuuritoimen valtionosuus lasketaan osana kunnan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituspäätöstä, johon kohdistetaan myös vähennyksenä kunnan asukaskohtainen rahoitusosuus opetus- ja kulttuuritoimeen. Päätökseen kohdistetaan myös osuus verotulotasauksesta. Näiden seurauksena opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus voi muodostua kunnalle negatiiviseksi, jolloin sen sijaan, että kunta saisi valtionosuutta, se lähettää rahaa opetusministeriölle. Kunnan saama valtionosuus on yleiskatteista ja se kirjataan kunnan talousarvion rahoitusosaan.

3.3 Kulttuurihallinnot ja kulttuuripalvelut

3.3.1 Yleiskuvaus

Nykyään ei ole enää mitenkään itsestään selvää, mikä taho kunnassa vastaa taiteen ja kulttuurin rahoituksesta sekä kulttuuripalvelujen järjestämisestä. Selvityksessä mukana olevat kaupungit poikkeavat huomattavasti toisistaan kulttuuritoiminnan lautakunta- ja hallintokuntarakenteen, kulttuuritoimen henkilöstön määrän ja kulttuuripalvelujen tuottamisen suhteen. Erilaiset hallinto- ja palvelutuotantomallit sekä rahoitusjärjestelyt on puolestaan otettava huomioon taloudellisia avainlukuja tulkittaessa. Seuraavaksi esitellään lyhyesti päätöksenteko- ja toimeenpanorakenteita sekä kulttuuritoimen vakituisen henkilöstön määrää kaikissa tiedonkeruuseen osallistuneissa kunnissa. Tämän jälkeen tarkastellaan lähemmin kutakin kaupunkia, erityisesti kulttuurihallinnon organisaatiota, kulttuuripalvelujen tuotantomallia sekä taiteen ja kulttuurin muuta rahoitusta.

Vuonna 1981 voimaan tullessa laissa kuntien kulttuuritoiminnasta (1045/80) määriteltiin muun muassa kuntien velvollisuudesta perustaa kulttuurilautakunta ”kunnassa harjoitettavan kulttuuritoiminnan edistämistä, tukemista sekä järjestämistä varten”. Vain erityistapauksissa, kuten asukasluvun vähäisyyden vuoksi kunnanvaltuusto saattoi päättää, että lain mukaisista tehtävistä huolehti muu lautakunta tai kunnan hallitus. Lautakuntien yhdistelmiä ei tuolloin sallittu.

1980-luvun lopun vapaakuntakokeilu ja kulttuuritoimintalain muutokset vuonna 1993 antoivat kunnille mahdollisuuden järjestää hallintonsa haluamallaan tavalla. Mittavissa kunnallishallinnollisissa uudistuksissa lautakuntia yhdisteltiin erilaisiksi kokonaisuuksiksi. Pienempiin kuntiin perustettiin laaja-alaisia lautakuntia, jotka käsittelivät kaikkia sivistystoimen asioita (opetus, kulttuuri, kirjasto, liikunta, nuoriso). Yleinen ilmiö oli myös opetusasioiden sekä muiden sektoreiden ryhmittäminen omiksi kokonaisuuksiksi. (Ks. tarkemmin esim. Keltti 2001, 10–14.)

Selvityksessä mukana olevista kaupungeista kahdeksassa kunnassa on kulttuurilautakunta ja viidessä kulttuurilautakunnan ja yhden tai useamman muun toiminta-alueen (nuoriso-, liikunta-, koulutus- tai vapaa-aikatoiminnan) yhdistelmä (taulukko 5). Vantaalla kulttuuriasioista vastaa vapaa-ajanlautakunta. Lisäksi seitsemässä kunnassa taiteen perusopetus ja/tai kirjastopalvelut kuuluivat jonkun muun lautakunnan eli koulutus-, sivistys-, kasvatus-, opetus- tai kirjastolautakunnan vastuulle. Toiminta- ja vastuualueet voivat myös erota toisistaan melko paljon, vaikka lautakunnan nimi olisi sama. Lautakuntalähtöisesti ei siten välttämättä saa suoraan vertailukelpoista tietoa kunnan kulttuuritoiminnasta ja sen taloudesta.

Taulukko 5. Kulttuuritoimen lautakuntarakenne vuonna 2006

Kulttuuri-lautakunta	Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	Kulttuuri- ja nuoriso-lautakunta	Kulttuuri-, liikunta- ja nuoriso-lautakunta	Koulutus- ja kulttuuri-lautakunta	Vapaa-ajan lautakunta
Espoo	Mikkeli	Jyväskylä	Joensuu*	Hämeenlinna	Vantaa
Kuopio*	Tampere				
Lahti*					
Lappeenranta*					
Oulu*					
Rovaniemi*					
Turku					
Vaasa*					

*Taiteen perusopetus ja/tai kirjastopalvelut kunnassa muun lautakunnan alaisuudessa.

Vastaavanlaista muutosta on tapahtunut kuntien kulttuuritoimen viroissa. Vuonna 1981 voimaan tullessa kuntien kulttuuritoimintalaissa säädettiin, että kunnan palveluksessa voi

kulttuuritehtävien hoitamista varten olla yksi tai useampi viranhaltija, joka saatettiin perustaa päävirkana, sivuvirkana tai yhdistää muuhun virkaan, tai olla myös kahden tai useamman kunnan yhteinen viranhaltija. Kunta saattoi puolestaan saada valtionosuutta viranhaltijan palkkaamiseen.

Kulttuuritoimenjohtajan, kulttuurisihteerin sekä taide- tai kulttuuriohjaajan virkoja perustettiin osittain jo ennen lain voimaantuloa, mutta etenkin sen jälkeen. Virkoihin suoraan kohdistuva valtion tuki lakkautettiin kulttuuritoimintaa uudistettaessa vuonna 1992, ja lammavuosina kunnat lakkauttivat monin paikoin kulttuuritoiminnan virkoja sekä yhdistivät niiden tehtäviä muihin virkanimikkeisiin tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi liikunta- ja nuorisotyön tehtäviä kulttuurivirkaan. (Ks. esim. Karttunen 2003; Keltti 2001.)

Tiedonkeruuhankkeessa selvitettiin ns. yleisen kulttuuritoimen sekä kulttuuritalojen ja -keskusten vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön määrää. Tämä henkilöstö luetaan yleensä kuuluvaksi yleiseen kulttuuritoimeen tai ”muuhun kulttuuritoimintaan”, jonka tilastointi on ollut heikolla tasolla (ks. esim. Karttunen 2003, 47).¹² Yleistä kulttuuritoimintaa sekä kulttuuritaloja ja -keskuksia tarkastellaan yhdessä, koska monissa kaupungeissa yleinen kulttuuritoimi sisältää sellaisia osa-alueita, jotka on puolestaan toisissa kaupungeissa eriytetty omiksi instituutioiksi (esim. lastenkulttuurikeskukset, musiikkikeskukset). Kuten taulukosta 6 näkyy, vakituisen henkilöstön määrä vaihtelee varsin paljon kunnasta toiseen.¹³

Taulukko 6. Yleisen kulttuuritoimen sekä kulttuuritalojen ja -keskusten vakituinen henkilöstö vuonna 2006

	Yleinen kulttuuritoimi	Kulttuuritalot ja -keskukset	Yhteensä
Espoo	21	29	50
Hämeenlinna	3,5	8	11,5
Joensuu	12		12
Jyväskylä	5		5
Kuopio	5	6	11
Lahti	8		8
Lappeenranta	3		3
Mikkeli	3		3
Oulu	3	20	23
Rovaniemi	5		5
Tampere	22	5	27
Turku	22		22
Vaasa	10		10
Vantaa	19	8	27

Seuraavaksi esitellään lyhyesti selvityksessä mukana olleita kaupunkeja. Kaikista kaupungeista mainitaan väkiluvun ja sijainnin lisäksi kulttuuritoiminnan pääasiallinen päätöksentekotaho (lautakunta), kulttuuritoimen organisaatio, keskeiset taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden todellisiin kustannuksiin perustuvat henkilötyövuodet¹⁴ sekä taiteen ja kulttuurin

12 Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston luokituksissa vuodelle 2006 ”muu kulttuuritoiminta” sisälsi sen kunnan järjestämän toiminnan, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen. Tähän kuuluvat myös yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta ym. aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot ja kaikki kulttuuritoimen ja muiden hallintokuntien kulttuuritapahtumille sekä kulttuuritoiminnalle myönnetty avustukset lukuun ottamatta museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi ja sirkustoiminnan sekä musiikkitoiminnan avustuksia. (Suomen Kuntaliitto 2005.)

13 Kyselylomakkeessa tiedusteltiin myös määräaikaisessa työsuhteessa olevien henkilöiden lukumäärää. Oulussa määräaikaisessa työsuhteessa oli vuoden 2006 aikana sata työntekijää (joista 91 kulttuuritaloissa ja -keskuksissa), Lahdessa 60 (kaikki yleisessä kulttuuritoiminnassa) ja Tampereella 23, kun taas muissa kaupungeissa heitä oli alle kymmenen.

14 Lähteenä on käytetty Opetushallituksen (2007) kustannusraportteja. Muutamissa kohdissa lähteenä ovat olleet myös Teatteritilastot 2006 ja Museotilasto 2006. Kaikista taide- ja kulttuurilaitoksista henkilötyövuosia ei kyetty selvittämään. Huom. Tässä ei siis esitetä ns. vahvistettuja henkilötyövuosia, jotka toimivat valtionosuuden laskennan perusteena ja ovat usein kokonaishenkilötyövuosimäärää pienemmät.

avustustoiminnan pääpiirteet. Kaupunkiprofilien laadinnassa on käytetty hyväksi kaupunkien internet-sivustoja sekä muita dokumentteja. Tietoja on tarvittaessa tarkistettu tai täydennetty puhelimitse.

3.3.2 Espoo

Hieman yli 235 000 asukkaan Espoo on Suomen toiseksi suurin kaupunki. Helsingin naapurissa sijaitsevat Espoo ja Vantaa ovat pilottihankkeen ainoat kaupungit, jotka eivät ole maakuntakeskuksia. Näiden kaupunkien kulttuuritoimintaa ja -tarjontaa analysoitaessa onkin otettava huomioon Helsingin kulttuuritarjonnan läheisyys.

Espoon kulttuuripalveluista vastaa kulttuurilautakunta. Toimeenpanosta huolehtii Espoon kaupungin sivistystoimi, joka jakaantuu neljään tulosityksikköön: suomenkielinen opetus, ruotsinkielinen päivähoito ja opetus, vapaa sivistystyö sekä kaupunkikulttuuri. Kulttuurilautakunta ohjaa kaupunkikulttuuriyksikön lisäksi vapaan sivistystyön yksikön alle kuuluvien työväenopiston, kulttuuritoimen ja kaupunginkirjaston (maakuntakirjasto) toimintaa.¹⁵

Kaupunkikulttuuriyksikön vastuualueita ovat suuret kulttuuritalot, museot ja näyttelytoiminta, Tapiola Sinfonietta, osa kaupungin sopimuskumppaneista, festivaalit ja suurtaapahtumat. Kulttuuritoimen vastuualueita ovat puolestaan lastenkulttuuri ja taiteen perusopetustoiminta, alueellinen kulttuuritoiminta, ruotsinkieliset kulttuuripalvelut, monikulttuuriset kulttuuripalvelut, osa kaupungin sopimuskumppaneista (mm. taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset) sekä harkinnanvaraiset kulttuuriavustukset. Kulttuurilautakunnan ruotsinkielinen jaosto ohjaa ruotsinkielistä kulttuuritoimintaa ja työväenopiston ruotsinkielistä toimintaa.

Kaupungin kulttuurihallinnon alaisuudessa toimivia laitoksia ovat Espoon kaupunginkirjasto, Espoon kaupunginmuseo sekä Tapiola Sinfonietta. Kaupungin omistamia kulttuuritaloja ja -keskuksia ovat Kulttuurikeskus, Sellosali sekä Taidetalo Pikku-Aurora. Kaupungin tiloissa toimivat useat espoolaiset kulttuuritoimijat. Karakallion monitoimitalossa sijaitsee muun muassa Musiikkiopisto Juvenalian opetustiloja ja Espoon kuvataidekoulun luokkatila. Lillklobbin taidekeskuksen tiloissa toimii kolme espoolaista ammattiteatteria: Unga Teatern, TOTEM-teatteri sekä Tanssiteatteri Glims & Gloms.

Vuonna 2006 Espoon kuvataide- ja museotoiminta saivat uudet puitteet, kun näyttelykeskus WeeGeen tilojen peruskorjaus valmistui ja näyttelytilat avautuivat yleisölle. Tiloissa toimivat Espoon modernin taiteen museo EMMA, Espoon kaupunginmuseo, Helinä Rautavaaran museo, Suomen kellomuseo, Suomen lelumuseo Leikkilinna, Taide- ja tietotekniikkakeskus Cartes sekä Galleria Aarni. Kiinteistö Oy WeeGee on kaupungin omistama keskinäinen kiinteistöosaakeyhtiö, joka vuokraa WeeGee-talon tiloja. Espoon kaupunginteatterisäätiö, Helinä Rautavaaran etnografisen museon säätiö, Espoon taidemuseosäätiö sekä Espoon Taide- ja tietotekniikkasäätiö ovat kaupungin tytäryhteisöjä.

Taiteen perusopetusta antaa Espossa viitisentoista oppilaitosta, joista osa saa tukea kulttuurilautakunnalta. Oppilaitokset ovat enimmäkseen yksityisiä, lisäksi kunnallinen Espoon työväenopisto järjestää käsityötaiteen laajan oppimäärän mukaista opetusta sekä lapsille että aikuisille. Pääkaupunkiseudulla toimii useita taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia yli kuntarajojen, ja myös oppilaita hakeutuu opetukseen naapurikuntien oppilaitoksiin. Espoon, Helsingin ja Vantaan kulttuuritoimet pyrkivätkin yhteistyössä kehittämään taiteen perusopetuksen edellytyksiä ja kuntayhteistyötä.¹⁶

Suurin osa Espoon kulttuuriavustuksista kohdistuu kaupungin sopimusyhteisöihin. Vuonna 2006 kaupunkikulttuuriyksiköllä oli yhteensä 11 sopimusyhteisöä, joista muse-

15 Vapaan sivistystyön tulosityksikköön kuuluvat myös liikuntatoimi (liikuntalautakunta), nuorisotoimi (nuorisolautakunta) sekä yhteispalvelu ja kuluttajaneuvonta (kulttuurilautakunta).

16 Espoon kulttuurilautakunta, 13.12.2006.

oita ja näyttelytoimijoita oli viisi, teattereita yksi, festivaaleja ja tapahtumia (esim. April Jazz, Urkuyö ja Aaria) neljä sekä muita toimijoita yksi. Kulttuuritoimen 18 sopimusyhteisöstä puolet oli taiteen perusopetusta ja taidekasvatustoimintaa järjestäviä oppilaitoksia, viisi teatteria (esim. Teatteri Hevosenkentä), kolme kuoroa (esim. Tapiolan kuoro) sekä yksi kielellistä erityisryhmää edustava yhteisö (Espoon viittomakieliset ry). Näiden lisäksi kulttuurilautakunta jakoi harkinnanvaraisia avustuksia. Taide- ja kulttuurilaitoksille Espoo jakoi avustuksia vuonna 2006 yhteensä 5 781 000 euroa (luku sisältää myös kaupungin avustuksen Suomen Kansallisoppperalle). Suurimmat avustussummat menivät Espoon modernin taiteen museolle ja Espoon kaupunginteatterille. Taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille kaupunki jakoi avustuksia 2 663 000 euroa.

Taulukko 7. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Espoossa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Espoon kaupunginmuseo	31	Helinä Rautavaaran museo	7
Tapiola Sinfonietta	61	Suomen Kellomuseo	4
		Gallen-Kallelan museo	9
		EMMA, Espoon modernin taiteen museo	19
		Espoon kaupunginteatteri	31
		Teatteri Hevosenkentä	17
		Unga Teater	17
		Totem teatteri	Ei tietoa
		Glims & Gloms tanssiteatteri	Ei tietoa
Yhteensä	92		104

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.3 Hämeenlinna

Kanta-Hämeen maakuntakeskus Hämeenlinna on selvitykseen osallistuneista kunnista Mikkelin ohella ainoa, jossa oli vuonna 2006 alle 50 000 asukasta. Vuoden 2009 alussa Hämeenlinna kasvaa noin 65 000 asukkaan kaupungiksi, kun siihen liittyvät Hauho, Kalvola, Lammi, Renko ja Tuulos. Hämeenlinnassa kulttuuritoiminnat ovat koulutus- ja kulttuurilautakunnan alaisuudessa. Lautakunnan alla toimiva koulutus- ja kulttuuriasiainkeskus jakautuu kymmeneen toimintayksikköön. Kulttuuritoiminnasta vastaavia yksiköitä ovat kulttuuripalvelut, lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX, lasten ja nuorten kuvataide- ja käsityökoulu Aimo, historiallinen museo, Hämeenlinnan taidemuseo sekä kaupunginkirjasto (Hämeen maakuntakirjasto).¹⁷

Kaupunkikonsernin osina toimivat myös Kaupunginteatteri Oy, Musiikkiopisto ry:n ylläpitämä Sibelius-opisto sekä kuntayhtymän hallinnoima Vanajaveden opisto. Myös liikelaitoksena vuoden 2007 alkuun toiminut, sen jälkeen osakeyhtiömuotoinen kulttuuri- ja kongressikeskus Verkatehdas kuuluu Hämeenlinnan kaupunkikonserniin. Verkatehdas avautui virallisesti keväällä 2007, mutta se on vastannut julkisen palvelun konserttipalvelujen tuottamisesta vuodesta 2005 lähtien.¹⁸ Verkatehtaan alueella toimivat muun muassa Hämeenlinnan Kaupungin Teatteri, Hämeenlinnan Taidemuseo sekä Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX.

Taiteen perusopetusta Hämeenlinnassa järjestävät kaupungin oma lasten ja nuorten kuvataidekoulu Aimo sekä kaupungin avustamat Sibelius-opisto ja Vanajaveden opisto. Taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia Hämeenlinna tuki 762 000 eurolla. Avustuksia saavia taide- ja kulttuurilaitoksia Hämeenlinnassa vuonna 2006 olivat Hämeenlinnan Kaupungin Teatteri ja Suomen tykistömuseo. Kaupunki avusti vuonna 2006 pienellä summalla

17 Muut toimintayksiköt ovat hallinto- ja talousyksikkö, opetustoimen hallinto, oppilashuolto sekä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen koulut.

18 Hämeenlinnan kaupungin koulutus- ja kulttuurilautakunta 18.12.2006.

myös Hämeenlinnan orkesteriyhdistyksen ylläpitämää kaupunginorkesteria, ja orkesterin palveluita myös ostettiin jonkin verran ostopalveluiden kautta. Orkesteri ei kuulu valtionosuuden piiriin. Yhteensä kaupunki avusti taide- ja kulttuurilaitoksia vuonna 2006 yhteensä 1 412 000 eurolla, summasta valtaosa meni teatterin toimintaan. Taide- ja kulttuurilaitosten avustusten lisäksi koulutus- ja kulttuurilautakunta jakoi vuonna 2006 avustuksia muille kulttuuritoimijoille ja -tapahtumille yhteensä noin 143 000 euroa.

Taulukko 8. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Hämeenlinnassa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Hämeenlinnan kaupungin historiallinen museo	19	Suomen Tykistömuseo	11
Hämeenlinnan taidemuseo	13	Hämeenlinnan Kaupungin Teatteri	49
		Hämeenlinnan kaupunginorkesteri	Ei tietoa
Yhteensä	32		60

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.4 Joensuu

Joensuu on noin 58 000 asukkaan maakuntakeskus Pohjois-Karjalassa. Kaupunki laajeni vuonna 2005, kun Tuupovaaran ja Kiihtelyvaaran kunnat liittyivät osaksi Joensuun kaupunkia. Joensuu, Eno ja Pyhäselkä valmistelevat kuntaliitosta, joka toteutuu vuoden 2009 alusta. Silloin Joensuussa on noin 73 000 asukasta.

Joensuussa kulttuuripalveluista vastaa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisolautakunta. Taiteen perusopetus kuuluu koulutuslautakunnan alle lukuun ottamatta tanssin taiteen perusopetusta, josta vastaa kulttuurityön yksikkö. Joensuun kulttuuritoimen alle kuuluvat kulttuuri- ja matkailukeskus Carelicum, Joensuun kaupunginorkesteri, kaupunginkirjasto (Pohjois-Karjalan maakuntakirjasto), Joensuun museot (maakuntamuseona toimiva Pohjois-Karjalan museo ja aluetaidemuseona toimiva Joensuun taidemuseo) sekä kulttuurityön yksikkö. Kulttuurityön yksikön vastuualueita ovat kulttuuriavustukset, tapahtumat, Lasten Joensuu-verkoston koordinointi, grafiikan pajan toiminta, Rantakylän auditorion ja Tuupovaaran Ullakon tilat, kuvataiteilijoiden työtilat sekä tanssin taiteen perusopetus, joka toteutetaan ostopalveluina¹⁹.

Kaupunki on jäsenenä Pohjois-Karjalan Teatteriyhdistyksessä, joka ylläpitää Joensuun kaupunginteatteria.²⁰ Kaupunki on myös perustajajäsenenä vuonna 1981 perustetussa Ortodoksisen kulttuurin säätiössä, jonka tarkoituksena on rakentaa Joensuuhun ortodoksinen kulttuurikeskus.²¹

Taiteen perusopetusta Joensuussa antavat kaupungin oma konservatorio, muutamat yksityiset oppilaitokset sekä vuoden 2006 alussa toimintansa aloittanut Joensuun seudun kansalaisopisto, johon kuuluvat Joensuun lisäksi Outokumpu, Polvijärvi, Eno, Liperi, Kontiolahti ja Pyhäselkä. Myös Kiihtelyvaaran ja Tuupovaaran alueiden kansalaisopisto-opetus sekä kuvataideoppilaitoksen toiminta on siirretty Joensuun seudun kansalaisopistolle.

Taide- ja kulttuurilaitoksista Joensuu avustaa kaupunginteatteria, vuonna 2006 teatterin vuosi- ja vuokra-avustukset olivat noin 1,4 miljoonaa euroa. Kulttuuritoimen jakamat muut avustukset ovat enimmillään kymmenen tuhannen euron luokkaa. Vuonna 2006 avustusten painopistealueita Joensuussa olivat lapset ja nuoret sekä pop ja rock -kulttuuri.²² Iloaarirockin yhteistyösopimukseen kaupunki myönsi 10 000 euroa.²³ Joensuussa toimii myös Pohjois-Karjalan alueellinen elokuvakeskus.

19 Joensuun kulttuuri-, liikunta- ja nuorisolautakunta, 15.8.2007.

20 Yhdistyksen muita jäseniä ovat pohjois-karjalalaiset kunnat Eno, Ilomantsi, Kesälahti, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi, Pyhäselkä ja Rääkkylä.

21 Ks. <http://ortodoksi.net/ortodoksi/blogi/uutiset/2007/11/07/joensuuhun-ortodoksinen-kulttuurikeskus/>

22 Joensuun kulttuuri-, liikunta- ja nuorisolautakunta 26.9.2005.

23 Joensuun kaupunginhallitus 16.1.2006.

Taulukko 9. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötövuodet Joensuussa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötö- vuosimäärä
Pohjois-Karjalan museo	11	Joensuun kaupunginteatteri	56
Joensuun taidemuseo	8		
Joensuun kaupunginorkesteri	43		
Yhteensä	62		56

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.5 Jyväskylä

Jyväskylä on Keski-Suomen maakuntakeskus, jossa oli vuoden 2006 lopulla lähes 85 000 asukasta. Vuoden 2009 alussa väkiluku kasvaa noin viidellä tuhannella hengellä, kun Korpihahti liittyy Jyväskylään. Myös Jyväskylän maalaiskunnan kanssa on tekeillä kuntajakoselvitys.

Jyväskylässä kulttuuri- ja nuorisolautakunta vastaa muun muassa kaupungin kulttuuri-, kirjasto- ja museotoimesta, orkesteri- ja teatteritoiminnasta sekä taiteen perusopetuksesta.²⁴ Lautakunnan alaisen kulttuuripalvelukeskuksen tehtäviin kuuluu muun muassa tuottaa taide- ja kulttuuripalveluja, tukea kulttuurin ja taiteen harjoittamista ja harrastamista sekä toimia seudullisen kulttuuriyhteistyön koordinaattorina.

Kulttuurihallinnon alaisia toimijoita ovat Jyväskylän kaupunginteatteri, Jyväskylä Sinfonia, Jyväskylän taidemuseo (aluetaidemuseo) ja Galleria Harmonia, Keski-Suomen museo (maakuntamuseo), Suomen käsityön museo (valtakunnallinen erikoismuseo), Jyväskylän kaupunginkirjasto (Keski-Suomen maakuntakirjasto) sekä Kuvataidekoulu. Hallinnollisesti kulttuuripalvelukeskuksen alaisuudessa toimii Lasten- ja nuortenkulttuurikeskus Kulttuuriraitta, joka on osa Taikalamppua, opetusministeriön tukemaa valtakunnallista lastenkulttuurikeskusten verkostoa.

Taiteen perusopetusta Jyväskylässä antavat kaupungin oma kuvataidekoulu sekä kuntayhtymän ylläpitämät Jyväskylän ammattiopiston konservatorio ja Jyväskylän seudun kansalaisopisto. Yksityisistä taiteen perusopetusta antavista oppilaitoksista kaupunki tukee Jyväskylän käsityökoulua.

Avustuksia saavia taide- ja kulttuurilaitoksia Jyväskylässä ovat Alvar Aalto -museo, joka 1990-luvun lopulla irtautui kaupungin omistuksesta yksityiseksi säätiöksi, sekä lastenmuusikkiorkesteri Loiskis. Lisäksi Jyväskylän yliopiston alaisuudessa toimiva Keski-Suomen luontomuseo saa kaupungilta avustusta. Yhteensä kaupunki avusti vuonna 2006 taide- ja kulttuurilaitoksia 493 000 eurolla, tästä summasta valtaosa meni Alvar Aalto -museolle. Festivaaleista ja tapahtumista avustettiin muun muassa Jyväskylän kesää organisoivaa Jyväskylän Festivaalit ry:tä ja Summer Jazzia. Myös Keski-Suomen alueoppera²⁵ on saanut kaupungilta säännöllistä vuosiavustusta. Lisäksi kaupungin tytäryhteisön Jyväskylän taide- ja tiedesäätiön kautta avustetaan kulttuurin kentän toimijoita. Kaupungin tytäryhteisöihin kuuluu myös Jyväskylän paviljonkisäätiö, joka vastaa omistamastaan Jyväskylän messu- ja kongressikeskus Paviljongin kiinteistöstä. Jyväskylässä toimivat alueelliset elokuva- ja valokuvakeskukset. Lisäksi Tampereella toimivan Pirkanmaan Tanssin Keskuksen ylläpitämän Sisä-Suomen tanssin keskuksen tuottaja toimii Jyväskylässä.

24 Ks. tarkemmin, <http://www.jkl.fi/kulttuuri/palvelukeskus/hallinto/organisaatio>

25 Aikaisemmin Jyväskylän oopperayhdistys ry.

Taulukko 10. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Jyväskylässä

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Jyväskylän taidemuseo	15	Alvar Aalto -museo	17
Keski-Suomen museo	20	Keski-Suomen luontomuseo	Ei tietoa
Suomen käsityön museo	16	Lastenmusiikkiorkesteri Loiskis	6
Jyväskylän kaupunginteatteri	75		
Jyväskylä Sinfonia	53		
Yhteensä	179		23

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.6 Kuopio

Kuopio on reilun 90 000 asukkaan maakuntakeskus Pohjois-Savossa. Viimeisin kuntaliitos Kuopiossa tapahtui vuonna 2005, kun Vehmersalmi liittyi Kuopioon. Tällä hetkellä tekeillä on selvitys Kuopion ja Karttulan kuntaliitoksesta.

Kuopion kaupungin kulttuurilautakunnan alaiseen kulttuuripalvelukeskukseen kuuluvat kulttuuritoimisto (sis. elokuvateatteri Kuvakukon ja mediakeskuksen), kaupunginkirjasto (Pohjois-Savon maakuntakirjasto), kulttuurihistoriallinen museo (maakuntamuseo), taidemuseo (aluetaidemuseo), kaupunginteatteri ja musiikkikeskus, jossa on sekä kaupunginorkesterin toimintaa että muuta konsertti- ja kongressitoimintaa. Lisäksi ympäristökeskuksen alla toimii Kuopion luonnontieteellinen museo, jonka näyttelytoiminta on samoissa tiloissa kulttuurihistoriallisen museon kanssa. Taiteen perusopetuksesta vastaa koulutuslautakunta.

Taiteen perusopetusta Kuopiossa antaa kunnallinen kansalaisopisto. Yksityisiä taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia kaupunki avusti vuonna 2006 hieman yli 800 000 eurolla. Avustuksia saivat Kuopion konservatorio, Kuopion musiikinystävään musiikkiopisto, Kuopion tanssistudio, Kuopion tanssiopisto, Musiikkikoulu Kantele sekä Kuvataidekoulu Pikku Pikasso.

Avustustoiminnan tehtävänä on edistää ja monipuolistaa Kuopion kulttuuritoimintaa. Vuonna 2006 kulttuuritoimen kohdeavustusten painopistealueita olivat ammattitaiteen edistäminen sekä lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan edistäminen.²⁶ Taide- ja kulttuurilaitoksista kaupunki avusti Tanssiteatteri Minimiä ja Ortodoksista kirkkomuseota, yhteensä 61 000 eurolla. Kuopio Tanssii ja Soi -festivaali sai kaupungilta 320 000 ja alueelliset valokuvan (Victor Barsokevitsch -valokuvakeskus), elokuvan ja tanssin keskuksat yhteensä 99 000 euroa. Kaupungilla on ollut ostopalvelusopimus ISAK ry:n kanssa Elokuvateatteri Kuvakukon hoitamisesta sekä Kuopio Festivalin kanssa Kide-festivaalin tuottamisesta.

Taulukko 11. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Kuopiossa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Kuopion kulttuurihistoriallinen museo	20	Suomen ortodoksinen kirkkomuseo	4 *
Kuopion taidemuseo	10	Tanssiteatteri Minimi	9
Kuopion luonnontieteellinen museo	14		
Kuopion kaupunginteatteri	92		
Kuopion kaupunginorkesteri	61		
Yhteensä	197		13

Lähde: Opetushallitus 2007.

* Lähde: Museotilasto 2006.

26 Kuopion kulttuurilautakunta 31.3.2006.

3.3.7 Lahti

Päijät-Hämeen maakuntakeskuksessa Lahdessa on lähes sata tuhatta asukasta. Lahti ja viisi muuta Päijät-Hämeen kuntaa ovat sopineet liitoskeskusteluiden aloittamisesta.

Lahden kaupungissa kulttuurihallinto on osa sivistystoimialaa. Kulttuurilautakunnan alaisena toimivat kaupunginteatteri, kaupunginorkesteri, kaupunginmuseo sekä kulttuuri-toimi kukin omana tehtäväalueenaan. Kirjasto (maakuntakirjasto) ja tietopalvelut kuuluvat sivistyslautakunnan alaisuuteen.²⁷ Sivistyslautakunta vastaa muutenkin taiteen perusopetuksesta ja jakaa avustukset taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille.

Lahdessa kaupunginteatteri ja kaupunginorkesteri sekä aluetaidemuseo ja maakuntamuseona toimiva historiallinen museo ovat kaikki kunnallisia. Yksityinen teatteri Vanha Juko toimii Lahdessa entisen elokuvateatterin tiloissa. Vuonna 2000 avautuneen konsertti- ja kongressikeskus Sibeliustalon toimintaa hallinnoi kaupungin omistama Lahden Sibeliustalo Oy.

Lahdessa toimii useita yksityisiä taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia, jotka saavat valtionosuuden lisäksi avustusta kaupungilta. Vuonna 2006 Lahti avusti näitä oppilaitoksia noin 747 000 eurolla. Sibeliustaloa kaupunki avusti 395 000 eurolla. Teatteri Vanha Juko sai 29 000 euron avustuksen. Kuvataideprojekti Kaunoa tuettiin 71 000 eurolla. Tapahtumista tuettiin esimerkiksi Lahden kansainvälistä urkuviikkoa, Dancing Bay -festivaalia sekä Lahden Runomaratonina. Lahdessa toimii myös Päijät-Hämeen alueellinen elokuvakeskus.

Taulukko 12. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Lahdessa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Lahden historiallinen museo	30	Teatteri Vanha Juko	6 *
Lahden taidemuseo	15		
Lahden kaupunginteatteri	129		
Lahden kaupunginorkesteri	94		
Yhteensä	268		6

Lähde: Opetushallitus 2007.

* Lähde: Teatteritilastot 2006.

3.3.8 Lappeenranta

Etelä-Karjalan maakuntakeskus Lappeenranta on vajaan 60 000 asukkaan kaupunki lähellä Venäjän rajaa. Lappeenrannan ja Nuijamaan kuntaliitos toteutettiin vuonna 1989, ja vuoden 2009 alussa yhdistyivät Lappeenranta ja Joutseno.

Lappeenranta-konserni jakautuu neljään toimeen, joista kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi on yksi. Kulttuurilautakunnan alainen kulttuuritoimi puolestaan sisältää viisi osa-alueita: kirjasto-, museo-, orkesteri- ja teatteritoimen sekä yleisen kulttuuritoimen. Kulttuuritoimi ylläpitää yhdessä Etelä-Karjalan taiteilijaseuran kanssa ammattitaiteen näyttelytilaa Galleria Pihattoa. Kunnallisia taide- ja kulttuurilaitoksia Lappeenrannassa ovat Etelä-Karjalan museo (maakuntamuseo), Etelä-Karjalan taidemuseo (aluetaidemuseo), Lappeenrannan kaupunginteatteri, Lappeenrannan kaupunginorkesteri ja kaupunginkirjasto (maakuntakirjasto).

Taiteen perusopetus on Lappeenrannassa kasvatus- ja opetuslautakunnan alaisuudessa ja täysin yksityisten oppilaitosten järjestämää. Taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia ovat mm. Lappeenrannan musiikkiopisto, Lappeenrannan lasten ja nuorten kuvataidekoulu, Tanssiopisto Sonja Tammela, Nuorisoteatteri, Taito-käsityökoulu, Musiikkikoulu Johanna Jantunen, Taidekoulu Estradi sekä siihen kuuluvat Sirkus Tuikku ja Bändikoulu. Lisäksi Etelä-Karjalan kansalaisopisto antaa taiteen perusopetusta.

27 Muita sivistyslautakunnan alaisia toimintoja ovat varhaiskasvatuspalvelut, perusopetus, lukio-opetus sekä nuorisopalvelut.

Vakiintuneita avustuksia Lappeenrannassa jaetaan monille taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille. Vuonna 2006 näitä avustuksia jaettiin hieman yli 600 000 euroa. Kulttuurilautakunta jakoi kulttuuriavustuksia vajaalla 50 000 eurolla. Kaupungilla on ollut sopimus ulkopuolisen toimijan kanssa vuosittaisen Linnoituksen Yö -tapahtuman järjestämisestä²⁸. Lappeenrannassa ei ole tämän selvityksen määritelmän mukaisia yksityisiä ammattillisia taide- ja kulttuurilaitoksia. Nuijamaan museokin siirtyi vuoden 1989 kuntaliitoksen myötä osaksi Etelä-Karjalan museota. Kaupunki kuitenkin avustaa Nuijamaa-seuraa vuosittain museon aukipitamisessä. Vuonna 2006 avustus oli 2 000 euroa. Museo on auki vain muutamina päivinä kesäisin.

Taulukko 13. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Lappeenrannassa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Etelä-Karjalan museo	12	Nuijamaan museo*	
Etelä-Karjalan taidemuseo	8		
Lappeenrannan kaupunginteatteri	51		
Lappeenrannan kaupunginorkesteri	37		
Yhteensä	108		0

Lähde: Opetushallitus 2007.

* Nuijamaan museo on siirtynyt kuntaliitoksen myötä osaksi Etelä-Karjalan museota. Kaupunki kuitenkin avustaa Nuijamaa-seuraa vuosittain museon aukipitamisessä.

3.3.9 Mikkeli

Mikkeli on vajaan 50 000 asukkaan Etelä-Savon maakuntakeskus. Mikkelin kaupunki, Mikkelin maalaiskunta ja Anttola toteuttivat kuntaliitoksen vuonna 2001. Vuoden 2007 alussa yhdistyivät Mikkeli ja Haukivuori.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan alaisuudessa toimiva kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi jakaantuu hallinnon lisäksi seitsemään osa-alueeseen. Nämä ovat kansalaisopisto, joka antaa opetusta myös taiteen perusopetuksessa, kirjasto (Etelä-Savon maakuntakirjasto), museot (Suur-Savon museo sekä aluetaidemuseona toimiva Mikkelin taidemuseo), orkesteri, kulttuuripalvelut sekä nuoriso- ja liikuntapalvelut.

Taiteen perusopetus on Mikkelissä järjestetty pääasiassa yksityisten toimijoiden kanssa, joita ovat Taito ry, Mikkelin Musiikkiopisto, Etelä-Savon tanssiopisto, Lasten ja nuorten kuvataidekoulu, Arto Kivekkään harmonikkakoulu ja Kuusankosken sirkuskoulu. Myös kunnallinen Mikkelin kansalaisopisto antaa taiteen perusopetusta. Mikkelin musiikkiopistoa pitää yllä kannatusyhdistys, johon kuuluu yksityishenkilöiden lisäksi useita kuntia yhteisöjäseninä.²⁹

Taide- ja kulttuurilaitoksia Mikkelissä avustettiin vuonna 2006 yhteensä hieman yli miljoonalla eurolla. Tästä valtaosa meni Mikkelin Teatterille, jonka kannatusyhdistyksessä myös kaupunki on mukana. Taiteen perusopetusta antaville laitoksille jaettiin avustuksia 541 000 euroa. Tapahtumista suurimmat avustukset saivat Mikkelin Musiikkijuhlat, Ballet-Mikkeli sekä valtakunnallinen harrastajateatteritapahtuma Työväen näyttämöpäivät, jonka järjestää Mikkelin Teatteri. Kaupunki oli vuonna 2006 osakas Kokous- ja kongressikeskus Mikaeli Osakeyhtiössä. Mikaeli sai kaupungilta vuonna 2006 avustuksia yhteensä 295 000 eurolla, minkä lisäksi kaupunki maksoi yli 600 000 eurolla Mikaelin sisäisiä vuokria. Alueellisista keskuksista Mikkelissä toimii valokuvakeskus.

28 Vuosina 2005–2007 tapahtuman toteutti Hohto Oy. Lappeenrannan kulttuurilautakunta 13.12.2006. Vuoden 2008 Linnoituksen yön toteuttaminen on tilattu Selma Oy:ltä. Lappeenrannan kulttuurilautakunta 14.11.2007.

29 Kuka kaipaa KuVaa? Mikkelin seudun kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen seutuselvitys II, 2007, 13.

Taulukko 14. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Mikkelissä

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Mikkelin kaupungin museot	13	Jalkaväkimuseo	3
Mikkelin kaupunginorkesteri	16	Mikkelin Teatteri	40
Yhteensä	29		43

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.10 Oulu

Oulu on noin 130 000 asukkaan maakuntakeskus Pohjois-Pohjanmaalla. Ylikiimingin kunta liittyy Oulun kaupunkiin vuonna 2009. Oulun kaupungin kulttuurista päättävä elin on kulttuurilautakunta. Kulttuurilautakunnan alaisuudessa toimii hallinnollisena yksikkönä kulttuuriasiainkeskus ja seitsemän laitosta: kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto, kaupunginteatteri, kaupunginorkesteri, Pohjois-Pohjanmaan museo (maakuntamuseo), taidemuseo (aluetaidemuseo), nuoriso- ja kulttuurikeskus Nuku sekä tiedekeskus Tietomaa. Nukun tiloissa toimii useita oululaisia kulttuuritoimijoita, ja se tarjoaa muutenkin tiloja kulttuuritoimintaan. Lisäksi Nuku on mukana Taikalampussa, joka on opetusministeriön tukema valtakunnallinen lastenkulttuurikeskusten verkosto.

Taiteen perusopetuksesta vastaavat opetuslautakunnan ja opetusviraston alaiset Oulun taidekoulu ja Oulun konservatorio. Yksityisistä laitoksista ainakin Oulun balettiopisto antaa taiteen perusopetuksen opetusta. Oulu ei kuitenkaan avustanut vuonna 2006 yksityisiä taiteen perusopetusta antavia toimijoita.

Kaupungin avustamia yksityisiä taide- ja kulttuurilaitoksia Oulussa ovat Nukketeatteri Akseli Klonk sekä Oulun tanssin keskus JoJo, joka myös toimii osana Pohjoista tanssin aluekeskusta. Kaupungilla on näiden kahden toimijan lisäksi Oulun elokuvakeskuksen ja Pohjoisen valokuvakeskuksen kanssa tilaaja-tuottajasopimukset, jotka kaikkineen koskevat siis tanssi-, elokuva-, nukketeatteri- ja valokuvataiteen palveluja. Nämä tuottajasopimusyhteisöt saavat myös suurimmat avustukset. Esimerkiksi vuonna 2006 Oulun elokuvakeskus sai 123 000 euroa ja Nukketeatteri Akseli Klonk 80 000 euroa. Tapahtumista tuettiin esimerkiksi Oulun Musiikkijuhlia ja Oulun Musiikkivideofestivaalia. Kaupunginhallitus avusti POEM-Säätiötä 174 000 eurolla.

Taulukko 15. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Oulussa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Pohjois-Pohjanmaan museo	29	JoJo - Oulun Tanssin Keskus	9
Oulun taidemuseo	21	Nukketeatteri Akseli Klonk	Ei tietoa
Oulun kaupunginteatteri	114		
Oulu Sinfonia	77		
Yhteensä	241		9

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.11 Rovaniemi

Selvityksen pohjoisin kaupunki, 58 099 asukkaan Rovaniemi on Kemin ohella toinen Lapin maakuntakeskuksista. Rovaniemi ja Rovaniemen maalaiskunta yhdistyivät vuonna 2006.

Rovaniemellä kulttuurilautakunta vastaa kulttuuripalveluiden järjestämisestä. Lautakunnan alainen kulttuuripalvelukeskus muodostettiin kuntaliitoksen myötä, ja sen alla on yleisten kulttuuripalveluiden lisäksi kirjasto-, museo- ja orkesteripalvelut. Taiteen perusopetus tuotetaan palvelujohtokunnan alaisuudessa toimivassa koulupalvelukeskuksessa ja järjestämisestä vastaa koulutuslautakunta. Rovaniemellä otettiin vuonna 2006 käyttöön

tilaaja-tuottajajaottelua hyödyntävä sopimusohjausjärjestelmä. Rovaniemen kulttuuripalvelukeskus kuuluu Lapin lastenkulttuuriverkostoon, joka puolestaan on osa opetusministeriön tukemaa valtakunnallista Taikalamppu-verkostoa.

Kulttuurihallinnon alaisia laitoksia ovat Rovaniemen taidemuseo (aluetaidemuseo), Lapin maakuntamuseo, Rovaniemen kirjasto (Lapin maakuntakirjasto) sekä Rovaniemen kamariorkesteri – Lapin kamariorkesteri. Rovaniemen teatteri on Lapin alueteatteriyhdistyksen ylläpitämä, ja siinä oli vuoden 2006 lopussa jäsenenä 14 Lapin kaikkiaan 21 kunnasta. Myös Lapin läänin kansantanssiyhtye ry:n ylläpitämä Rimpparemmi pääsi valtiosuusjärjestelmän piiriin vuonna 2000.

Kunnallisia taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia ovat Lapin musiikkiopisto ja Rovaniemen kuvataidekoulu. Lisäksi useat yksityiset oppilaitokset, kuten Lapin balettiopisto, Käsityökoulu Peukku, Kansantanssiyhtye Siepakat sekä Sirkus Taika-Aika antavat taiteen perusopetusta. Myös Rovaniemen kansalaisopisto antaa taiteen perusopetusta.

Kaupungin avustamia taide- ja kulttuurilaitoksia vuonna 2006 olivat Rovaniemen teatteri sekä Kansantanssiryhmä Rimpparemmi. Laitosten avustussummasta (1 195 000) valtaosa meni Rovaniemen teatteria ylläpitävälle Lapin alueteatteriyhdistykselle. Kaupunki avusti myös esimerkiksi Pohjoisen tanssin aluekeskuksen toimintaa sekä Jutajaiset-tapahtumaa. Kaupunki ei selvityksen mukaan avustanut suoraan yksityistä taiteen perusopetusta vuonna 2006. Rovaniemellä toimii myös alueellinen elokuvakeskus.

Taulukko 16. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Rovaniemellä

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Lapin maakuntamuseo	10	Rovaniemen teatteri	57
Rovaniemen taidemuseo	7	Kansantanssiryhmä Rimpparemmi	20
Lapin Kamariorkesteri	21		
Yhteensä	38		77

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.12 Tampere

Pirkanmaan maakuntakeskus Tampere on selvityksessä mukana olevista kaupungeista Espoon ohella ainoa, jossa on yli 200 000 asukasta. Tampereella toimi vuonna 2006 kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta³⁰, jonka tehtävänä oli huolehtia oman toimialansa toiminnan ja talouden johtamisesta ja valtuuston asettamien tavoitteiden toteuttamisesta. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimialan tehtävänä oli tarjota elämänlaatua ja hyvinvointia ylläpitäviä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluita. Toimialaan kuuluivat kirjasto (Pirkanmaan maakuntakirjasto), museot³¹, Sara Hildénin taidemuseo³², kulttuuritoimi (joka jakaantui kulttuuri- ja nuorisopalveluihin sekä Tampere Filharmoniaan)³³, liikuntatoimi sekä työväenopisto (joka sisältää Sara Hildénin akatemian). Kunnallisia kulttuuritaloja ovat lastenkulttuurikeskus Rulla, kulttuurikeskus Unipoint sekä Tullikamarin kulttuurikeskus. Tampere konserniin kuuluu myös Tampere-talo Oy, jonka ainoa osakkeenomistaja kaupunki on.

Tampereen työväenopiston yhteydessä toimivassa Sara Hildén -akatemiassa annetaan kuvataiteen perusopetusta lapsille, nuorille ja aikuisille. Muuten taiteen perusopetuksen palveluja tuottavat useat yksityiset oppilaitokset kuten Pirkanmaan musiikkiopisto, Tampereen konservatorio sekä Näpsä käsityökoulu. Myös Sorin Sirkus antaa taiteen perusope-

30 Tampereella siirryttiin vuonna 2007 tilaaja-tuottajamalliin palvelujen tuottamisessa ja sen mukaiseen organisaatorakenteeseen.

31 Tampereen museot -kokonaisuus sisältää Amurin työläiskorttelimuseon, Hämeen museon, Kivimuseon, Rupriikin, Nukke- ja pukumuseon, Vapriikin (maakuntamuseo) ja Tampereen taidemuseon (aluetaidemuseo).

32 Kaupunki vastaa Sara Hildénin museon toimintamenoista erillisen sopimuksen perusteella. Museolla on oma johtokunta.

33 Lisäksi kulttuuritoimen alaisuuteen kuuluivat vuonna 2006 musiikkijuhlat sekä Tullikamari ja muut kiinteistöt.

tusta sirkustaiteen alalla. Tampere avusti taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia vuonna 2006 yhteensä 1 287 000 eurolla.

Tampereella toimii kunnallisten taide- ja kulttuurilaitosten lisäksi lukuisia yksityisiä laitoksia, esimerkiksi Tampereen teatteri, Tampereen Työväen Teatteri sekä Työväen keskusmuseo Werstas. Tampereella toimivat myös alueelliset elokuva-, valokuva- ja tanssin keskuksset. Tampere jakoi vuonna 2006 avustuksia taide- ja kulttuurilaitoksille yhteensä 5 984 000 euroa, tästä summasta teatterit saivat vajaat 5,3 miljoonaa euroa ja museot 685 000 euroa. Tampere-taloa avustettiin vuonna 2006 yli 4,5 miljoonalla eurolla.

Taulukko 17. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötövuodet Tampereella

Kunnallinen	Kokonais- henkilötö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötö- vuosimäärä
Tampereen museot	77	Työväen keskusmuseo Werstas	15
Tampereen taidemuseo	24	Vakoilumuseo	Ei tietoa
Sara Hildénin taidemuseo	17	Lenin-museo	6
Tampere Filharmonia	131	Tampereen Teatteri	129
		Tampereen Työväen Teatteri	177
		Ahaa-teatteri	11
		Teatteri 2000	13
		Teatteri Mukamas	11
		Tanssiteatteri Mobita/Dansco	12
		Sorin sirkus	Ei tietoa
		Teatteriporukka	Ei tietoa
		Teatteri Telakka	4 *
		Tampereen komediateatteri	20 *
Yhteensä	249		398

Lähde: Opetushallitus 2007.

* Lähde: Teatteritilastot 2006.

3.3.13 Turku

Varsinais-Suomen maakuntakeskus Turku on yli 175 000 asukkaallaan Suomen viidenneksi suurin kaupunki. Turun kaupungin kulttuuritoimesta huolehtii kulttuurilautakunta alaisinaan Turun kulttuurikeskus, Turun kaupunginteatteri, Turun kaupunginorkesteri, Wäinö Aaltosen museo, Turun kaupunginkirjasto (Varsinais-Suomen maakuntakirjasto) sekä Turun maakuntamuseo. Turku haki vuonna 2006 menestyksellisesti Suomen ehdokkuutta vuoden 2011 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi (muut hakijakaupungit olivat Jyväskylä, Lahti, Mänttä, Oulu, Rovaniemi ja Tampere).

Taiteen perusopetuksesta Turussa huolehtivat yksinomaan yksityiset oppilaitokset kuten Turun konservatorio, Turun seudun musiikkiopisto, Turun lasten ja nuorten kuvataidekoulu sekä Turun Nuori teatteri. Selvityksen mukaan kaupunki jakoi vuonna 2006 avustuksia taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille noin 1,6 miljoonaa euroa.

Kaupungissa toimii useita kaupungin avustamia yksityisiä taide- ja kulttuurilaitoksia, muun muassa aluetaidemuseona toimiva Turun taidemuseo, Turun ruotsalainen teatteri sekä aktiivista tanssitoimintaa. Kaupunki avusti taide- ja kulttuurilaitoksia vuonna 2006 yhteensä 3 558 000 eurolla. Suurimmat avustukset vuonna 2006 saivat Åbo Svenska Teaterin ylläpitävä yhdistys, Forum Marinum -säätio sekä Turun taidemuseota ylläpitävä Turun taideyhdistys. Tapahtumista tuettiin mm. Turun musiikkijuhlia. Alueellisista keskuksista Turussa toimivat Varsinais-Suomen elokuvakeskus, Finlandssvenskt filmcentrum, valokuvakeskus Peri sekä Läntinen tanssin aluekeskus.

Taulukko 18. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Turussa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Turun maakuntamuseo	119	Aboa Vetus & Ars Nova -museot	14
Wäinö Aaltosen museo	17	Forum Marinum	21
Turun Kaupunginteatteri	134	Turun taidemuseo	14
Turun filharmoninen orkesteri	108	Sibeliusmuseo	7 *
		Museet Ett Hem	Ei tietoa
		Åbo Svenska Teater	41
		Linnateatteri	29
		Tehdasteatteri	Ei tietoa
		Aurinkobaletti	14
		Pikinini Meri	Ei tietoa
		Marionettiteatteri Mundo	Ei tietoa
		Turun Nuori teatteri	Ei tietoa
Yhteensä	378		140

Lähde: Opetushallitus 2007.

* Lähde: Museotilasto 2006.

3.3.14 Vaasa

Vaasa on Pohjanmaan maakuntakeskus. Se on selvityksessä mukana olleista kunnista asukasluvultaan kolmanneksi pienin, joskin Joensuu, Lappeenranta ja Rovaniemi ovat sen kanssa hyvin samankokoisia hieman alle 60 000 asukkaan väestöillään. Alueella on meneillään useita kuntaliitoshankkeita ja -selvityksiä. Vaasan väestöstä lähes neljäsosa on ruotsinkielisiä, mikä tekee siitä erityislaatuisen muihin selvityksessä mukana oleviin kaupunkeihin verrattuna.

Kulttuurilautakunnan alainen kulttuurivirasto huolehti vuonna 2006 kulttuuritoimiston, Vaasan kaupunginorkesterin sekä musiikin ja tanssin oppilaitoksena toimivan Kuulaopiston³⁴ toiminnasta. Omina tulosalueenaan toimivat kaupunginteatteri sekä Pohjanmaan Museo ja Tikanojan taidekoti, joista jälkimmäisen alla toimii myös Kuntsin modernin taiteen museo. Kulttuuriviraston toimialueeseen kuuluvat myös yleinen kulttuurityö, tapahtumat ja festivaalit sekä taiteen perusopetuksen koordinointi. Kuntayhtymän ylläpitämä Wasa Teater huolehtii ruotsinkielisestä teatteritoiminnasta alueella. Kirjastolautakunta huolehtii Vaasan kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston toiminnasta.

Taiteen perusopetuksesta huolehtivat kunnalliset Kuula-opisto sekä suomenkielinen ja ruotsinkielinen työväenopisto. Selvityksen mukaan Vaasa ei avusta lainkaan yksityisiä taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia.

Yksityisistä kulttuurilaitoksista Vaasa tukee ruotsinkielistä Wasa Teateria. Svenska Österbottens Förbundille maksettava kuntaosuus Wasa Teaterin toiminnasta on yli 700 000 euroa, ja se on kyselyvastauksen mukaan luonteeltaan pikemminkin palvelun osto kuin avustus. Muuten kaupunki avusti vuonna 2006 esimerkiksi Vaasan oopperasäätiötä ja Mustasaaren musiikkijuhlia. Vaasassa oli vuonna 2006 kaupungin 400-vuotisjuhlat, jotka osaltaan vaikuttivat myös kulttuuritarjontaan ja -avustuksiin. Turussa päätoimipaikkaansa pitävällä alueellisella elokuvakeskuksella Finlandssvenskt Filmcentrum rf:llä on toimipiste Vaasassa.

34 Kuula-opisto siirtyi 1.1.2007 alkaen varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunnan alaisuuteen.

Taulukko 19. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Vaasassa

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Pohjanmaan Museo	28	Wasa Teater	44
Tikanojan taidekoti	11		
Vaasan kaupunginteatteri	57		
Vaasan kaupunginorkesteri	38		
Yhteensä	134		44

Lähde: Opetushallitus 2007.

3.3.15 Vantaa

Vantaa on lähes 190 000 asukkaan kaupunki. Espoon tavoin myös Vantaan kulttuurielämä toimii useimpiin muihin kaupunkeihin nähden poikkeavissa olosuhteissa Helsingin läheisyyden vuoksi.

Vantaalla kulttuuritoiminnan edistämisestä, tukemisesta ja järjestämisestä vastaa vapaa-ajan lautakunta. Lautakunnan tehtäväalueeseen kuuluvat kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut, kaupunginmuseo, musiikkiopisto ja kuvataidekoulu. Kulttuuripalveluiden tulosalue huolehtii kaupungin kulttuuripalveluiden järjestämisestä ja kehittämisestä, ja se on myös osa valtakunnallista lastenkulttuuriverkosto Taikalamppua. Kirjastopalveluista vastaa opetuslautakunta.

Vantaalla kunnallisia taide- ja kulttuurilaitoksia ovat museot (kaupunginmuseo ja taide-museo). Kulttuuritoimen alla toimivat myös lasten taidetalot Pessi ja Toteemi, monitoimitalo Lumo³⁵, konserttitalo Martinus sekä Myyrmäkitalo. Yksityisiä, kaupungin avustamia, taide- ja kulttuurilaitoksia ovat Suomen Ilmailumuseo, Tanssiteatteri Raatikko, Teatteri Vantaa (entinen Teatteri Kehä III) sekä Vantaan viihdeorkesteri.

Vantaalla on kaksi kunnallista taiteen perusopetusta antavaa oppilaitosta: Vantaan musiikkiopisto ja Vantaan kuvataidekoulu. Tämän lisäksi taiteen perusopetusta antaa useita yksityisiä oppilaitoksia. Alueella on myös paljon yli kuntarajojen toimivia taideoppilaitoksia.

Vuonna 2006 Vantaa avusti tiedekeskus Heurekaa yli 2 miljoonalla eurolla. Taide- ja kulttuurilaitoksia kaupunki avusti yhteensä 882 000 eurolla, suurimman avustuksen vuonna 2006 sai Suomen Kansallisooppera. Vantaalaisista laitoksista avustettiin mm. Vantaan viihdeorkesteria ja Tanssiteatteri Raatikkoa. Kaupunki avusti myös useita yksityisiä taiteen perusopetusta antavia oppilaitoksia, kaikkiaan 222 000 eurolla.

Taulukko 20. Taide- ja kulttuurilaitokset ja niiden henkilötyövuodet Vantaalla

Kunnallinen	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä	Kunnan avustama	Kokonais- henkilötyö- vuosimäärä
Vantaan kaupungin museot	17	Suomen Ilmailumuseo	6
		Tanssiteatteri Raatikko	13
		Teatteri Vantaa	8
		Vantaan viihdeorkesteri	9
Yhteensä	17		36

Lähde: Opetushallitus 2007.

35 Monitoimitalo Lumo toimi kulttuuritoimen alla 31.12.2007 saakka.

4 Kulttuurin käyttökustannukset ja -tuotot

Seuraavaksi tarkastellaan selvityksessä mukana olleiden kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannuksia. Tiedot koottiin kuntien vuoden 2006 tilinpäätöksistä. Bruttokäyttökustannukset muodostuvat toimintamenoista sekä käyttöomaisuuden poistoista, arvonalentumisista ja vyörytyseristä. Luvut eivät sisällä investointeja. Toimintamenoissa käytettiin Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston mukaisia menolajeja, joita olivat henkilöstömenot, palvelujen ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, vuokramenot sekä muut menot.³⁶ Toimintamenoihin laskettiin mukaan taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten sekä taiteen perusopetuksen osalta laitoksille ja yhteisöille annetut avustukset. Muiden hallintokuntien kulttuurimenot jaettiin seuraaviin kokonaisuuksiin: palvelujen ostot, avustukset, vuokramenot ja muut menot.

Kunnan kulttuuritoiminnan nettokustannukset saadaan selville vähentämällä bruttokäyttökustannuksista käyttötuotot. Käyttötuotot muodostuvat toimintatuloista ja vyörytyseristä. Toimintatulot jakautuvat myyntituloihin, maksuihin, tukiin ja avustuksiin, vuokratuloihin sekä muihin tuloihin.³⁷ Muiden hallintokuntien kulttuuritulojen kokonaisuudet olivat myyntitulot, maksut, tuet ja avustukset sekä vuokratulot.

Tarkastelun painopiste on taiteen ja kulttuurin bruttokäyttökustannuksissa, koska niitä koskevat luvut saatiin pilottihankkeen aikataulussa varmistettua luotettaviksi ja vertailukelpoisiksi. Tämä prosessi vaati paljon työresursseja (ks. tarkemmin Saukkonen ja Ruusuvirta 2008), ja siitä syystä käyttötuottoja tarkastellaan yleisemmällä tasolla.

Aluksi käydään läpi kulttuuritoiminnan kokonaiskustannuksia hankkeeseen osallistuneiden kuntien osalta. Tämä jälkeen kustannuksia tarkastellaan lähemmin kuuden osa-alueen kautta: taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja -keskukset, taiteen perusopetus, kunnan muu kulttuuritoiminta, kunnan kulttuuriavustukset sekä muiden hallintokuntien kulttuurimenot. Kuntien kulttuuritoimintaa tarkastellaan tässä yhteydessä pääsääntöisesti ilman kirjastotoimen kustannuksia. Vertailun vuoksi kokonaiskustannukset esitetään kuitenkin myös kirjaston luvut mukaan luettuina.

4.1 Yleiskuvaus

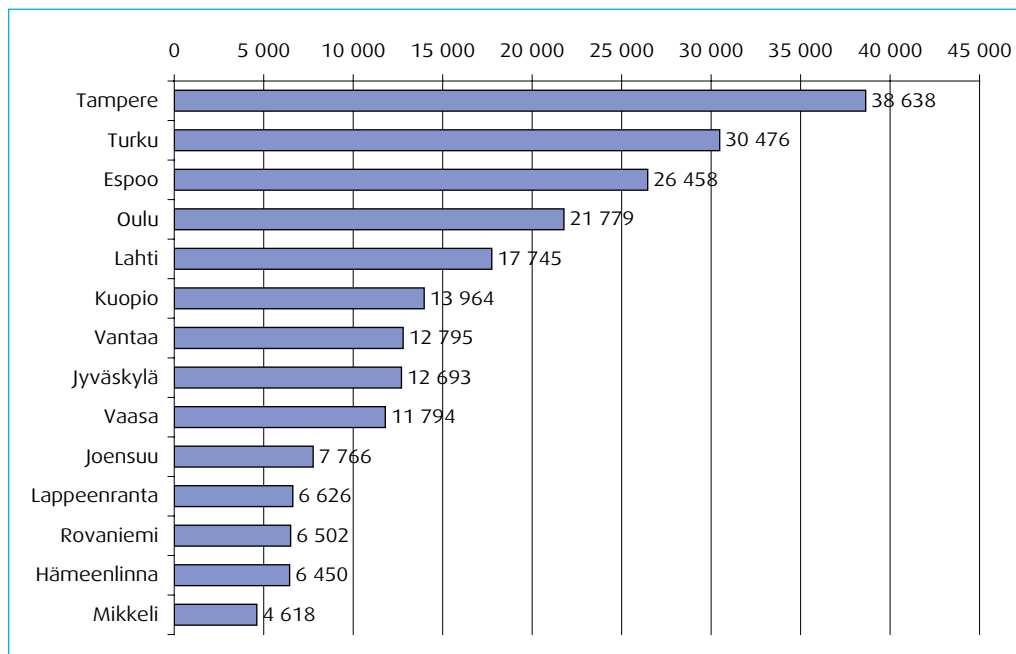
Selvityksessä mukana olevien kaupunkien euromääräiset kulttuurin bruttokäyttökustannukset vaihtelevat varsin paljon (kuvio 1). Vuoden 2006 pienimmät kulttuuritoiminnan kustannukset (ilman kirjastoja) olivat noin 4,6 miljoonaa euroa ja suurimmat noin 38,6 miljoonaa euroa. Hankkeeseen osallistuneiden kaupunkien kulttuurikustannusten keskiar-

36 Palvelujen ostoista (asiakaspalvelut ja muut palvelut), aineista, tarvikkeista ja tavaroista sekä muista menoista oli erotettu toisistaan sisäiset ja ulkoiset ostot ja hankinnat. Samoin vuokramenot oli jaettu sisäisiin ja ulkoisiin menoihin. Erikseen pyydettiin vielä toimintamenoista eroteltavaksi kiinteistökustannukset yhteensä (sisäinen ja ulkoinen vuokra, lämpö, sähkö, vesi, kunnossapito ja siivous sekä kiinteistön hoidosta aiheutuneet henkilöstömenot).

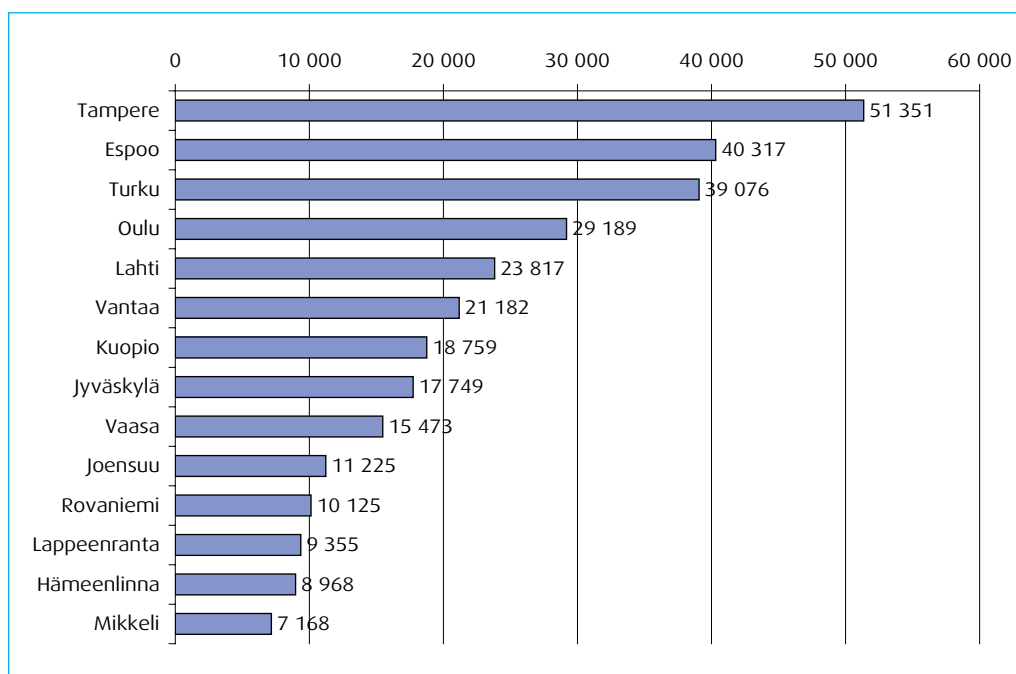
37 Myyntituloista erotettiin sisäiset myyntitulot (ml. omat liikelaitokset) ja vuokratulot jaettiin ulkoisiin ja sisäisiin vuokratuloihin. Tuet ja avustukset jakautuivat seuraaviin kokonaisuuksiin: työllistämistuet, muut tuet ja avustukset valtiolta, Euroopan unionilta saadut tuet ja avustukset sekä muilta tahoilta saadut tuet ja avustukset.

vo oli 15 593 000 euroa, ja mediaani noin 12,7 miljoonaa euroa³⁸. Kahdessa kaupungissa kustannukset olivat yli 30 miljoonaa euroa ja samoin kahdessa yli 20 miljoonaa. Viidessä kaupungissa bruttokäyttökustannukset olivat 10–20 miljoonaa euroa ja samoin viidessä alle 10 miljoonaa. Kirjastot mukaan lukien luvut ovat huomattavasti korkeampia. Myös kaupunkien järjestys muuttuu hieman (kuvio 2).

Kuvio 1. Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (pl. kirjastot), 1 000 €

Kuvio 2. Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (ml. kirjastot*), 1 000 €

* Kirjastojen osalta lähteenä kuntien talous- ja toimintatilastot 2006, Tilastokeskus 2007a.

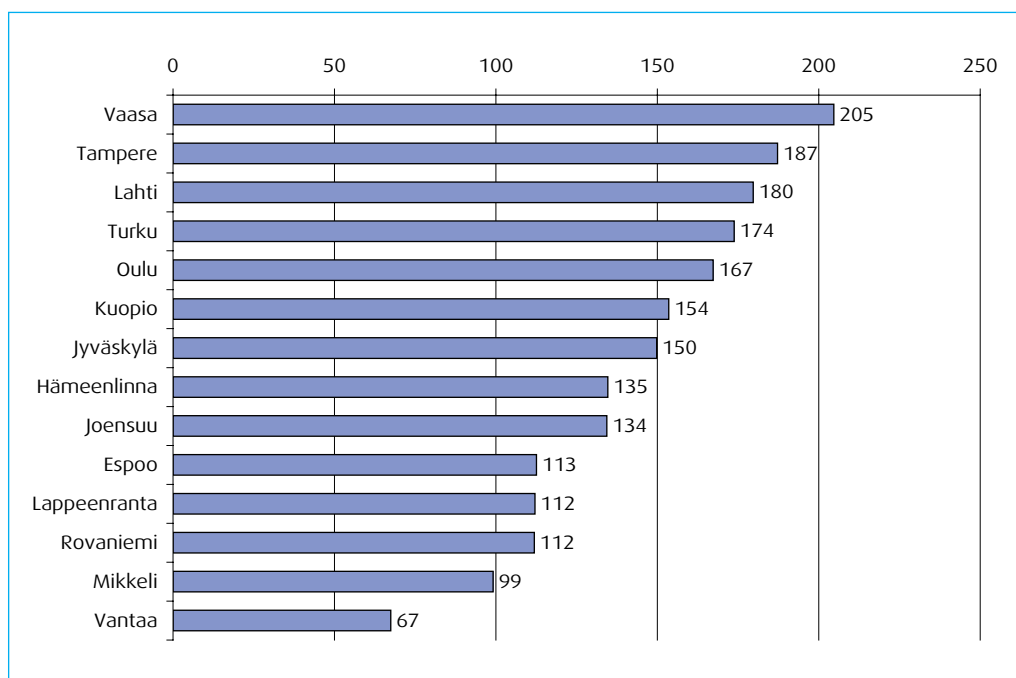
38 Laskettuna kahden keskimmäisen kaupungin keskiarvona.

Euromääräisten kulttuurikustannusten osalta kaupunkien järjestys seuraa odotetusti niiden asukaslukuja: suurimmat kaupungit sijaitsevat taulukon yläpäässä ja pienimmät alapäässä. Kaksi suurempaa poikkeusta on kuitenkin havaittavissa. Asukasluvultaan kolmanneksi suurin kaupunki Vantaa oli vuonna 2006 euromääräisissä kustannuksissa seitsemäntenä (kirjastot mukaan lukien kuudentena) ja asukasluvultaan kahdenneksitoista suurin Vaasa kulutti kulttuuriin euromääräisesti yhdeksänneksi eniten. Kaupungin koko on kuitenkin yksi kulttuuritoiminnan kokonaistalouteen vaikuttava tekijä.

Euromääräisillä kokonaiskustannuksilla on toki merkitystä kulttuuriin käytettävissä olevien tosiasiallisten resurssien ja siten kulttuuritoiminnan toimintaedellytysten kannalta. Kaupunkien keskinäisessä vertailussa on kuitenkin mielekkäämpää suhteuttaa kulttuuritoiminnan käyttökustannukset kunnan asukaslukuun. Kokonaiskustannuksiin verrattuna kaupunkien väliset erot pienenevät, mutta eivät katoa täysin.

Selvityksessä mukana olevissa kaupungeissa käytettiin vuonna 2006 rahaa kulttuuriin keskimäärin 142 euroa asukasta kohden. Kirjastot mukaan lukien keskiarvo oli 198 euroa/asukas. Asukaslukuun suhteutettuna selkeästi suurimmat kustannukset olivat Vaasassa, joka ainoana kaupunkina kulutti kulttuuriin yli 200 euroa asukasta kohden, ja tämä siis ilman kirjastojen kustannuksia. Eroa seuraavana tulevaan Tampereeseen oli 18 euroa. Lahdessa kulttuurin bruttokäyttökustannukset asukasta kohden olivat 180 euroa. Vantaan (67 €/asukas) kustannukset ovat noin 33 prosenttia ensimmäisenä olevan Vaasan (205 €/asukas) kustannuksista. (Kuvio 3.) Tässä vertailussa on syytä muistaa, että toiminnan painopisteet ja palvelurakenne vaikuttavat kustannuksiin.

Kuvio 3. Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (pl. kirjastot), €/asukas

Vaikka käyttökustannusten suhteuttaminen asukaslukuun muuttaa jonkin verran kaupunkien järjestystä, perusrakenne säilyy entisellään. Seitsemästä asukasluvultaan suurimmasta kaupungista viisi on yhä seitsemän ensimmäisen joukossa. Vaikuttaa siis siltä, että mitä suurempi kaupunki sitä suurempi on myös rahallinen panostus kulttuuriin asukasta kohden.³⁹ Poikkeukset ovat kuitenkin nyt selvästi euromääräisten kokonaissummien tarkastelua suu-

39 Suuremmat kustannukset voivat johtua myös esimerkiksi palvelutuotannon kalleudesta. Käyttökustannustiedot eivät siis suoraan kerro mitään toiminnan määrästä, laadusta tai tehokkuudesta.

rempia. Asukasluvultaan kahdenneksitoista suurin kaupunki Vaasa on nyt listan ensimmäisenä, kun taas suurin kaupunki Espoo löytyy 10. ja kolmanneksi suurin Vantaa 14. sijalta. Myös hankkeen pienin kaupunki Hämeenlinna on noussut kahdeksanneksi.

Rakenteelliset tekijät ja muut olosuhteet selittävät pitkälle näitä suurimpia poikkeuksia. Vaasan tapauksessa kyse lienee ennen muuta kaksikielisyydestä. Palvelujen järjestäminen molemmilla kotimaisilla kielillä nostaa kustannuksia. Vaasassa kustannukset ovatkin tasaisesti korkeat kaikilla osa-alueilla avustuksia lukuun ottamatta. Esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitoksiin (museot, teatteri ja ooppera, orkesterit) kohdistettu rahoitus oli vuonna 2006 Vaasassa 141 euroa asukasta kohden, kun se muilla asukasmääriltään samankokoisilla ja suurin piirtein saman palvelutuotantorakenteen omaavilla kunnilla oli alle sadan euron. Kaksikielisyyden vaikutusta tässä on ennen muuta kaksi teatteria: kunnan omistama Vaasan kaupunginteatteri sekä sen kanssa henkilötöyvuosiltaan miltei samankokoinen Wasa Teater, jonka taustalla on kuntayhtymä. Myös taiteen perusopetukseen laitettiin Vaasassa suurin euromäärä asukasmäärään suhteutettuna.⁴⁰

Espoon ja Vantaan suhteellisen pientä euromäärää asukaslukuun suhteutettuna selittää puolestaan Helsingin läheisyys. Helsinkiin keskittyy valtaosa koko maan taide- ja kulttuurilaitoksista, ja palveluja on totuttu käyttämään yli kuntarajojen. Muut tutkimuksessa mukana olleet kunnathan ovat alueidensa keskuspaikkakuntia – maakuntakeskuksia, joihin tullaan ympäryskunnista kulttuuripalvelujen perässä. Espoon ja Vantaan taide- ja kulttuurilaitokset olivatkin vuonna 2006 selvästi pienempiä henkilötöyvuosissa mitattuna kuin Turun ja Tampereen vastaavat instituutiot.

Kuinka kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset jakautuvat? Kirjaston osuus kuntien kulttuuritoiminnasta on siis huomattava (22:sta 40 prosenttiin kulttuurin käyttökustannuksista vuonna 2006). Jos kirjastot jätetään pois tarkastelusta, museot, teatterit ja orkesterit vievät yleensä valtaosan kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (taulukko 21). Lahdessa laitosten osuus oli peräti 88 prosenttia, ja osuus oli yli 80 prosenttia myös Lappeenrannassa, Turussa ja Jyväskylässä. Vain Hämeenlinnassa ja Vantaalla laitosten kustannukset olivat alle puolet kaikista kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja), tosin Hämeenlinnassa kuitenkin 47 prosenttia. Vantaalla laitosten osuus oli 16 prosenttia.

40 Vuonna 2006 järjestettiin myös Vaasan 400-vuotisjuhlat, mutta ne eivät kuitenkaan selitä merkittävästi Vaasan kulttuuritoiminnan kustannuksia.

Taulukko 21. Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (pl. kirjastot) toiminta-alueittain, 1 000 €

	Taide- ja kulttuurilaitokset	Osuus kulttuurin kokonaiskustannuksista ilman kirjastoja, %	Taiteen perusopetus	Osuus kulttuurin kokonaiskustannuksista ilman kirjastoja, %	Kulttuuritalot ja -keskukset	Osuus kulttuurin kokonaiskustannuksista ilman kirjastoja, %	Muu kulttuuri-toiminta (sis. avustukset)	Osuus kulttuurin kokonaiskustannuksista ilman kirjastoja, %	Muut hallintokunnat	Osuus kulttuurin kokonaiskustannuksista ilman kirjastoja, %	Yhteensä
Tampere	26 022	67	1 896	5	5 357	14	4 179	11	1 184	3	38 638
Turku	24 843	82	1 557	5	114	0,4	3 128	10	834	3	30 476
Espoo	14 179	54	3 351	13	3 912	15	5 016	19			26 458
Oulu	14 340	66	2 985	14	3 216	15	754	3	484	2	21 779
Lahti	15 569	88	747	4	402	2	869	5	158	1	17 745
Kuopio	10 479	75	888	6	972	7	1 418	10	207	1	13 964
Vantaa	2 002	16	3 644	28	3 814	30	3 012	24	323	3	12 795
Jyväskylä	10 320	81	880	7	14	0,1	1 313	10	166	1	12 693
Vaasa	8 119	69	1 863	16			936	8	876	7	11 794
Joensuu	4 928	63	1 741	22			939	12	158	2	7 766
Lappeenranta	5 603	85	604	9			306	5	113	2	6 626
Rovaniemi	4 323	66	1 604	25	20	0,3	538	8	17	0,3	6 502
Hämeenlinna	3 063	47	1 110	17	1 261	20	831	13	185	3	6 450
Mikkeli	2 499	54	630	14	924	20	330	7	235	5	4 618

Vantaalla tiedekeskus Heureka avustus sekä kaupungin omat kulttuuritalot ja -keskukset kuluttivat vuonna 2006 noin kolmasosan kaikista kulttuurikustannuksista ilman kirjastoja.⁴¹ Kulttuuritaloille ja -keskuksille menevä rahoitusosuus oli kohtalaisen suuri myös muutamassa muussa kaupungissa, kun taas kolmessa kaupungissa tämäntyyppistä toimintaa ei ollut tai sitä ei kyetty erottelemaan.

Taiteen perusopetuksen kustannusten osuus kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja) oli yli 20 prosenttia kolmessa kaupungissa (Vantaalla 28 %), 10–20 prosenttia viidessä kaupungissa ja alle 10 prosenttia kuudessa kaupungissa. Kunnan muun kulttuuritoiminnan (sisältää esim. kulttuuritoimen henkilöstön, tilakustannukset ja ”muut” avustukset⁴²) osuudet sijoittuivat yleensä kymmenen prosentin molemmin puolin, Oulun kolmesta prosentista Vantaan 24 prosenttiin.

Valtaosa kuntien kulttuurin kustannuksista menee siis vakiintuneille instituutioille, joita valtio ja kunnat yhdessä rahoittavat. Esimerkiksi kyselyyn osallistuneiden kuntien 102 taide- ja kulttuurilaitoksesta 84 kuului valtionosuusjärjestelmän piiriin vuonna 2006, ja kahdeksan muuta laitosta sai harkinnanvaraista tai muuta valtiontukea. Lisäksi museoista kolme oli yliopistojen ylläpitämiä ja sitä kautta valtion rahoittamia.

Kulttuuritoimen ”muut” avustukset (joista on vähennetty avustukset laitoksille, keskuksille sekä taiteen perusopetukseen) ja muiden hallintokuntien kulttuurimenot ovat yleensä vain muutaman prosentin luokkaa kaikista kulttuurikustannuksista. Näiden avustusten osuudet kaikista kustannuksista olivat vuonna 2006 suurimmat Espoossa ja Vantaalla (6 ja 7 prosenttia). Vaasassa muiden hallintokuntien osuus oli seitsemän prosenttia kaikista kulttuurikustannuksista (ilman kirjastoja), mutta tätä selittävät osittain Vaasan 400-vuotisjuhluvuoden kulttuuritarjonnan kustannukset, joiden rahoitus (noin 360 000 €) tuli kunnanhallituksen kautta. Muiden hallintokuntien menotietojen kerääminen osoittautui mm. talousarviorakenteen vuoksi monissa kunnissa haasteelliseksi (ks. tarkemmin Saukkonen ja Ruusuvirta 2008). Voidaan olettaa, että todellisuudessa kulttuuritoiminnan rahoitus esimerkiksi nuoriso- ja opetustoimissa sekä sosiaali- ja terveystoimissa on laajempaa kuin mitä tämän kyselyn tulokset antavat ymmärtää.

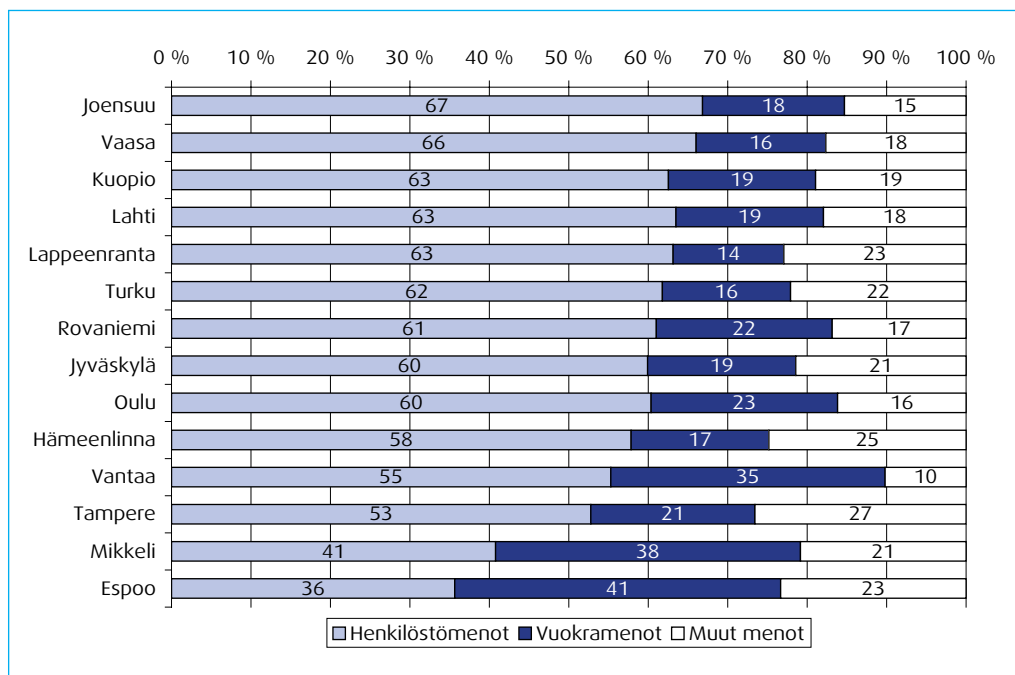
Henkilöstökustannukset eli palkat, palkkiot ja näiden sivukulut olivat vuonna 2006 pääsääntöisesti suurin menoerä (kuvio 4). Ne muodostivat yli puolet kaikista toiminta-

41 Tiedekeskukset (Vantaan Heureka ja Oulun Tietomaa) olisi epäilemättä voitu perustellusti kirjata myös museoiksi, jolloin niiden kustannukset olisivat sijoittuneet taide- ja kulttuurilaitosten luokkaan. Kulttuuritalojen ja -keskusten määrittely ja toiminnan eriyttäminen muusta toiminnasta kuuluivat tämän selvityksen suurimpiin haasteisiin.

42 Kulttuuritoimen avustukset poislukien avustukset taide- ja kulttuurilaitoksille, kulttuuritaloille ja -keskuksille sekä taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille.

menoista (ilman kirjastoja, muita hallintokuntia ja avustuksia) miltei kaikissa kaupungeissa. Käytännössä avustuksistakin suuri osa mennee henkilöstön palkkoihin ja palkkioihin. Toinen suuri kiinteä menoerä olivat vuokrat (ja muut kiinteistö kustannukset). Espoossa, Mikkelissä ja Vantaalla vuokrat kustannusten suhteellinen osuus oli yli kolmannes kulttuuritoiminnan bruttomenoista (ilman kirjastoja). Lappeenrannassa näiden osuus oli vain 14 prosenttia.⁴³

Kuvio 4. Henkilöstömenojen, vuokrien ja muiden menojen jakautuminen kaupunkien kulttuurin bruttotoimintamenoissa (pl. kirjastot ja muut hallintokunnat), %

Kaupunkien välisiä eroja selittävät myös erilaiset kulttuuripalvelujen tuottamisen tavat. Joissain kaupungeissa toiminnan järjestämisen painopiste on palvelujen kunnallisessa ja toisissa taas yksityisessä, mutta kunnan avustamassa tuotannossa. Viime aikoina erilaiset uudet tuotantomallit, kuten tilaaja-tuottajasopimukset, ovat saaneet jalansijaa myös kulttuurin kentällä, ja niiden on ajateltu muokkaavan palvelutuotantoa enemmän yksityisten toimijoiden suuntaan. Useimmissa selvityksessä mukana olleista kaupungeista kulttuuritoiminta perustuu kuitenkin edelleen pääasiassa kunnallisiin kulttuuritoimijoihin (ks. taulukko 23).

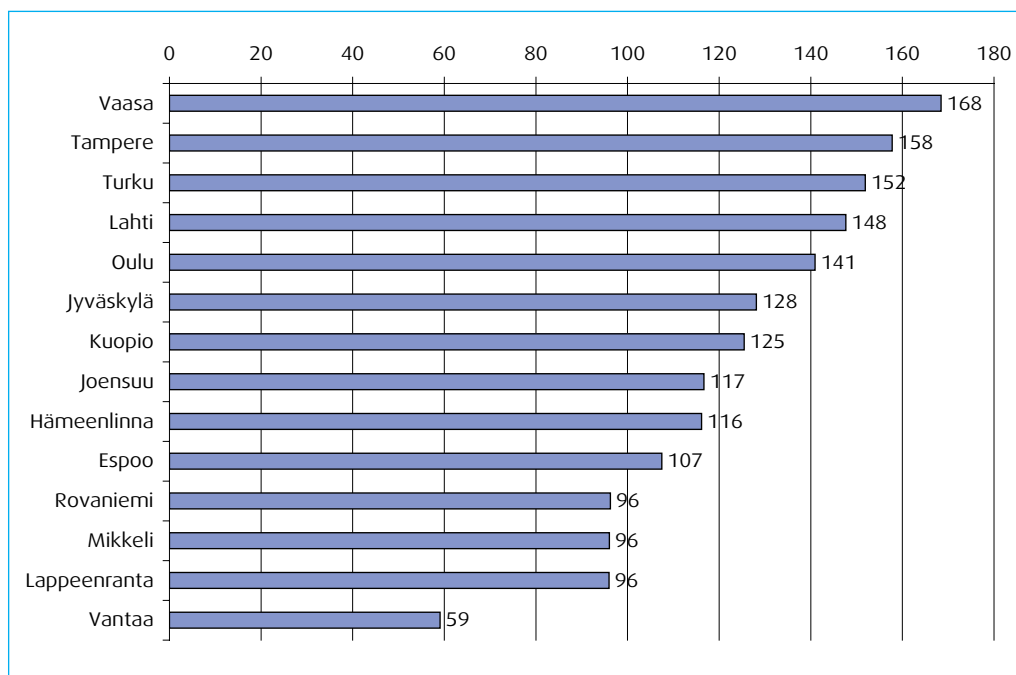
Yhdeksässä kaupungissa rahoitus kunnallisille toimijoille muodosti vuonna 2006 neljä viidesosaa tai enemmän kaikista kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja). Oulussa kaupungin kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja) 96 prosenttia meni vuonna 2006 kunnallisille toimijoille, kun taas Mikkelissä avustettujen yksityisten toimijoiden osuus oli lähes puolet. Euromääräisesti eniten yksityisiä toimijoita rahoittivat Tampere, jossa avustuksia jaettiin noin 13,5 miljoonalla eurolla, ja Espoo (lähes 10 milj. €). Joissain kaupungeissa toimintaan sisältyi myös yksityisiltä toimijoilta ostettuja kulttuuripalveluja sekä yhteistyötä yksityisen sektorin ja muiden kuntien kanssa.

Toisaalta kunnalliset instituutiot tuovat myös tuloja (esimerkiksi maksu- ja myyntituloja sekä tukia ja avustuksia) kunnan omaan kassaan. Jos tarkastellaan bruttokustannusten sijasta kunnallisen kulttuuritoiminnan nettokustannuksia eli vähennetään käyttökustannuk-

43 Tässä yhteydessä on samalla hyvä muistaa, että vuokra- ja muiden kiinteistömenojen selvittäminen on varsin vaikeaa. Esimerkiksi joillain laitoksilla on omat tilat, kun taas toiset toimivat kunnan kiinteistössä tai yksityisiltä vuokratuissa tiloissa. Laitokset ja keskuskeskukset voivat myös saada erillisiä vuokra-avustuksia, tai ne eivät joudu maksamaan markkinahintaista vuokraa. (Ks. esim. Helin 2004, 8.)

sista kulttuurin käyttötuotot, erot kaupunkien välillä tasoittuvatkin jonkin verran (kuvio 5). Erityisesti vahvasti kunnalliselta pohjalta toimivien kaupunkien kuten Vaasan, Lahden, Oulun ja Jyväskylän nettokustannukset poikkeavat varsin paljon bruttokustannuksista. (Ks. kaupunkien kulttuuritoiminnan käyttötuotot taulukko 22.)

Kuvio 5. Kulttuurin nettokäyttökustannukset (pl. kirjastot), €/asukas⁴⁴

Kulttuurin suhteellista painoarvoa kaupungin kokonaistaloudessa voidaan tarkastella esimerkiksi kulttuuritoiminnan bruttokäyttökustannusten osuudella kaupungin kokonaisbruttokäyttökustannuksista (taulukko 22.). Tämä osuus oli (ilman kirjastoja) vuonna 2006 yli kolme prosenttia Lahdessa (3,7) ja Oulussa (3,4) sekä Jyväskylässä, Tampereella ja Vaasassa (kaikissa 3,2). Alle kaksi prosenttia osuus oli Mikkeliissä ja Vantaalla. Muissa kaupungeissa osuus oli kahdesta kolmeen prosenttia. Jos kirjaston luvut lasketaan mukaan, kulttuurin osuus luonnollisesti kasvaa. Esimerkiksi Lahdessa se on tällöin 4,9 prosenttia. Kaikkiaan kulttuuritoiminnan osuus kuntien kokonaistaloudesta on siis pieni.

Kunkin kaupungin laskennallista rahoitusosuutta käyttökustannuksiin voidaan tarkastella vähentämällä kulttuurin bruttokäyttökustannuksista käyttötuotot sekä laskennalliset valtionosuudet. Tätä rahoitusosuutta tulkittaessa on tietenkin otettava huomioon kulttuuripalvelujen tuotanto- ja järjestämisrakenne kunnissa. Kunnan laskennallinen rahoitusosuus on korkein Tampereella, vajaat 30 miljoonaa euroa, Espoossa noin 24 miljoonaa ja Turussa noin 22 miljoonaa. Asukasmäärään suhteutettuna vastaava euromäärä on Tampereella 145 sekä Vaasassa ja Turussa 125. Laskennallisen kunnan rahoitusosuuden osuus kulttuurin bruttokäyttökustannuksista on Espoossa 90,7 prosenttia ja Mikkeliissä 86,8 prosenttia. Vaasassa osuus on 61,1 prosenttia.⁴⁵

⁴⁴ Nettoluvut ovat osittain epävarmoja, sillä kaupunkien tulolukujen tarkistaminen jäi selvityksessä vaillinaiseksi.

⁴⁵ Koska kulttuurin käyttökustannukset sisältävät muutakin kuin valtionosuuteen oikeuttavaa toimintaa, näiden lukujen perusteella ei voi tehdä päätelmiä siitä, miten kunnat kohdentavat valtionosuuksiaan.

Taulukko 22. Tunnuslukuja kulttuuritoiminnan (pl. kirjastot) kustannuksista

	Kaupungin koko käyttö- talouden käyttö- kustannukset*, 1 000 €	Kulttuurin käyttö- kustannukset (pl. kirjastot), 1 000 €	Kulttuurin käyttökus- tannusten osuus käyt- tötalouden käyttökus- tannuksista, %	Kulttuurin käyttö- tuotot (pl. kirjastot), 1 000 €	Kulttuuri- toimintaan (pl. kirjastot) laskennalliset valtionosuudet, 1 000 €	Kaupungin laskennall. rahoitus- osuus**, 1 000 €	Kaupungin laskennall. rahoitus- osuus €/as	Kaupungin laskennall. rahoitus- osuuden osuus kult- tuurin käyt- tökustan- nuksista, %
Espoo	1 298 219	26 458	2,0	1 198	1 258	24 002	102	90,7
Hämeenlinna	250 916	6 450	2,6	886	598	4 966	104	77,0
Joensuu	305 814	7 766	2,5	1 023	1 801	4 942	86	63,6
Jyväskylä	396 246	12 693	3,2	1 837	2 482	8 374	99	66,0
Kuopio	484 119	13 964	2,9	2 553	2 503	8 908	98	63,8
Lahti	483 728	17 745	3,7	3 163	3 420	11 162	113	62,9
Lappeenranta	332 174	6 626	2,0	952	1 325	4 349	74	65,6
Mikkeli	264 092	4 618	1,7	145	465	4 008	86	86,8
Oulu	643 786	21 779	3,4	3 434	3 652	14 693	113	67,5
Rovaniemi	299 386	6 502	2,2	910	1 398	4 194	72	64,5
Tampere	1 213 226	38 638	3,2	6 081	2 712	29 845	145	77,2
Turku	1 116 909	30 476	2,7	3 841	4 786	21 849	125	71,7
Vaasa	370 173	11 794	3,2	2 088	2 495	7 211	125	61,1
Vantaa	1 017 114	12 795	1,3	1 586	1 675	9 534	50	74,5

* Lähde: Tilastokeskus 2007a.

** Kulttuurin bruttokäyttökustannuksista on vähennetty käyttötuotot sekä laskennalliset valtionosuudet.

4.2 Kulttuuritoiminnan kustannukset osa-alueittain

4.2.1 Taide- ja kulttuurilaitokset

Taide- ja kulttuurilaitokset määriteltiin kyselytietojen jäsenyyksessä siten, että niillä tarkoitetaan kunnan omistamia tai kunnalta vuotuista kiinteää julkista avustusta saavia museoita, teattereita tai orkestereita, jotka saavat lakisääteistä valtionosuutta tai harkinnanvaraista valtion toiminta-avustusta tai jotka toimivat muuten ammattimaisesti ja ympärivuotisesti museo- tai orkesteritoiminnan tai näyttämötaiteen alalla. Taide- ja kulttuurilaitoksiksi laskettiin myös luonnontieteelliset museot sekä valtakunnalliset erikoismuseot, sen sijaan esimerkiksi kesä- ja harrastajateatterit sekä festivaaliorganisaatiot eivät kuuluneet tähän luokkaan (ks. lista hankkeeseen osallistuneiden kaupunkien taide- ja kulttuurilaitoksista liitteessä 2).

Kaikissa selvitykseen osallistuneissa kaupungeissa oli vuonna 2006 osittain erinimisinä ja eri tavalla järjestettyinä historiallinen museo, taidemuseo, teatteri ja orkesteri, minkä lisäksi joissain kaupungeissa oli näiden ”peruslaitosten” lisäksi myös muita taide- ja kulttuurilaitoksia. Historiallinen museo oli kaikkialla kunnallinen, samoin taidemuseo lukuun ottamatta Espoota, jossa Espoon modernin taiteen museo Emmaa ylläpitää kaupunkikonserniin kuuluva Espoon taidemuseosäätiö. Hämeenlinnan kaupunginorkesteri ja Vantaan viihdeorkesteri olivat yhdistysmuotoisia, muut orkesterit kunnallisia. Kaupunginteatteri oli kunnallinen seitsemässä ja ei-kunnallinen samoin seitsemässä kaupungissa.

Todellisiin kustannuksiin perustuvina henkilötyövuosina laskettuna (taulukko 23) saadaan tarkempi kuva kulttuuripalvelujen järjestämistavoista ja taide- ja kulttuurilaitosmuotoisen toiminnan volyyymistä. Henkilötyövuosia oli vuonna 2006 eniten Tampereella ja Turussa, vähiten Vantaalla. Järjestämistavan suhteen kaupungit voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Lappeenrannassa, Lahdessa, Oulussa ja Kuopiossa lähes kaikki (yli 90 %) taide- ja kulttuurilaitostoiminta oli kunnallista henkilötyövuosilla mitattuna. Jyväskylässä, Vaasassa, Turussa ja Joensuussa kunnallisilla laitoksilla oli prosentuaalisesti enemmän henkilötyövuosia kuin kunnan avustamalla laitoksilla. Espoossa, Hämeenlinnassa, Mikkelissä, Rovaniemellä, Tampereella ja Vantaalla kaupungin avustamat laitokset muodostivat henkilötyövuosilla mitattuna suhteellisen enemmistön. ”Kunnallisuusaste” oli alin Vantaalla, jossa 32 % laitosten henkilötyövuosista oli kunnallisia.

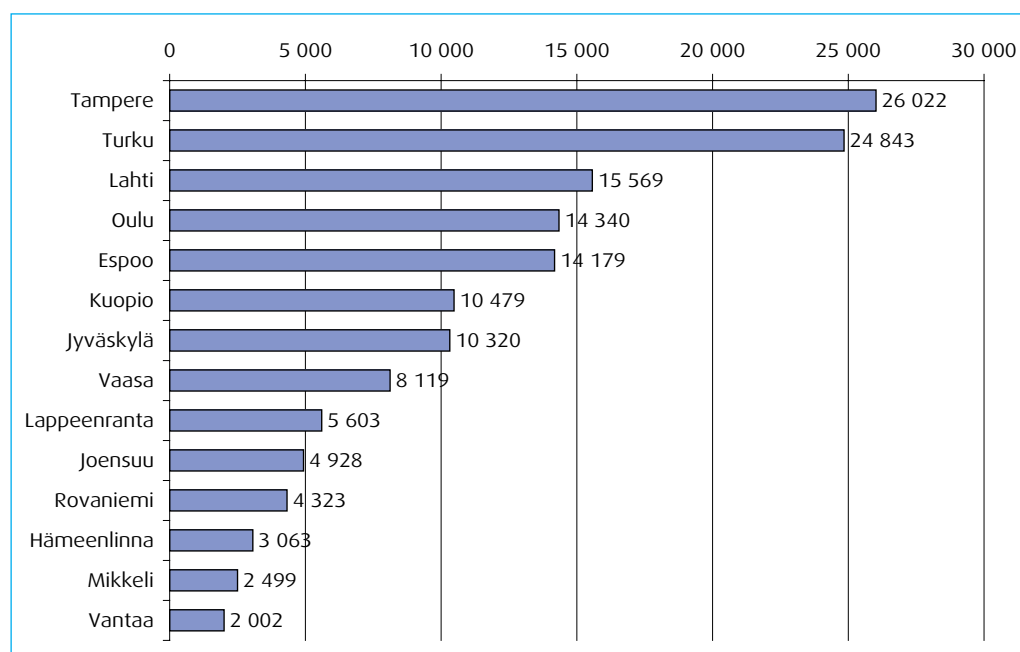
Taulukko 23. Taide- ja kulttuurilaitokset sekä niiden todellisiin kustannuksiin perustuvat henkilötyövuodet

	Kunnallisten laitosten lukumäärä	Kunnan avustamien yksityisten laitosten lukumäärä	Henkilötyö- vuodet kunnallisissa laitoksissa	Henkilötyö- vuodet kunnan avustamissa yksityisissä laitoksissa	Henkilötyö- vuosien osuus kunnallisissa laitoksissa, %	Henkilötyö- vuosien osuus kunnan avustamissa yksityisissä laitoksissa, %
Lappeenranta	4	0	108	0	100	0
Lahti	4	1	268	6	98	2
Oulu	4	2	241	9*	96	4
Kuopio	5	2	197	13*	94	6
Jyväskylä	5	3	179	23*	89	11
Vaasa	4	1	134	44	75	25
Turku	4	12	378	140	73	27
Joensuu	3	1	62	56	53	47
Espoo	2	9	92	104*	47	53
Mikkeli	2	2	29	43	40	60
Tampere	4	13	249	398	38	62
Hämeenlinna	2	3	32	60*	35	65
Rovaniemi	3	2	38	77	33	67
Vantaa	1	4	17	36	32	68

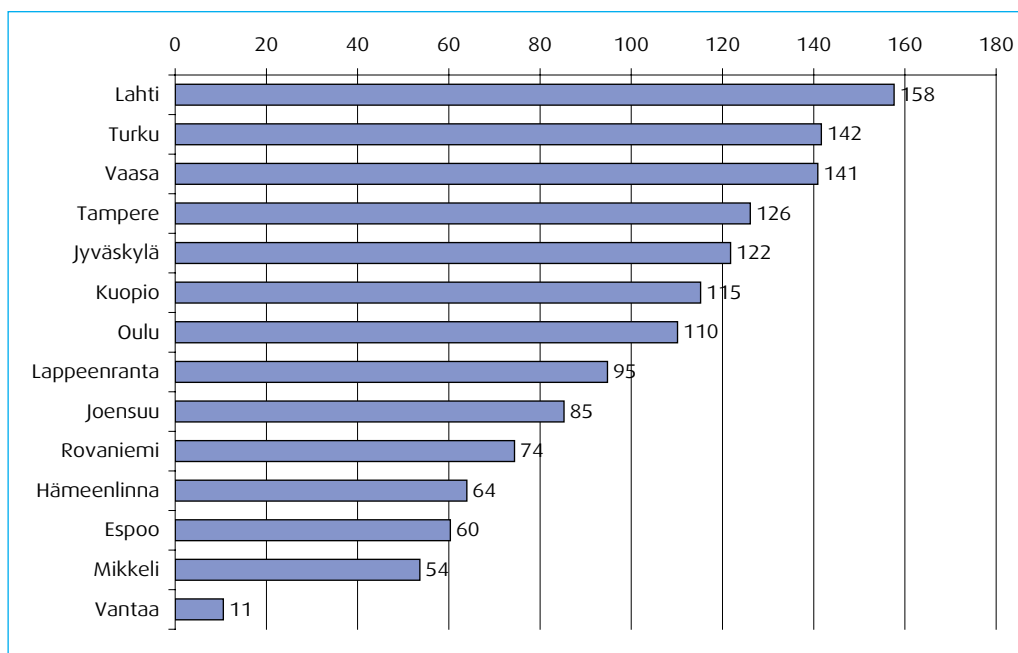
* Kaikista taide- ja kulttuurilaitoksista henkilötyövuosia ei kyetty selvittämään, ks. tarkemmin ko. kaupungin kohdalta. Lähde: Opetushallitus 2007. Muutamissa kohdissa lähteenä ovat olleet myös Teatteritilastot 2006 ja Museotilasto 2006.

Turun ja Tampereen bruttokäyttökustannukset olivat vuonna 2006 selvästi suurimmat museoiden, teattereiden ja orkestereiden kohdalla. Ero alimpiin kustannuksiin on noin 13-kertainen ja seuraavaksi tulevaan Lahteenkin noin 10 miljoonaa euroa (kuvio 6). Näissä kaupungeissa olikin selkeästi eniten myös taide- ja kulttuurilaitosten henkilötyövuosia, kunnalliset ja yksityiset yhteen laskettuina. Tamperelaisten ja turkulaisten taide- ja kulttuurilaitosten yhteenlasketut henkilötyövuodet muodostivat noin 38 prosenttia kaikkien selvityksessä mukana olleiden kuntien taide- ja kulttuurilaitosten henkilötyövuosista, vaikka niiden väestöt muodostivat ”vain” 25 prosenttia kaupunkien yhteenlasketusta asukasluvusta. Asukaslukuun suhteutettuna bruttokäyttökustannukset taide- ja kulttuurilaitoksille olivat korkeimmat Lahdessa (158 €/asukas), Turussa (142 €/asukas) ja Vaasassa (141 €/asukas) (kuvio 7).

Kuvio 6. Kustannukset taide- ja kulttuurilaitoksille, 1 000 €

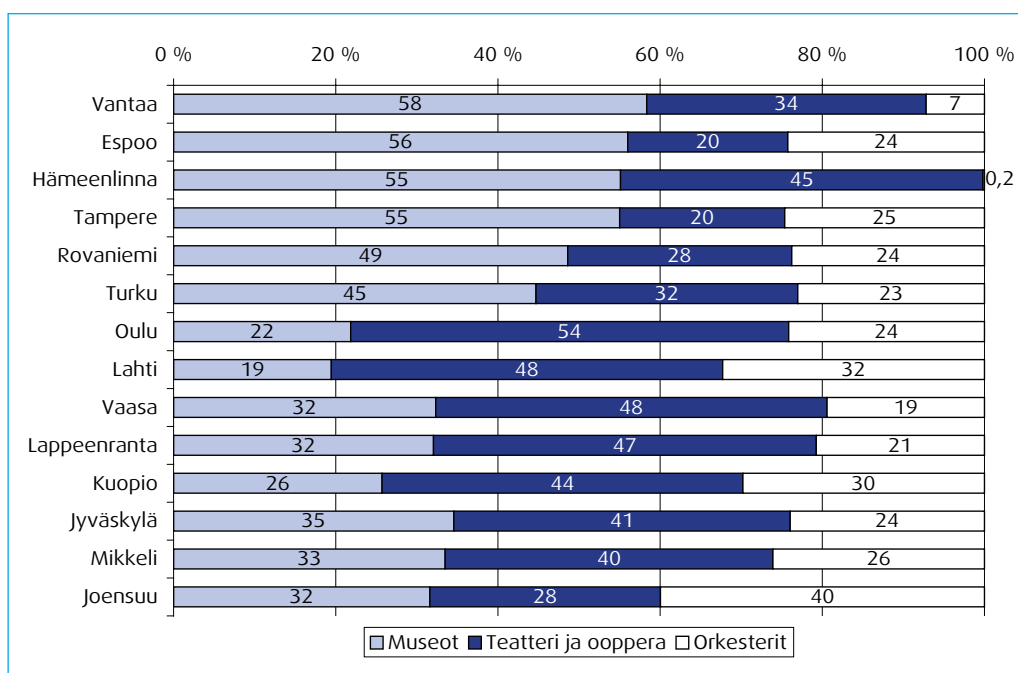

Kuvio 7. Kustannukset taide- ja kulttuurilaitoksille, €/asukas

Kaupungit poikkeavat toisistaan varsin paljon sen mukaan, miten rahoitus jakautuu museo-, näyttämötaide- ja orkesteritoimintaan (kuvio 8). Kuusi kaupunkia laittoi vuonna 2006 yllä mainituista laitosten kustannuksista suhteellisesti eniten museoihin. Seitsemässä kaupungissa suurin suhteellinen osuus meni teattereille, ja vain Joensuussa orkesteritoiminnan kunnallinen rahoitus oli suurempi kuin mitä museot ja teatterit saivat. Laitostoiminnan kustannuksista yli puolet meni neljässä kaupungissa museoille, Oulussa puolestaan teattereille.

Kuvio 8. Bruttokäyttökustannukset taide- ja kulttuurilaitostyypeittäin, %

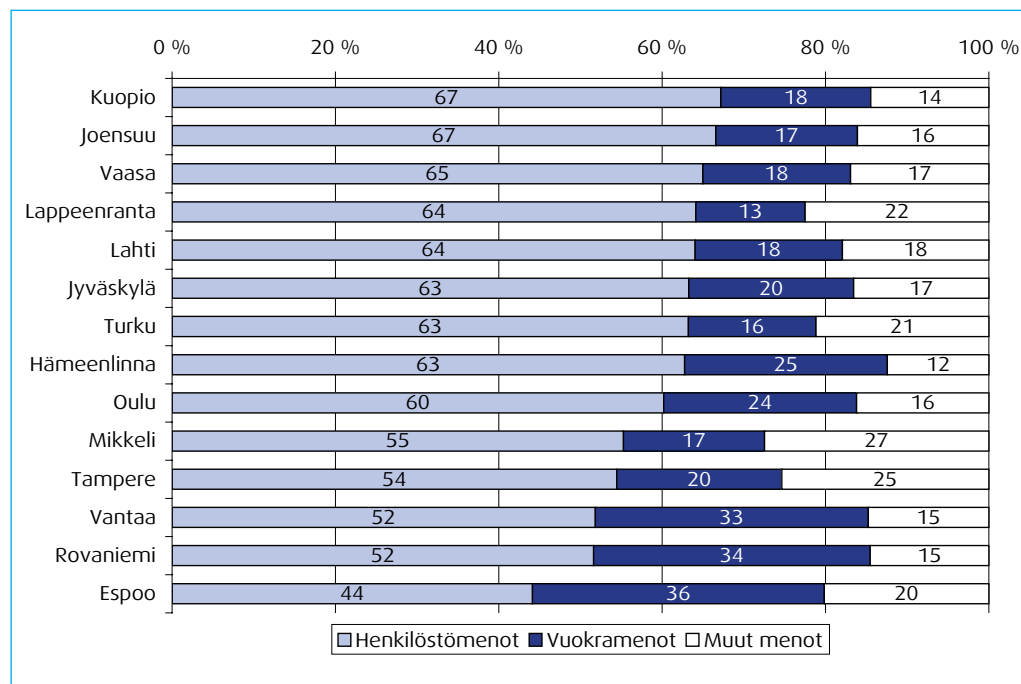

Panostusten eroja eri laitostyyppien välillä selittävät ensisijaisesti kaupungeissa olevien laitosten määrä ja koko sekä eri laitosmuotojen väliset toiminnalliset erot. Esimerkiksi museoiden kustannukset ovat usein muita taide- ja kulttuurilaitoksia korkeampia. Museoiden toimintakenttä on laaja ulottuen näyttelyistä ja taide- tai kulttuurikasvatuksesta toimintaan tietoa keräävänä, tallentavana ja tutkivana muistiorganisaationa. Teattereissa ja orkestereissa ei tämän tyyppistä toimintaa ole ainakaan samassa mittakaavassa. Varsinkin kulttuurihistoriallinen museotoiminta sisältää usein vanhoja rakennuksia, joiden ylläpito on kallista. Lisäksi lähes kaikissa tiedonkeruuhankkeen kaupungeissa on maakuntamuseo, aluetaidemuseo tai molemmat, joiden tehtävänä on museoasetuksen (1192/2005) mukaan edistää museotoimintaa, kulttuuriympäristön säilymistä sekä visuaalista kulttuuria koko toiminta-alueellaan. Museoiden kautta kaupungit rahoittavatkin usein myös ympäristökuntiin ulottuvaa toimintaa.

Erot lienevät tulkittavissa myös kaupunkien sisäisinä kulttuuripoliittisina painotuksina. Sen sijaan kaupunkien välisessä vertailussa kannattaa huomioida absoluuttiset käyttökustannukset. Vaikka esimerkiksi Turun rahoitus orkesterille muodosti vuonna 2006 ”vain” 23 prosenttia kaupungin kaikesta taide- ja kulttuurilaitoksille menevästä rahoituksesta, oli tämä rahoitus euromääräisenä summana Tampereen jälkeen toiseksi suurin. Itse asiassa Turussa orkesterille suunnattu vajaa 5,7 miljoonaa euroa oli enemmän kuin monen muun kaupungin yhteenlasketut bruttokäyttökustannukset museoille, teattereille ja orkestereille yhteensä.

Henkilöstömenot muodostavat ymmärrettävästi suurimman osan kunnallisten taide- ja kulttuurilaitosten toimintamenoista (kuvio 9). Vuonna 2006 vuokramenojen osuus vaihteli 13–36 ja muiden menojen osuus 14–27 prosentin välillä. Keskimäärin henkilöstökustannukset muodostivat 60 prosenttia, vuokramenot 22 prosenttia ja muut menot 18 prosenttia toimintamenoista. Henkilöstökustannusten osuus kokonaismenoista oli yleensä suurempi orkestereissa kuin muissa taide- ja kulttuurilaitoksissa (taulukko 24). Museoissa taas kiinteistömenojen osuus oli usein korkeampi kuin muilla toiminta-alueilla.

Kuvio 9. Kunnallisten taide- ja kulttuurilaitosten bruttotoimintamenot menolajeittain, %

Taulukko 24. Taide- ja kulttuurilaitosten menoluokat jaoteltuna laitoksittain, %

	Henkilöstömenot	Vuokramenot	Muut menot
Museot	49	29	22
Teatterit	63	20	17
Orkesterit	73	8	18

4.2.2 Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset

Kulttuuritalo määriteltiin tiedonkeruussa kunnan omistamaksi erilliseksi hallinnolliseksi yksiköksi tai kunnan vuotuista avustusta saavaksi kulttuuritoimintaa ylläpitäväksi yksiköksi. Myöhemmin osion nimeä tarkennettiin ottamalla kulttuuritalon rinnalle termi kulttuurikeskus, ja kokonaisuus jaettiin neljään osaan: 1) konsertti- ja kongressitaloihin, 2) lastenkulttuurikeskuksiin, 3) alueellisiin elokuva-, valokuva- ja tanssin keskuksiin sekä 4) muihin kulttuuritaloihin ja -keskuksiin. Viimeksi mainittu luokka sisältää esimerkiksi Oulussa sijaitsevan Nuoriso- ja kulttuurikeskus Nukun, Tampereen monikulttuurisen kulttuurikeskus Unipointin sekä tiedekeskukset Heureka ja Tietomaan Vantaalla ja Oulussa. Vuonna 2006 kunnallisia kulttuuritaloja oli kuudessa kaupungissa⁴⁶, neljä kaupunkia avusti yksityistä kulttuuritaloa⁴⁷ ja kahdeksan kaupunkia tuki yhtä tai useampaa alueellista keskus (taulukko 25, ks. myös liite 2).⁴⁸

Kulttuuritalot ja -keskukset sisältävät siis hyvin erityyppistä toimintaa ja sekä varsin pieniä että hyvin suuria toimijoita. Tiedonkeruu näiden osalta osoittautuikin varsin haasteelliseksi, ja tässä yhteydessä käytettävissä olevat tiedot voivat olla epätäydellisiä.⁴⁹ Lisäksi on otettava huomioon, että samantyyppisen toiminnan kustannuksia ja tuottoja ei aina saatu sijoitetuksi samaan kohtaan. Esimerkiksi musiikkitalotyyppinen toiminta saattaa sisältyä kulttuuritalojen ja -keskusten lisäksi joko kunnan muuhun kulttuuritoimintaan (mikäli sen budjettia ei ole saatu eriteltyä) tai orkesterin käyttökustannuksiin ja -tuottoihin.

Kulttuuritalojen ja -keskusten tietoja on kuitenkin perusteltua tarkastella erikseen, koska niillä on toisinaan varsin merkittävä osuus kunnan kulttuuritoiminnassa ja sen taloudessa. Viidessä kaupungissa kulttuuritalojen ja -keskusten käyttökustannusten osuus kaikista kulttuurin käyttökustannuksista (ilman kirjastoja) oli vuonna 2006 yli kymmenen prosenttia. Vantaalla tiedekeskus Heureka avustus sekä lasten taidetalojen (Pessi ja Toteemi) ja monitoimikeskus Lumon käyttökustannukset, 3 814 000 euroa, muodostivat yhdessä 30 prosenttia kaikista kaupungin kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja). Mikkelissä (Mikaeli) ja Hämeenlinnassa (Verkatehdas, lastenkulttuurikeskus Arx) kulttuuritalojen osuus oli 20 prosenttia. Tampereella osuus oli 14 prosenttia johtuen lähinnä Tampere-talon suuresta kulttuuriavustuksesta. Espoossa Sellosalin, Kulttuurikeskuksen ja taidetalo Pikku-Auroran kustannukset, yhteensä 3 912 000 euroa, muodostivat 15 prosenttia kulttuurin kustannuksista (pl. kirjastot). (Ks. taulukko 21.)

46 Näissä on mukana myös vuoden 2007 alusta osakeyhtiöksi muuttunut Verkatehdas Hämeenlinnassa.

47 Mikkelissä Mikaelin avustuksen lisäksi toimintamenoihin on laitettu kaupungin maksama Mikaelin sisäinen vuokra.

48 Kaupungeissa saattaa olla myös muita kulttuuritaloja ja -keskuksia. Tässä selvityksessä ovat mukana vain ne kunnalliset toimijat, joiden toiminta on taloudellisesti kyetty erottelemaan, sekä ne yksityiset toimijat, joille kaupungit ovat vastauksessaan sanoneet antaneensa avustusta vuonna 2006. Vrt. Tilastokeskuksen luettelo kulttuuritaloista ja kulttuurikeskuksista maakunnittain, <http://www.stat.fi/til/kl/tau.html>

49 Ks. tarkemmin raportti pilottihankkeen toteutuksesta, Saukkonen ja Ruusuvirta 2008.

Taulukko 25. Selvityksessä mukana olevat kulttuuritalot ja -keskukset*

	Lastenkulttuuri-keskukset	Konsertti- ja kongressitalot	Muut kulttuuritalot ja -keskukset	Alueelliset keskukset*
Espoo	Taidetalo Pikku-Aurora (2003) (k)		Sellosali (2003) (k) Kulttuurikeskus (1989) (k)	
Hämeenlinna	Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX (2004) (k)	Verkatehdas (2007)		
Jyväskylä				Keski-Suomen elokuvakeskus (2000) Luovan valokuvauksen keskus (1990) Sisä-Suomen tanssin aluekeskus (2005)
Kuopio		Kuopion Musiikki-keskus (1985) (k)		Alueellinen elokuvakeskus (1995) Victor Barsokevitsch-valokuvakeskus (1983) Itäinen tanssin aluekeskus (2004)
Lahti		Sibelius-talo (2000)		Päijät-Hämeen Elokuvakeskus (1989)
Mikkeli		Mikaeli (1988)		Mikkelin valokuvakeskus (1989)
Oulu			Nuoriso- ja kulttuurikeskus Nuku (1992) (k) Tiedekeskus Tietomaa (1988) (k)	Oulun elokuvakeskus (1973) Pohjoinen valokuvakeskus (1988) Pohjoinen tanssin aluekeskus (2004)
Rovaniemi				Pohjoinen tanssin aluekeskus (2004)
Tampere	Lastenkulttuurikeskus Rulla (2005) (k)	Tampere-talo (1990)	Kulttuurikeskus Unipoint (2000) (k) Tullikamarin kulttuurikeskus (1988) (k)	Pirkanmaan elokuvakeskus (1982) Valokuvakeskus Nykyaika (1986) Sisä-Suomen tanssin aluekeskus (2005)
Turku				Varsinais-Suomen Elokuvakeskus (1984) Valokuvakeskus Peri (1990) Läntinen tanssin aluekeskus (2005)
Vantaa	Taidetalo Pessi (1986) (k) Taidetalo Toteemi (1988) (k)		Monitoimitalo Lumo (2003) (k) Tiedekeskus Heureka (1989)	

* Suluissa perustamis- tai avajaisvuodet, perustamisvuosi joissain tapauksissa toimintaa ylläpitävän yhdistyksen rekisteröitymisvuosi. (k) = kunnallinen toimija, muut oikeudelliselta muodoltaan yksityisiä.

Euromääräisesti eniten kulttuuritaloihin kuluttivat Tampere, Vantaa, Espoo, Oulu ja Hämeenlinna. Turussa, Rovaniemellä ja Jyväskylässä kulttuuritalojen ja -keskusten käyttökustannukset sisältävät ainoastaan kunnan avustukset tanssin, valokuvan ja elokuvan alueellisille keskuksille. Joensuussa, Lappeenrannassa ja Vaasassa ei ollut sellaista kulttuuritalo- tai -keskusmuotoista toimintaa, joka olisi näkynyt kaupungin vuoden 2006 tilinpäätöksessä. (Taulukko 26.)

Taulukko 26. Kustannukset kulttuuritaloille ja -keskuksille, 1 000 €

	Kunnallisten kulttuuritalojen ja -keskusten käyttökustannukset	Avustukset kulttuuritaloille ja -keskuksille	Yhteensä
Tampere	563	4 794	5 357
Vantaa	1 660	2 154	3 814
Espoo	3 912		3 912
Oulu	3 022	194	3 216
Hämeenlinna	1 261		1 261
Kuopio	873	99	972
Mikkeli	615*	309	924
Lahti	402		402
Turku		114	114
Rovaniemi		20	20
Jyväskylä		14	14

* Kaupungin maksama Mikaelin vuokra.

4.2.3 Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on laissa (633/1998) määritelty tavoitteelliseksi tasolta toiselle eteneväksi ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettäväksi eri taiteenalojen opetuksiksi, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Siinä on mahdollista suorittaa sekä yleinen että laaja oppimäärä, jotka molemmat sisällytettiin tähän kyselyyn.

Taiteen perusopetuksen tietojen selvittäminen osoittautui varsin ongelmalliseksi.⁵⁰ Toiminta on monissa kunnissa järjestetty muun kuin kulttuurista vastaavan lautakunnan alaisuudessa, mikä aiheutti jonkin verran tiedonkeruuongelmia. Lisäksi varsinaista taiteen perusopetusta ei kaikkien oppilaitosten osalta pystytty budjettirakenteen vuoksi erottamaan muusta toiminnasta. Kansalais- ja työväenopistoissa annettavasta taiteen perusopetuksesta tietoja saatiin epätasaisesti.

Taiteen perusopetuksen järjestämistapojen osalta kaupungit jakautuivat neljään ryhmään. Neljässä kaupungissa kunnan tuki taiteen perusopetusta tarjoaville oppilaitoksille meni kokonaan kunnallisille laitoksille vuonna 2006 (Joensuu, Oulu, Rovaniemi, Vaasa).⁵¹ Jyväskylässä ja Vantaalla valtaosa taiteen perusopetuksesta järjestettiin kunnallisissa oppilaitoksissa ja yksityisiä oppilaitoksia avustettiin hyvin vähän. Neljässä kaupungissa avustukset yksityisille oppilaitoksille olivat suuremmat kuin kunnallisen taiteen perusopetuksen käyttökustannukset (Hämeenlinna, Kuopio, Mikkeli, Tampere). Espoossa, Lahdessa, Lappeenrannassa ja Turussa kaikki taiteen perusopetus järjestettiin täysin yksityisissä oppilaitoksissa.⁵²

Taiteen perusopetuksen rahoitus muodosti muutamissa kunnissa hyvin merkittävän osuuden kulttuurin kokonaiskustannuksista (ilman kirjastoja): Vantaalla 28, Rovaniemellä 25 ja Joensuussa 22 prosenttia. Sen sijaan Lahdessa (4 %), Tampereella (5 %) ja Turussa (5 %) taiteen perusopetuksen kustannusten suhteellinen osuus oli pieni. (Taulukko 21.)

Euromääräisesti eniten panostivat Vantaa ja Espoo, molemmat yli kolme miljoonaa euroa (kuvio 10). Kaupungit kuitenkin poikkesivat toisistaan selvästi opetuksen järjestämistavan suhteen. Espoossa annettiin yksityisille oppilaitoksille avustuksia, jotka vaihtelevat kymmenistä tuhansista euroista yli miljoonaan euroon. Vantaalla sen sijaan toimi vuonna 2006 kaksi kunnallista oppilaitosta, musiikkiopisto ja kuvataidekoulu, jotka saivat valtaosan kaupungin taiteen perusopetukseen suuntaamasta rahoituksesta.

Bruttokäyttökustannukset taiteen perusopetukseen olivat pieniä esimerkiksi Lappeenrannassa, Mikkelissä ja Lahdessa, joissa toimintaa järjestettiin pääasiassa avustamalla tai os-

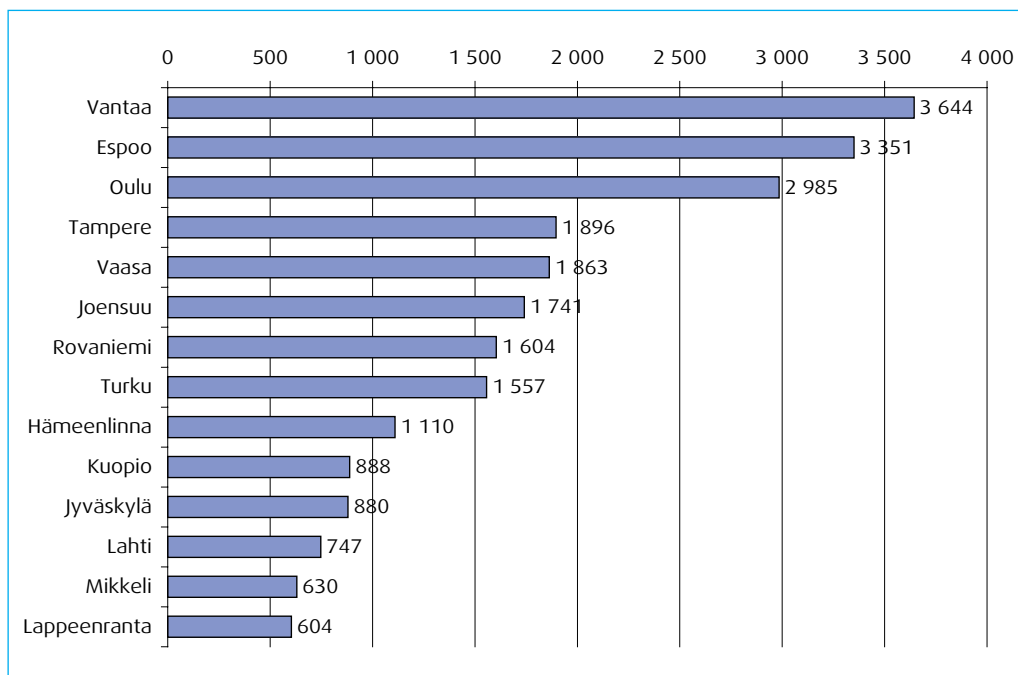
50 Ks. tarkemmin Saukkonen & Ruusuvirta 2008; Karttunen 2003, 33.

51 Kaupungissa saattaa olla – ja usein onkin – myös yksityisiä oppilaitoksia, jotka eivät kuitenkaan saa kunnalta avustusta toimintaansa.

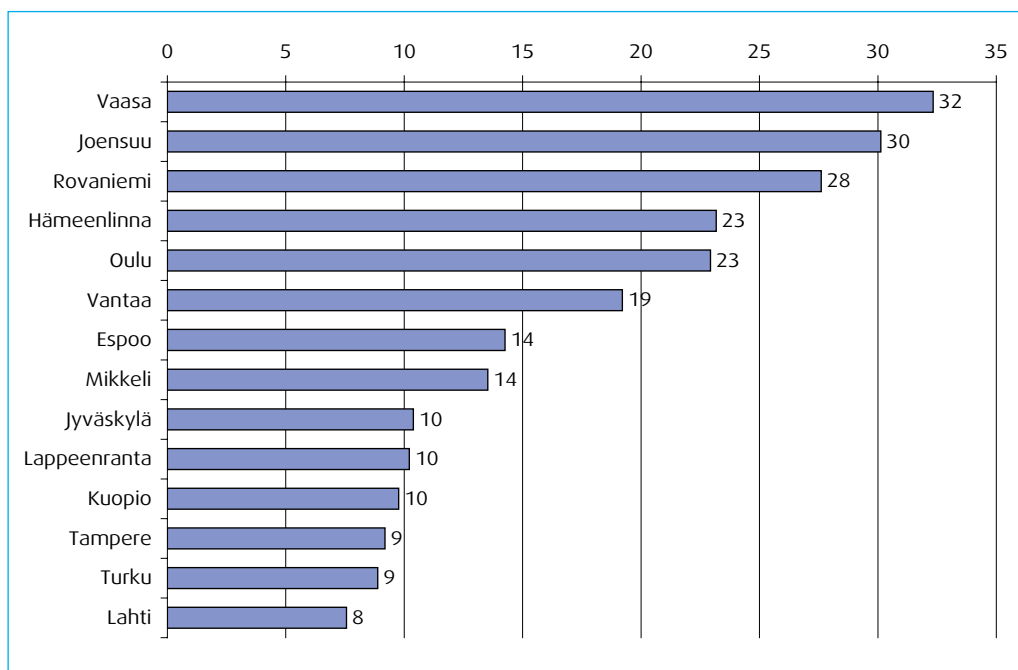
52 Kunnallisessa Espoon työväenopistossa on annettu pienimuotoista taiteen perusopetusta vuonna 2006.

tamalla palveluita yksityisiltä toimijoilta. Mikkelissä kunnallinen kansalais- ja työväenopisto on antanut taiteen perusopetusta lähinnä aikuisille. Asukasta kohden laskettuna taiteen perusopetuksen suurimmat euromääräiset käyttökustannukset olivat vuonna 2006 Vaasassa, Joensuussa, Rovaniemellä, Hämeenlinnassa ja Oulussa. (Kuvio 11.)

Kuvio 10. Kustannukset taiteen perusopetukseen, 1 000 €

Kuvio 11. Kustannukset taiteen perusopetukseen, €/asukas

4.2.4 Kunnan muu kulttuuritoiminta

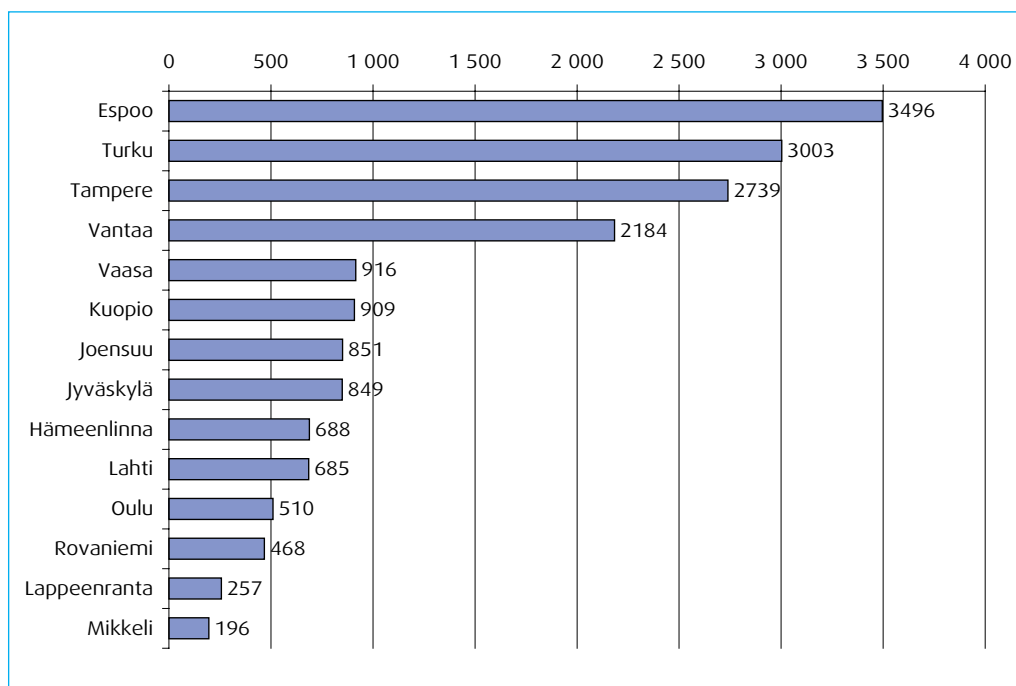
Kunnan muu kulttuuritoiminta määriteltiin tiedonkeruussa sisältämään kaiken sen varsinaisen kulttuuritoimen hallinnon alla toteutetun kulttuuritoiminnan, joka jää jäljelle, kun taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja -keskukset sekä taiteen perusopetus oli otettu erilleen. Tästä ”yleisestä kulttuuritoimesta” on aikaisemmin ollut melko huonosti tietoa saatavilla. Lisätietoa pyrittiin saavuttamaan jakamalla se neljään kunnan kulttuuritoimen osa-alueeseen: 1) tilaisuuksiin, tapahtumiin ja festivaaleihin; 2) taide- ja yleisökasvatukseen; 3) tilakustannuksiin sekä 4) muihin menoihin (sisältää henkilöstökustannukset). Lisäksi tiedusteltiin erikseen kunnan kulttuuritoimen myöntämiä avustuksia. Näitä avustuksia sekä kunnan muuta avustustoimintaa tarkastellaan seuraavassa luvussa.

Kaupungeissa ei kuitenkaan kaikilta osin pystytty jaottelemaan toimintamenoja mainittujen osa-alueiden mukaisesti. Tilaisuuksien, tapahtumien ja festivaalien kustannuksia kykeni erittelemään 11 kaupunkia, sen sijaan taide- ja yleisökasvatuksen menoja ja tilakustannuksia vain puolet kaupungeista. Taide- ja yleisökasvatuksen kohdalla tietojen vähäisyyttä selittää osin se, että lastenkulttuurikeskusten käyttökustannuksia oli eritelty jo kulttuuritalojen ja -keskusten osiossa. Usein taide- ja yleisökasvatusta sisältyy myös taide- ja kulttuurilaitosten toimintaan.

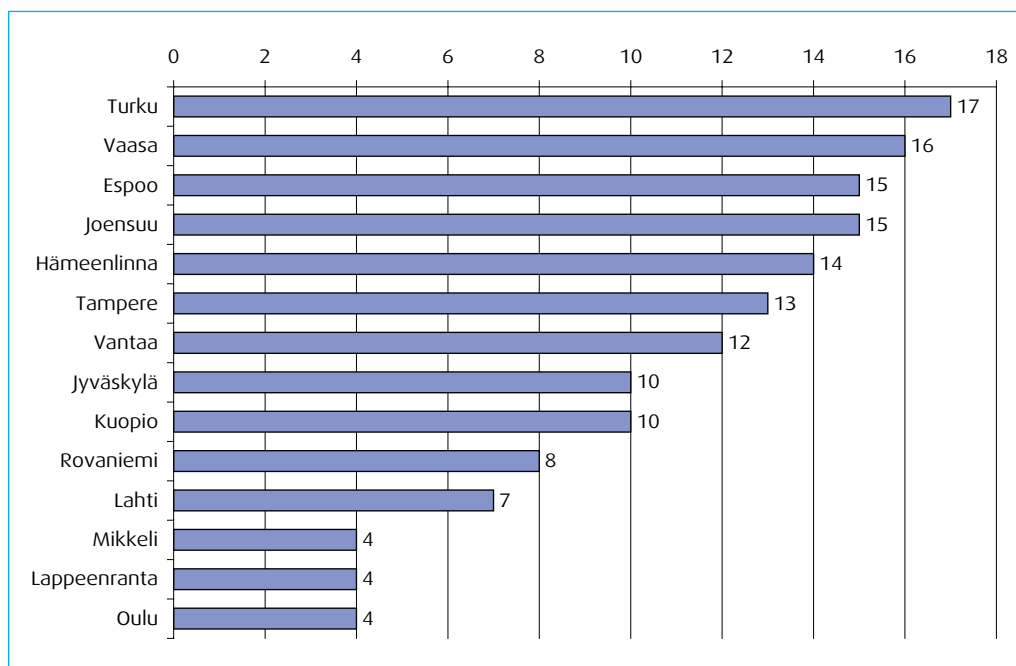
Kuntien kulttuuritoiminnan talouden kokonaisuudessa (ilman kirjastoja) tämä ”muu kulttuuritoiminta” muodosti vuonna 2006 suhteellisen pienen osan, kahdesta seitsemään-toista prosenttia (ks. taulukko 21). Yli 10 prosenttia sen osuus oli Vantaalla, Espoossa, Hämeenlinnassa, Joensuussa ja Turussa. Euromääräisesti eniten muuhun kulttuuritoimintaan panostettiin neljässä suurimmassa kaupungissa eli Espoossa, Turussa, Tampereella ja Vantaalla, joissa bruttokäyttökustannukset muuhun kulttuuritoimintaan vaihtelivat 2 184 000 eurosta 3 496 000 euroon (kuvio 12). Muissa kaupungeissa muun kulttuuritoiminnan käyttökustannukset olivat alle miljoona euroa. Asukaslukuun suhteutettuna kaupungit laittoivat muuhun kulttuuritoimintaan keskimäärin 11 euroa, alimmillaan 4 ja ylimmillään 17 euroa asukasta kohden.

Kyselyn tuottamat tiedot antavat myös vihjeitä kuntien toiminnan moninaisuudesta yleisessä kulttuuritoimessa. Esimerkiksi Hämeenlinnassa tähän kokonaisuuteen laitetuista toimintamenoista (688 000 €) peräti 68 prosenttia käytettiin tilaisuuksiin, tapahtumiin ja festivaaleihin. Lahdessa taas valtaosa (58 %) oli tilakustannuksia ja Rovaniemellä (63 %) ” muita menoja”, jotka sisältänevät etupäässä hallinnon henkilöstökuluja. Jatkossa tiedonkeruuta kannattaa kohdistaa tarkemmin esimerkiksi näihin osa-alueisiin.

Kuvio 12. Kustannukset muuhun kulttuuritoimintaan (pl. avustukset), 1 000 €

Kuvio 13. Kustannukset muuhun kulttuuritoimintaan (pl. avustukset), €/asukas

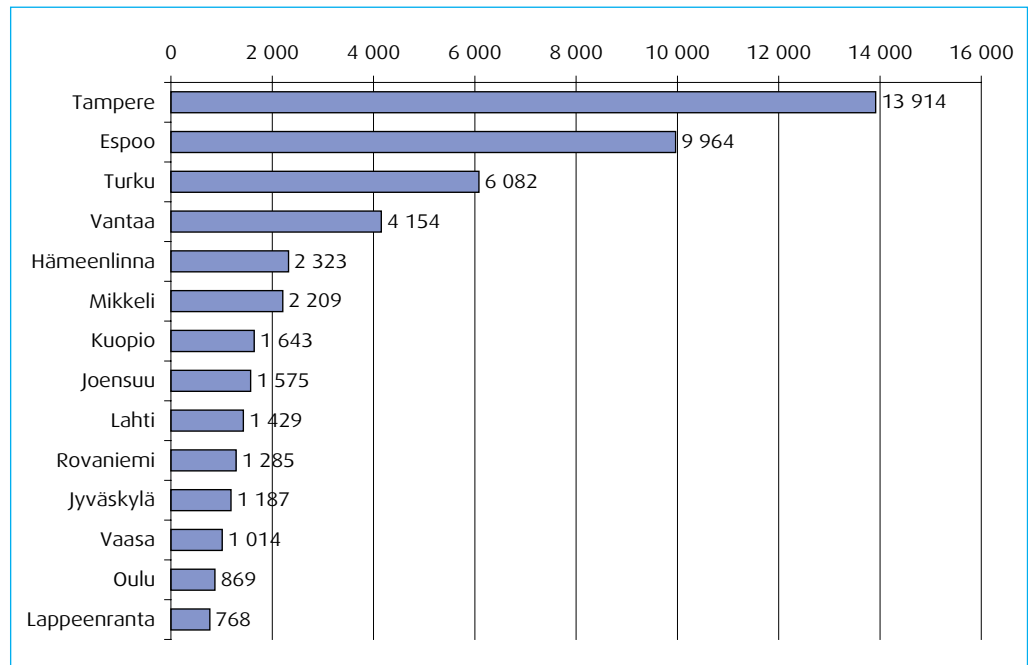

4.2.5 Avustukset kulttuuritoimintaan

Avustustoiminnalla tuetaan kunnallisen kulttuuritoiminnan ulkopuolella olevia kulttuuri-toimijoita ja kulttuuritarjontaa. Avustustoiminnan kautta kaupunkien on mahdollista edistää monipuolisempaa kulttuuritoimintaa kuin mitä niiden oman toiminnan kautta olisi mahdollista toteuttaa. Vuonna 2006 selvityksessä mukana olevat kaupungit käyttivät kulttuurin avustuksiin yhteensä 48 416 000 euroa. Keskimääräinen avustussumma kaupunkia kohden oli tällöin hieman alle 3,5 miljoonaa euroa, mutta erot kaupunkien välillä olivat hyvin suuria etenkin listan yläpäässä. Tampereen kulttuuriavustuksiin käyttämä summa oli

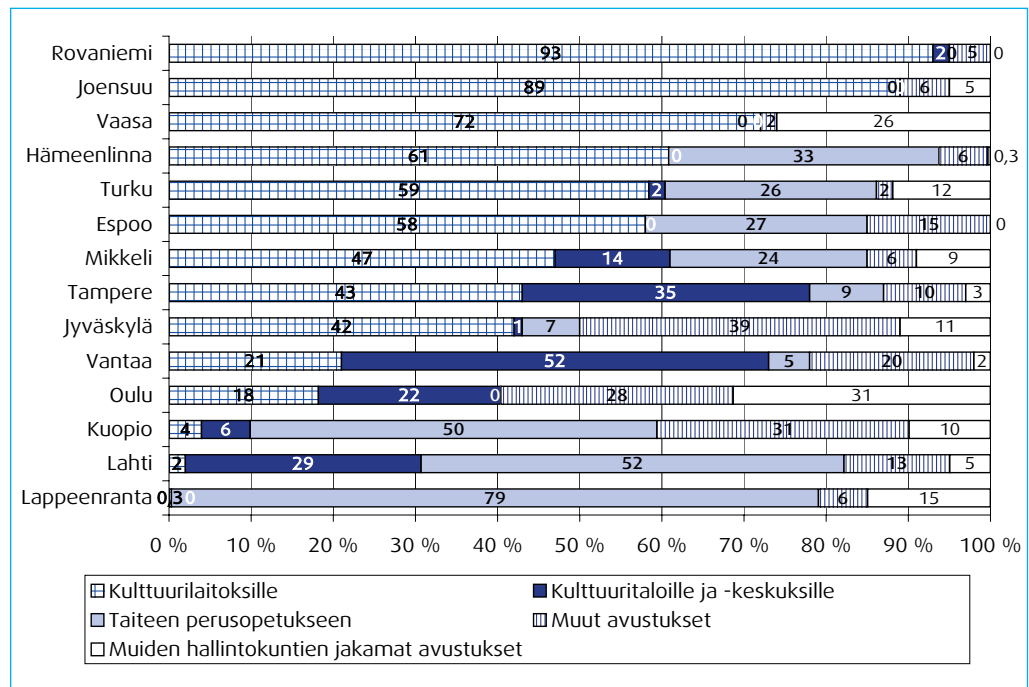
lähes 14 miljoonaa euroa, ja se muodosti yksinään lähes kolmanneksen kaupunkien yhteenlasketuista kulttuuriavustuksista (kuvio 14). Myös Espoossa, Turussa ja Vantaalla avustusten kokonaissumma oli keskimääräistä suurempi. Vähiten avustuksia jaettiin Oulussa ja Lappeenrannassa. Näissä kaupungeissa kunnalliset toimijat vastasivat pääosin kulttuuripalvelujen tuottamisesta.

Kuvio 14. Avustukset kulttuuritoimintaan, 1 000 €

Valtaosa avustuksista meni vuonna 2006 useimmissa kaupungeissa taide- ja kulttuurilaitoksille (kuvio 15). Rovaniemellä taide- ja kulttuurilaitosten avustus muodosti 93 prosenttia kaikista avustuksista. Myös viidessä muussa kaupungissa laitosten osuus oli yli puolet käytetystä avustussummasta. Kulttuuritaloille ja -keskuksille merkittäviä osuuksia suhteessa kokonaisavustussummaan jakoivat Vantaa (52 %, etenkin Heureka), Tampere (35 %, etenkin Tampere-talo), Lahti (29 %, etenkin Sibelius-talo) ja Oulu (22 %, elokuva-, valokuva- ja tanssin keskuksat). Taiteen perusopetusta painottivat Lappeenranta 79 prosentin osuudella kaikista avustuksista sekä Kuopio ja Lahti (noin 50 %). Lisäksi neljässä muussa kaupungissa avustukset taiteen perusopetukseen muodostivat noin neljänneksen tai enemmän kaikista avustuksista.

Kuvio 15. Avustukset kulttuuritoimintaan, %

Jos avustusten saajista vähennetään taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot ja -keskukset sekä taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset, saadaan esille ”muut avustukset” eli esimerkiksi taiteen ja kulttuurin ryhmille ja yhdistyksille sekä yksittäisille taiteilijoille ja tapahtumanjärjestäjille annettu taloudellinen tuki. Näistäkin avustuksista osa on toki sidottu esimerkiksi vuosittaisiin yhdistysten toiminta- tai tapahtuma-avustuksiin, mutta tätä kautta uusien toimijoiden on kuitenkin mahdollista saada jotain kunnan tukea toimintaansa. Näiden ”muiden avustusten” osuus kaikista jaetuista avustuksista oli vuonna 2006 useimmiten varsin pieni. Neljässä kaupungissa se oli kuitenkin kaksikymmentä prosenttia tai enemmän eli Jyväskylässä 39 %, Kuopiossa 31 %, Oulussa 28 % ja Vantaalla 20 %. Euromääräisesti eniten ”muuta avustuksia” jakoivat kuitenkin Espoo (1 520 000 €) ja Tampere (1 440 000 €). (Taulukko 27.)

Myös muut hallintokunnat jakavat jonkin verran avustuksia kulttuuritoimintaan. Etenkin kaupunginhallitukset saattavat olla merkittäviä kulttuurin rahoittajia. Avustukset voivat olla kertaluontoisia, kuten Vaasassa tuki kaupungin 400-vuotisjuhlien järjestämiseen, tai pysyväisluontoisia, etenkin suurten tapahtumien järjestämiseen. Turussa hallituksella on esimerkiksi sopimus Turun musiikkijuhlia organisoivan säätiön kanssa. Kaupunginhallituksen vastuulla saattaa olla myös avustukset taide- ja kulttuurilaitoksille, kulttuuritaloille ja -keskuksille tai taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille. Nämä avustukset on tässä raportissa huomioitu ao. kohdissa.

Taulukko 27. Kaupunkien kulttuuritoimen jakamat ”muut avustukset”⁵³ ja yleishallinnon avustukset, 1 000 €

	Muut avustukset (1 000 €)	Yleishallinto (1 000 €)	Yhteensä
Tampere	1 440	409	1 849
Espoo	1 520		1 520
Vantaa	828	68	896
Turku	125	696	821
Kuopio	509	140	649
Jyväskylä	464	125	589
Oulu	244	271	515
Mikkeli	134	190	324
Vaasa	20	261	281
Lahti	184	57	241
Joensuu	88	81	169
Lappeenranta	49	113	162
Hämeenlinna	143		143
Rovaniemi	70		70

4.2.6 Muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta

Kuntien kulttuuritoiminnan tiedonkeruun pilottihankkeen yksi tarkoitus oli saavuttaa aikaisempaa laajemmin ja tarkempaa tietoa myös siitä, millä tavalla ja kuinka paljon muut kuin kulttuurin lautakunnat ja hallintokunnat käyttävät rahaa taiteeseen ja kulttuuriin. Kaupunkien välillä oli kuitenkin yhä suuria eroja siinä, missä määrin muiden hallintokuntien budjettirakenne erittelee kulttuuritoiminnan menoja ja tuloja. Nämä ongelmat tulivat selkeästi esiin myös kaupungeilta saadussa palautteessa.⁵⁴ Yleishallinnon kulttuurimenoista oli saatu tietoja kaikissa kaupungeissa; nuorisotoimelle kulttuurimenoja oli löytynyt kymmenestä kaupungista; sosiaali- ja terveystoimelle sekä opetustoimelle kahdeksasta kaupungista. Tekniseltä toimelta kulttuurimenoja oli löytänyt viisi kaupunkia, liikuntatoimelta kaksi. Jostain muusta hallintokunnasta kulttuuriin oli laitettu menoja yhdessä kaupungissa. (Taulukko 28.)

Muiden hallintokuntien osuus kaikista kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja) oli vuonna 2006 prosentoin tai parin luokkaa. Suhteellisen pienestä painoarvostaan huolimatta muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta kannattaa pitää mukana selvityksissä myös tulevaisuudessa. Tiedonkeruuta on syytä kehittää siten, että tiedot saataisiin paremmin selvitetyksi. Siten saataisiin luotettavampaa tietoa kuntien taide- ja kulttuuritoiminnasta sekä sen rahoituksesta hallintokunnasta riippumatta.

Taulukko 28. Muiden hallintokuntien kulttuurimenot, 1 000 €*

	Muut hallintokunnat yhteensä	josta yleishallinto yhteensä	josta koulutoimi yhteensä	josta sosiaali- ja terveystoimi yhteensä	josta muut yhteensä
Hämeenlinna	185	121	16	6	42
Joensuu	158	103	29	3	23
Jyväskylä	166	125	18	5	18
Kuopio	207	152	13	12	30
Lahti	158	146	2		10
Lappeenranta	113	113			
Mikkeli	235	218			17
Oulu	484	281	47	90	66
Rovaniemi	17	5	6	3	3
Tampere	1 184	1 074			110
Turku	834	710	92		32
Vaasa	876	625		2	249
Vantaa	323	71	50	38	164

* Espoo puuttuu taulukosta, koska kyselyvastaus ei sisältänyt tietoja muiden hallintokuntien kulttuurimenoista.

53 Poislukien taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten sekä taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten avustukset.

54 Ks. tarkemmin Saukkonen ja Ruusuvirta 2008.

4.3 Kaupunkien kulttuuritulot

Kuntien tulot muodostuvat pääosin verotuloista, valtionosuuksista sekä erilaisista käyttötuotoista, joista suurimman osan muodostavat yleensä maksu- ja myyntitulot. Tässä selvityksessä on kartoitettu nimenomaan kunnallisen kulttuuritoiminnan käyttötuottoja. Tiedonkeruulomakkeessa tietoja kerättiin seuraavien tulolajien mukaisesti: myyntitulot, maksut, tuet ja avustukset, vuokratulot sekä muut tulot. Näistä myyntitulot ja vuokratulot oli jaettu sisäisiin ja ulkoisiin tuloihin, ja tuet ja avustukset työllistämistukiin, muihin valtion tukiin ja avustuksiin, EU:lta saatuihin tukiin ja avustuksiin sekä muilta tahoilta saatuihin tukiin ja avustuksiin.⁵⁵ Muiden hallintokuntien osalta käytettiin yksinkertaisempaa jaotellua myyntituloihin, maksuihin, tukiin ja avustuksiin sekä vuokratuloihin (ks. liite 1).

Kulttuuritoiminnan tulotietojen keruu osoittautui haasteelliseksi. Esimerkiksi konsernitason keskitetyistä käsitellyistä rahoista (työllistämistuet ym.) ei välttämättä saatu täydellisiä tietoja. Kaikki kaupungit eivät kyenneet selvittämään kokonaisuudessaan kaikkea toimialan saamaa EU- tai muuta hankerahoitusta, ja muiden hallintokuntien kulttuurituloja oli kyennyt selvittämään ainoastaan kolme kaupunkia. Kaikkia tietoja ei selvityksen aikataulun puitteissa myöskään kyetty varmistamaan. Kuntien kulttuuripolitiikan analysoinnin ja arvioinnin sekä tiedonkeruujärjestelmän kehittämisen kannalta nämäkin tiedot ovat kuitenkin hyödyllisiä.

Kaupunkien välillä oli vuonna 2006 melko suuria eroja siinä, kuinka suuria ja minkälaatuista tuloja toiminnasta kertyi. Enimmillään kulttuurin bruttokäyttötuotot olivat selvityksessä mukana olevissa kaupungeissa hieman yli kuusi miljoonaa euroa ja pienimmillään noin 150 000 euroa.

Taulukko 29. Kaupunkien kulttuuritoiminnan käyttötuotot, 1 000 €

Espoo	1 198
Hämeenlinna	886
Joensuu	1 023
Jyväskylä	1 837
Kuopio	2 553
Lahti	3 163
Lappeenranta	952
Mikkeli	145
Oulu	3 434
Rovaniemi	910
Tampere	6 081
Turku	3 841
Vaasa	2 088
Vantaa	1 586

Erot johtuvat esimerkiksi kaupunkien kunnallisen kulttuuritoiminnan määrästä ja sen suhteesta yksityisesti tuotettuihin palveluihin. Lisäksi niihin vaikuttanevat eri laitostyyppien toiminnan luonne ja painotukset sekä olemassa olevat rahoituskanavat. Kaupungeissa valitsevien arvojen, asenteiden ja ennakkokäsitysten johdosta kulttuuritoimintaa kehitetään hyvin erilaisiin suuntiin. Toimijoiden aktiivisuus esimerkiksi erilaisten rahoitushakemusten tekemisessä sekä uusien ja vaihtoehtoisten rahoitusmallien luomisessa voi myös vaikuttaa merkittävästi toimintatulojen kokonaismäärään ja tuloaluokkien suhteisiin.

Kaupunkien kulttuurin käyttötuotoissa vuonna 2006 merkittävä osuus oli taide- ja kulttuurilaitoksilla, joiden yhteenlasketut käyttötuotot (20 152 000 €) muodostivat 68 prosenttia selvityksessä mukana olevien kaupunkien kaikista kulttuurin tuloista (ilman kirjastoja) (kuvio 16). Jos kirjastot lasketaan mukaan kokonaiskäyttötuottoihin, taide- ja kulttuurilaitosten osuus oli 53 prosenttia (kuvio 17). Valtaosa laitosten tuloista oli maksu-

55 Näiden toimintatulojen lisäksi kysyttiin laskennallisia tuloja, ja niistä erikseen vyörytyseriä. Yksikään kaupungeista ei ilmoittanut saaneensa kulttuuritoiminnasta laskennallisia tuloja.

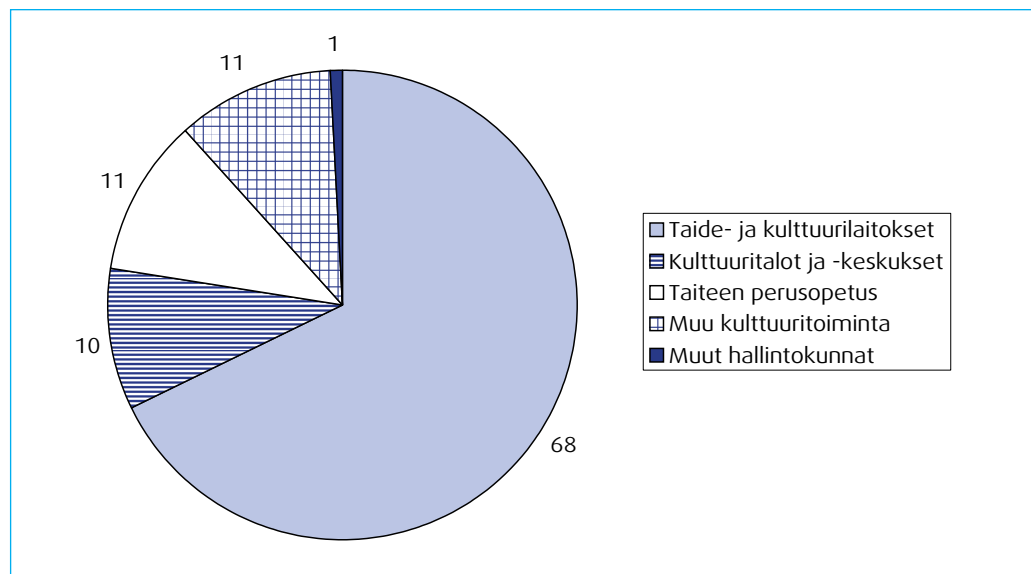
ja myyntituloja (noin 15,7 miljoonaa euroa kaikissa kaupungeissa yhteensä). Tukia ja avustuksia kunnalliset taide- ja kulttuurilaitokset saivat yhteensä noin 2,7 miljoonaa euroa, joista valtaosa suuntautui museoiden toimintaan. Vuokratuloja taide- ja kulttuurilaitoksille kertyi hieman alle 1,2 miljoonaa euroa.

Kulttuuritalojen ja -keskusten toiminnasta saatujen tulojen määrä vaihteli melko paljon, mikä epäilemättä johtuu eroista sekä toimintatavassa että sen laajuudessa. Hämeenlinnassa kulttuuritalojen ja -keskusten käyttötuotot muodostivat 61 prosenttia kulttuurin tuloista (ilman kirjastoja) ja myös Espoossa osuus oli suuri, hieman yli 40 prosenttia. Kuopiossa ja Oulussa vastaava osuus oli noin neljännes. Vaikka ainoastaan kuusi kaupunkia sai tuloja kulttuuritaloista ja -keskuksista, kunnallisten kulttuuritalojen ja -keskusten yhteenlasketut käyttötuotot olivat noin 2,9 miljoonaa euroa eli noin 10 prosenttia kaupunkien yhteenlasketuista kulttuurin tuloista (ilman kirjastoja).

Kulttuuritalojen ja -keskusten suurimmat tulolajit olivat maksu- ja myyntitulot (1 168 000 €), vuokratulot (1 032 000 €) sekä tuet ja avustukset (458 000 €). Tulorakenne jakautuu taide- ja kulttuurilaitoksiin verrattuna tasaisemmin, mutta kaupunkien välillä oli jälleen suuria eroja. Oulussa kulttuuritalot ja -keskukset⁵⁶ keräsivät vuonna 2006 myyntituloja yhteensä 564 000 euroa, mikä oli 60 prosenttia oululaisten kunnallisten kulttuuritalojen kaikista käyttötuotoista. Hämeenlinnan kulttuuritalojen⁵⁷ saamat tuet ja avustukset sekä valtiolta että EU:lta (yhteensä 237 000 euroa) muodostivat 44 prosenttia kaupungin kulttuuritalojen tuloista. Kuopiossa puolestaan Musiikkikeskus keräsi yhteensä 565 000 euroa vuokratuloja, mikä oli 89 prosenttia Musiikkikeskuksen ja samalla Kuopion kaupungin kulttuuritalojen kaikista käyttötuotoista.

Taiteen perusopetus ja muu kulttuuritoiminta muodostivat molemmat noin 11 prosenttia selvityksessä mukana olevien kaupunkien kulttuurin käyttötuotoista (ilman kirjastoja). Taiteen perusopetuksen tulot, jotka selvityksessä mukana olevissa kaupungeissa olivat yhteensä 3 230 000 €, muodostuivat lähes täysin maksu- ja myyntituotoista. Taiteen perusopetuksen nettokustannukset asukasmäärään suhteutettuna vaihtelivat kahdeksasta 22 euroon asukasta kohden. Käyttötuotot muusta kulttuuritoiminnasta olivat samaa luokkaa taiteen perusopetuksen tulojen kanssa (3 217 000 €), mutta ne jakautuivat laajemmin eri tulolajien välille.

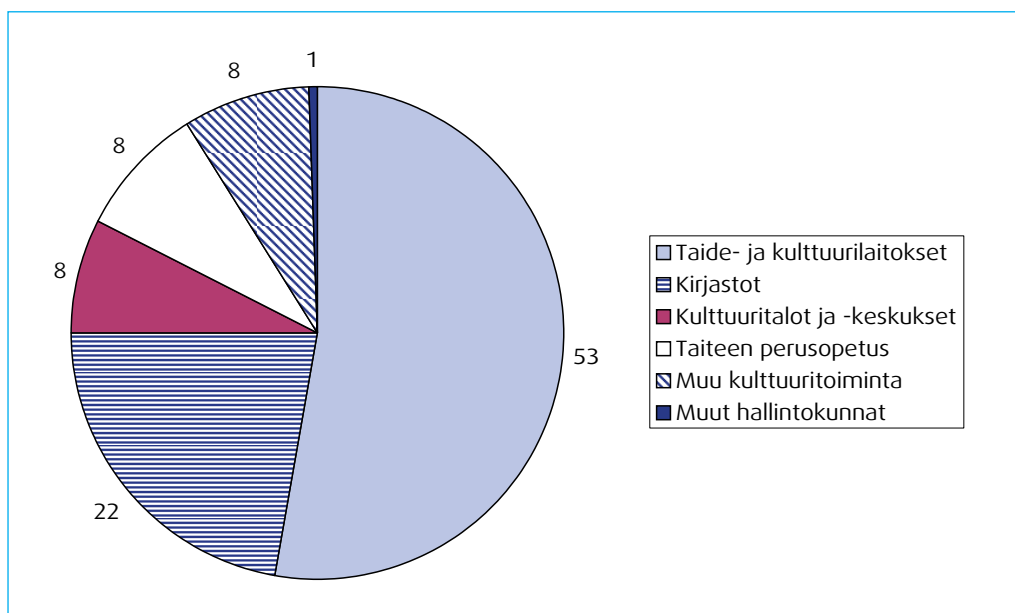
Kuvio 16. Kulttuurin käyttötuotot toiminta-alueittain (pl. kirjastot), %

56 Nuoris- ja kulttuurikeskus Nuku, Tiedekeskus Tietomaa.

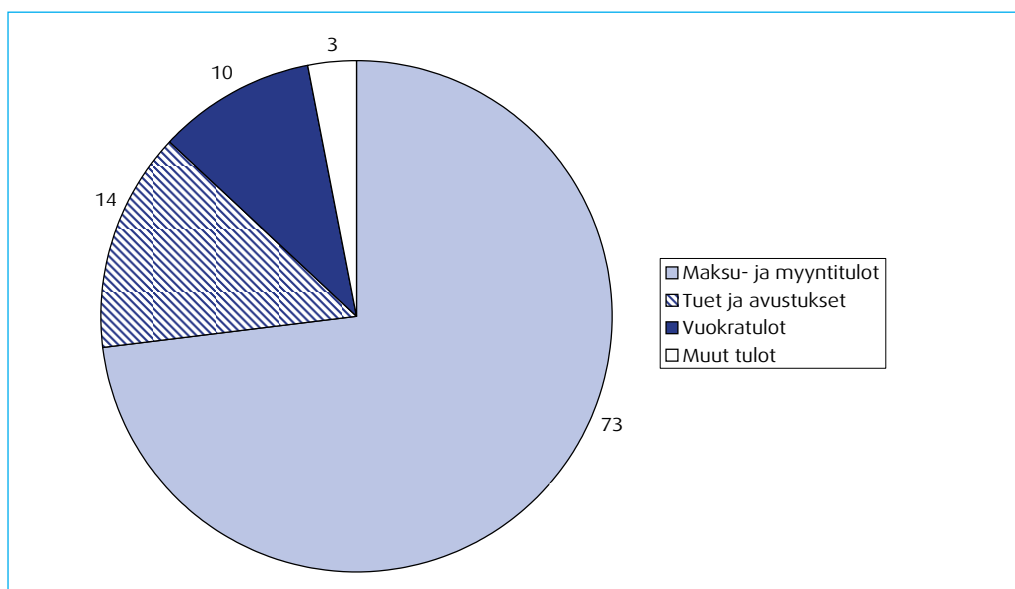
57 Verkatehdas, lasten- ja nuorten kulttuurikeskus ARX.

Kuvio 17. Kulttuurin käyttötuotot toiminta-alueittain (ml. kirjastot), %

Maksu- ja myyntitulot muodostivat 73 prosenttia (n. 21,7 miljoonaa euroa) kaupunkien kaikista kulttuurin tuloista (kuvio 18). Eniten maksu- ja myyntituloja kertyi taide- ja kulttuurilaitoksille, yhteensä noin 15,7 miljoonaa. Vuokratulojen osuus kaikista kaupunkien kulttuurin käyttötuotoista oli hieman alle 10 prosenttia. Vuokratuloja saivat taide- ja kulttuurilaitosten lisäksi etenkin kulttuuritalot ja -keskukset.

Kuvio 18. Kulttuurin tulorakenne tulolajeittain (pl. kirjastot), %

Kaupunkien kulttuuritoimintaan saamien tukien ja avustusten osuus kaikista kulttuurin tuloista oli noin 14 prosenttia vuonna 2006. Saaduista tuista ja avustuksista lähes 44 prosenttia tuli valtiolta työllistämistukina tai erilaisina harkinnanvaraisina tukina ja avustuksina. Eniten tukia saivat taide- ja kulttuurilaitokset, mutta niiden välillä oli suuria eroja tukien jakautumisessa. Museoiden käyttötaloudessa avustuksilla ja erilaisilla tuilla on usein suurempi merkitys kuin teattereilla tai orkestereilla. Valtion erilaisia harkinnanvaraisia avus-

tuksia museotoimintaan ilmoitti saaneensa kymmenen kaupunkia, yhteensä 630 000 euroa. Teattereille valtion harkinnanvaraisia avustuksia ilmoitti saaneensa vain yksi kaupunki, orkestereille neljä kaupunkia.

Yhteensä kaupungit ilmoittivat saaneensa valtion harkinnanvaraisia avustuksia ja tukia (pl. työllistämistuet) noin 1,6 miljoonaa euroa. Näitä tukia suunnattiin etenkin taide- ja kulttuurilaitosten (719 000 €), muun kulttuuritoiminnan (497 000 €) sekä kulttuuritalojen ja -keskusten toimintaan (378 000 €). Työllistämistukia ilmoitti saaneensa museotoimintaan seitsemän, teattereiden toimintaan kaksi ja orkestereiden toimintaan myös kaksi kaupunkia. Kulttuuritaloille ja taiteen perusopetukseen työllistämistukia oli saanut molempiin kaksi kaupunkia ja muuhun kulttuuritoimintaan kuusi kaupunkia. Kaupungit olivat saaneet työllistämistukia yhteensä 235 000 euroa, josta taide- ja kulttuurilaitosten osuus oli 130 000 euroa.

EU:lta saatavat tuet eivät ole erityisen merkittävä rahoituslähde kunnallisessa kulttuuritoiminnassa, joskin kyselyn tiedot lienevät tältä osin puutteellisia. EU-tukia ilmoitti saaneensa viisi kaupunkia, yhteensä 336 000 euroa. Pienimmillään EU-tuki oli ollut 2 000 euroa, suurimmillaan 112 000 euroa. EU-rahoitusta oli saatu museoiden (4 kaupunkia) ja kulttuuritalojen ja -keskusten (2 kaupunkia) toimintaan sekä muuhun kulttuuritoimintaan (3 kaupunkia).⁵⁸

58 Tässä selvityksessä ei erikseen eritelty kulttuuritoiminnan saamia sponsorituloja, vaan mahdolliset sponsoritulot sisältyvät kohtaan tuet ja avustukset. Sponsoritulot ovat merkittäviä tulonlähteitä ainoastaan yksittäisille taide- ja kulttuurilaitoksille. Yleisesti ottaen taide- ja kulttuurilaitosten sponsoritulot ovat pieniä. Ks. esim. Kulttuuritilasto 2005, 220.

5 Päätelmät

5.1 Kyselyn tavoitteet ja toteutus

Kuntien kulttuuritoiminnan menojen ja tulojen tiedonkeruun pilottihanke toteutettiin vuonna 2007. Hankkeessa pyrittiin saamaan vertailukelpoista ja aikaisempaan tietopohjaan nähden tarkempaa tietoa kuntien kulttuuritoiminnasta. Siirtyminen toiminnan strategiseen suunnitteluun ja johtamiseen sekä uusien palvelutuotantomallien käyttöönotto ovat viime vuosina lisänneet taloudellisen perustiedon merkitystä. Käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos on myös tuonut mukanaan tietotarpeita, samoin kuin uusia haasteita tiedon tuottamiselle.

Kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten esille saaminen ja niiden vertaileminen on usein todettu vaikeaksi ja työlääksi. Pilottihankkeen tarkoituksena oli myös kerätä kokemuksia näistä prosesseista yhteistyössä kuntien edustajien kanssa, paikantaa tiedonkeruun merkittävimpiä ongelmakohtia sekä pohtia sen erilaisia kehittämismahdollisuuksia. Näistä osa-alueista on julkaistu erillinen raportti (Saukkonen ja Ruusuvirta 2008), joka sisältää myös tarkemman kuvauksen tiedonkeruun toteutuksesta.

Lyhyesti voidaan tässä mainita, että tiedonkeruun vaikeudet voidaan jakaa käsitteellisiin ongelmiin, hallinnollisiin ongelmiin, tietojen esille saamisen vaikeuksiin sekä teknisiin tai teknisuontoiisiin ongelmiin. Jotkut ongelmat ovat hyvin vaikeasti ratkaistavissa ja toiset puolestaan merkitykseltään suhteellisen vähäpätöisiä. Huomio kannattaa jatkossa kiinnittää erityisesti niihin ongelmiin, jotka ovat ratkaistavissa ja joiden taloudellinen tai muu merkitys on huomattava. Yleisesti ottaen onnistuneen tiedonkeruun edellytyksinä voidaan pitää seuraavia asioita:

- yksimielisyyttä tiedonkeruun tarkoituksesta sekä kartoitettavista asioista
- yhteisymmärrystä kartoitettavien asioiden sisällöstä ja eri aihealueiden välisistä rajoista
- tiedonkeruun konkreettisten välineiden (esim. kyselylomake) käyttäjäystävällisyyttä
- toimivaa tiedonkulkua sekä lomakkeen täytön organisointia kunnissa
- kartoitettavien tietojen löytymistä kohtuullisella työmäärällä
- sellaista tiliöinnin rakennetta, joka palvelee tiedon saantia järjestämistavasta riippumatta
- mahdollisuutta ennakoida tiedonkeruuta ajallisesti ja toiminnallisesti
- lomakkeen täyttämistä parhaiten edistävää vastausaikataulua.

Varsinaisten taloustietojen osalta pilottihankkeen ensisijaisena tavoitteena oli saavuttaa tietoa kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannuksista ja -tuotoista sekä siten kulttuuritoiminnan nettokustannuksista. 14 suomalaisesta kaupungista⁵⁹ kerättiin taloustietoja, jotka ovat peräisin kuntien vuoden 2006 tilinpäätöksistä. Talustiedot koskevat kulttuuritoimintaa,

59 Espoo, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Rovaniemi, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa.

joka tapahtuu taide- ja kulttuurilaitoksissa, kulttuuritaloissa ja kulttuurikeskuksissa, taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa sekä kunnan muussa kulttuuritoiminnassa niin varsinaisessa kulttuuritoimessa kuin muissa hallintokunnissakin. Selvityksessä ei kysytty kirjastotoimen kustannuksia ja tuottoja, mutta niitä koskevia tietoja on kirjaston merkittävän painoarvon vuoksi vertailun vuoksi yhdistetty kokonaiskäyttökustannusten esittelyyn.⁶⁰

Tietojen saaminen, tarkistaminen, täydentäminen sekä vertailukelpoiseksi tekeminen osoittautui joissain tapauksissa varsin vaikeaksi, erityisesti taiteen perusopetuksen ja muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan osalta. Kulttuuritoiminnan tietojen tarkistamis- ja täydentämisprosessin vaatiman työmäärän vuoksi tulotietojen vertailukelpoisuus ei ole metotietojen kanssa samalla tasolla.

Tulosten kuvauksessa on keskitytty vertailemaan kuntien kulttuuritoiminnan bruttokäyttökustannuksia kokonaissummina ja asukaslukuun suhteutettuna sekä tarkastelemaan kulttuuritoiminnan kustannusten painotuksia eri kaupungeissa. Koska kulttuuripalvelujen järjestämistapa vaikuttaa vahvasti myös niiden kustannuksiin ja tuottoihin, raportin alussa esiteltiin kuntien kulttuuritoiminnan hallinnollisia ja palvelutuotantorakenteita. Selvitys osoittaa, että kulttuuripalveluiden tuottamisen ja järjestämisen tavat sekä ylipäättään palvelutarjonta poikkeavat toisistaan huomattavasti. Nämä erot on syytä ottaa huomioon taloudellisia tunnuslukuja analysoitaessa ja niistä keskusteltaessa.

Koska kysymys on poikkileikkauksesta yhdeltä vuodelta, kyselyn tietojen perusteella ei voi tehdä päätelmiä kuntien kulttuuritoiminnan kehityksestä tai tulevaisuuden suunnista. Tuloksiin vaikuttavat osaltaan myös erilaiset juhluvuodet ja muut satunnaistekijät, kuten vuonna 2006 toteutettu Euroopan kulttuuripääkaupunkihaku, johon osallistui kuusi selvityksessä mukana olevista kaupungeista. On myös syytä muistaa, että taloudelliset tunnusluvut eivät yksinään suoraan kerro mitään toiminnan laadusta, taloudellisuudesta, tehokkuudesta, vaikuttavuudesta tai palvelujen saatavuudesta.

Kysely tuotti tietoa nimenomaan kuntien tilinpäätöksissä olevista kulttuuritoiminnan kustannuksista. Sen perusteella ei siis voida vastata esimerkiksi kysymyksiin yksityisten taide- ja kulttuurilaitosten taloudellisista toimintaedellytyksistä eikä kunnan alueella kaiken kaikkiaan tapahtuvasta taide- ja kulttuuritoiminnasta. Näitä asioita koskevia tietoja on kerättävä muista lähteistä ja tarvittaessa yhdistettävä toisiinsa. Perusteellinen ja asianmukainen tieto kunnan kulttuuritoiminnan taloudesta antaa kuitenkin hyvät edellytykset eteneemiselle myös edellä mainittujen kysymysten suuntaan.

5.2 Kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannukset

Kulttuuripanostuksia perustellaan usein esimerkiksi sosiaalisilla, taloudellisilla tai imagoteikijöillä. Strategioissa ja visioissa taide ja kulttuuri mm. parantavat asukkaiden hyvinvointia, lisäävät alueen houkuttelevuutta ja edistävät sen kilpailukykyä. Kulttuurin osuus kunnan kokonaistaloudesta on kuitenkin varsin pieni. Kulttuuritoimintojen osuus (ilman kirjasto- ja kunnan käyttötalouden kustannuksista oli vuonna 2006 korkein Lahdessa (3,7 %), ja kolmen prosentin raja ylittyi myös Jyväskylässä, Oulussa, Tampereella ja Turussa. Mikkeli ja Vantaa sijoittivat kulttuuriin alle kaksi prosenttia kunnan käyttökustannuksista. Kirjaston käyttökustannukset mukaan laskettuina kulttuuritoiminnan osuus vaihteli 2,1 ja 4,9 prosentin välillä. Toisaalta tulokset osoittavat, että vaikka valtio osallistuu kuntien kulttuuritoiminnan rahoittamiseen, päävastuu rahoituksesta on kaupungeilla.

Kaupunkien välillä on suuria eroja kulttuuritoiminnan rahoituksessa. Kulttuurin bruttokäyttökustannukset (ilman kirjastoja) olivat vuonna 2006 suurimmat Tampereella, yli 38

60 Kirjastot muodostivat vuonna 2006 22–40 prosenttia kaupunkien kulttuurin käyttökustannuksista. Kirjastojen avainluvut oli tarkoitus täydentää kuntien talous- ja toimintatilaston avulla, mutta mainitun tilaston myöhäinen julkistaminen vuonna 2007 esti näiden lukujen täydellisen sisällyttämisen tähän raporttiin.

miljoonaa euroa ja pienimmät Mikkelissä, 4,6 miljoonaa euroa. Asukasta kohden laskettuna kulttuurikustannukset olivat suurimmat Vaasassa, joka ainoana kaupungeista käytti kulttuuriin yli 200 euroa/asukas. Mikäli kirjastot otetaan mukaan, yli 200 euron kuntia olivat myös Tampere, Lahti, Oulu, Turku, Jyväskylä ja Kuopio. Tällöin Vaasa oli ainoa kaupunki, joka sijoitti kulttuuriin yli 250 euroa asukasta kohden.

Kulttuuria näyttäisivät eniten rahoittavan suuret kaupungit, paitsi absoluuttisesti, myös asukaslukuun suhteutettuna. Näissä kaupungeissa sijaitsevat myös suurimmat taide- ja kulttuurilaitokset, ja niissä on määrällisesti suurin kulttuuriyleisö. Merkittävimmät poikkeukset tästä säännöstä olivat vuonna 2006 juuri 57 622 asukkaan Vaasa sekä Helsingin kulttuuri- palvelujen kupeessa sijaitsevat Espoo (235 019 asukasta) ja Vantaa (189 711 asukasta).

Väestön sosiaalisella rakenteella sekä kaupungin sijainnilla on merkitystä kulttuuriin kohdennettujen menojen kannalta. Vaasan kaksikielisyys vaikuttaa muiden julkisten palvelujen lisäksi myös kulttuuripalvelujen järjestämiseen ja niiden kustannuksiin. Espoon ja Vantaan tapauksessa runsaasti taidetta ja kulttuuria tarjoavan Helsingin läheisyys lienee puolestaan syynä siihen, että ne eivät ole sijoittaneet kulttuurin yhtä paljon varoja kuin suhteellisen samankokoiset Tampere ja Turku. Viime aikoina molempien kaupunkien toimintaprofilissa on kuitenkin ollut havaittavissa muutosta, joka näkyy esimerkiksi näyttelykeskus WeeGeen avaamisena Espooseen ja suunnitelmassa rakentaa Vantaalle uusi kulttuurikeskus. Näiden lisäksi moni muukin kaupunki on viime vuosina investoinut kulttuuriin.

Useissa kaupungeissa lähes kaikki kulttuurirahoitus menee täysin kunnalliseen kulttuuritoimintaan eli sellaisille toimijoille, jotka ovat osa kunnan hallintoa ja budjettia. Kaupungin rahoituksella mitattuna Oulussa 96 prosenttia toiminnasta (ilman kirjastoja) oli vuonna 2006 kunnallista, kun taas Mikkelissä lähes puolet kulttuurin rahoituksesta (ilman kirjastoja) meni yksityisille toimijoille. Jos kirjastot lasketaan mukaan, kunnallisen toiminnan prosenttiosuudet ovat vielä korkeampia.

Toisaalta yksityisen ja kunnallisen toiminnan rajat eivät ole enää täysin selkeitä, ja kunnat ovat entistä enemmän mukana myös yksityisessä kulttuuritoiminnassa. Avustustoiminnan ja erilaisten yksityisten toimijoiden kanssa tehtävien ostopalvelu- ja yhteistyösopimusten lisäksi kunnat myös omistavat yksityisiä kulttuuritoimijoita. Kunta saattaa olla esimerkiksi yhtiömuotoisen kulttuuritalon ainoa osakkeenomistaja.

Kunta saa kulttuuritoiminnan järjestämiseen laskennallista valtionosuutta. Kustannuksia katetaan myös toimintatuloilla, joita kunta saa esimerkiksi pääsylippujen myynnistä. Taide- ja kulttuurilaitosten käyttötuotot muodostivat vuonna 2006 68 prosenttia kaikista kulttuuritoiminnan tuloista (ilman kirjastoja). Joissain kaupungeissa kulttuuritaloilla ja kulttuurikeskuksilla sekä taiteen perusopetuksen oppilaitoksilla oli suurehko osuus tulonmuodostuksesta.

Kaupunkien kulttuurirahoituksesta merkittävä osa meni vuonna 2006 museoiden, teattereiden ja orkestereiden toimintaan joko kunnallisten laitosten rahoituksena tai avustuksena yksityisille toimijoille. Lahdessa taide- ja kulttuurilaitosten osuus muodosti 88 prosenttia kulttuuritoiminnan kustannuksista (ilman kirjastoja), ja osuus oli yli 80 prosenttia myös Lappeenrannassa, Turussa ja Jyväskylässä. Vain Hämeenlinnassa ja Vantaalla laitosten rahoitus muodosti alle puolet kaikista kulttuurin käyttökustannuksista, joskin Hämeenlinnassakin 47 prosenttia. Jos kirjastot lasketaan mukaan kokonaiskustannuksiin, taide- ja kulttuurilaitosten rahoituksen osuus oli Lahdessa 65 prosenttia, ja kahdeksassa muussakin kaupungissa se muodosti yli puolet kulttuurin kokonaiskäyttökustannuksista.

Taide- ja kulttuurilaitoksissa tapahtuvan toiminnan sisällä on myös nähtävissä kiinnostavia eroja. Tiedonkeruuhankkeen kunnista kuusi kaupunkia panosti vuonna 2006 suhteellisesti eniten museotoimintaan, seitsemän kaupunkia teattereihin, ja ainoastaan Joensuu laittoi suhteellisesti suurimman panostuksen orkesterinsa toimintaan. Panostusten suuruuteen vaikuttavat toki eri laitostyyppien väliset toiminnalliset erot sekä kaupungeissa olevien laitosten määrä ja koko, mutta jonkinlaisia kulttuuripoliittisia painotuksia luvuista voinee löytää.

Kulttuuritalojen ja -keskusten osuus kulttuuritoiminnan kokonaismenoista (ilman kirjastoja) oli Vantaalla 30 prosenttia, mitä selittää tiedekeskus Heureka sijoittaminen tähän kategoriaan. Kulttuuritalot ja -keskukset muodostivat yli kymmenen prosenttia menoista myös Hämeenlinnassa, Mikkelissä, Espoossa, Oulussa ja Tampereella. Monet näistä kulttuuritaloista ja -keskuksista ovat suhteellisen nuoria, ja siten niiden toiminta kertoo myös uusista suuntauksista kulttuuripalvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä. Taiteen perusopetuksen menot muodostivat kolmessa kaupungissa yli viidenneksen kulttuurin bruttokäyttökustannuksista (ilman kirjastoja), Vaasassa 29 prosenttia.

Kaupunkien myöntämistä avustuksista suurin osa meni vuonna 2006 vakiintuneille taide- ja kulttuurilaitoksille, kulttuuritaloille ja -keskuksille sekä taiteen perusopetuksen oppilaitoksille. Muille toimijoille suunnatut avustukset olivat suhteellisen pieniä. Tampere jakoi avustuksia yhteensä miltei 14 miljoonaa euroa, Espoo miltei 10 miljoonaa, Turku hieman yli 6 miljoonaa euroa ja Vantaa noin 4,2 miljoonaa. Vähiten rahaa avustuksiin oli puolestaan käytettävissä Oulussa ja Lappeenrannassa. Kulttuurilautakunnan (tai vastaavan) lisäksi varsinkin yleishallinto eli yleensä kaupunginhallitus saattoi joissain kaupungeissa jakaa suuria kulttuuriavustuksia ja olla merkittävä kulttuuripoliittinen vaikuttaja.

Kaupunkien kulttuuritoiminta on siten vahvasti instituutiovetoinen. Kun kunnan kulttuurimenoista vähennetään taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten sekä taiteen perusopetuksen kustannukset, jäljelle jäävä ”muu” kulttuuritoiminta muodostaa suhteellisen pienen osan kokonaisuudesta. Se on kuitenkin moninaisuudessaan merkittävä osa kunnallisia kulttuuripalveluja, ja siitä on hyvä saada jatkossa vielä enemmän tietoa. Ylipäätään kysely osoitti, kuinka erilaisia kaupunkien kulttuuripalvelut ja niiden järjestämisen tavat ovat. Tiedontarve kuntien kulttuuritoiminnasta ja sen kustannuksista on ilmeinen, ja tiedonkeruuta on siten perusteltua kehittää edelleen.

6 Lähteet

Kirjallisuus

- Heiskanen, Ilkka. 2000. Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa – tilastot ja todellisuus. Rahoitustilastojen käyttökelpoisuudesta ja 1990-luvun rahoitustilanteesta taide- ja kulttuurilaitosten kannalta. TaiLa-projektin julkaisuja. Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö: tilastotietoa taiteesta nro 25, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos: tutkimustietoa politiikasta ja hallinnosta nro 13. Taiteen keskustoimikunta ja Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos, Helsinki.
- Heiskanen, Ilkka. 2001. Muuttuivatko laitokset, miksi ja miten? Taide- ja kulttuurilaitoksen institutionaalinen muutos 1990-luvulla. TaiLa-projektin julkaisuja. Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö: tilastotietoa taiteesta nro 28, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos: tutkimustietoa politiikasta ja hallinnosta nro 20. Taiteen keskustoimikunta ja Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos, Helsinki.
- Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita ja Mitchell, Ritva (toim.). 2002. Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma, Helsinki.
- Heiskanen, Ilkka, Ahonen, Pertti ja Oulasvirta, Lasse. 2005. Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja ohjaus. Kipupisteet ja kehitysvaihtoehdot. Julkaisuja 6. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore, Helsinki.
- Helin, Heikki. 2002. Kallis Helsinki. Suurten kaupunkien palvelukustannukset vuonna 2000. Tutkimuksia 2002:1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Helin, Heikki. 2004. Teattereiden talous ja toiminta 1997–2003. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja 2004:28. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Kangas, Anita. 1991. Kunta, taide ja markat. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 11. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Karttunen, Sari. 2003. Kuntien kulttuuritoiminta ja sen kustannukset. Kulttuuri ja viestintä 2003:1. Tilastokeskus, Helsinki.
- Keltti, Pia. 2001. Kuntien kulttuuritoimen virat 1990-luvulla. Kunnalliseen henkilörekisteriin perustuva selvitys kuntien kulttuuritoimen virkojen määrän muutoksista vuosina 1992, 1996 ja 1999. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Kuntien rahoitusjärjestelmän arviointi. 2006. Työryhmäraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 52. Sisäasiainministeriö, Helsinki.
- Luoma, Kalevi ja Moisio, Antti. 2005. Kuntakoko, kuntien menot ja palveluiden tuotannon tehokkuuserot. VATT-muistioita 69. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki.
- Martikainen, Tuomo ja Helin, Heikki. 2005. Kuntatyypit ja talouskehitys. Tutkimuksia 2005: 6. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Oulasvirta, Lasse ja Flinkkilä, Jussi. 2005. Erillisanalyysi I. Kuntien laitosmuotoisen kulttuurin rahoitus ja valtionapuohjaus. Teoksessa Heiskanen, Ahonen ja Oulasvirta 2005.
- Saukkonen, Pasi ja Ruusuvirta, Minna. 2008. Kuntien kulttuuritoiminnan menojen ja tulojen tiedonkeruu. Raportti tiedonkeruun pilottihankkeen toteutuksesta, siitä saaduista kokemuksista ja toiminnan kehittämismahdollisuuksista. Cuporen verkkojulkaisuja 4. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore, Helsinki. http://www.cupore.fi/documents/kuntien_kulttuuritoiminta_tiedonkeruun_toteutusraportti.pdf

Saukkonen, Pasi, Ruusuvirta, Minna ja Joronen, Tuula. 2007. ”Tulossa on jotain juttuja.” Kyselytutkimus pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Cuporen verkkojulkaisu 2. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore ja Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. http://www.cupore.fi/documents/monikulttuurisuus_kyselyjulkaisu.pdf

Suomen Kuntaliitto. 2005. Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilaston luokitukset 2006. Suomen Kuntaliitto, Helsinki. <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisu/pdf/p051219094543X.pdf>

Tilastolähteet

Painetut tilastolähteet

Kulttuuritilasto 2005. 2006. Kulttuuri ja viestintä 2006. Tilastokeskus, Helsinki.

Museotilasto 2006. 2007. Kaukonen, Marianna ja Vihanto, Terhi (toim.) Museovirasto, Helsinki.

Suomen sinfoniaorkesterit ry. 2007. Toimintakertomus 2006. Tietoja jäsenorkestereista kalenterivuodelta 2006.

Teatteritilastot 2006. 2007. Teatterin tiedotuskeskus ry, Helsinki.

Internet-lähteet

Opetushallitus. 2007. Kustannussovellus 2006. Kulttuuri- ja taidelaitokset. <http://vos.uta.fi/rap/vos/v06/v22yk6l06.html>

Tilastokeskus. 2007a. Kuntien ja kuntayhtymien talous ja toiminta 2006. <http://www.stat.fi/til/ktt/index.html>

Tilastokeskus. 2007b. Kuntaportaali. <http://www.stat.fi/tup/kunnat/>

Tilastokeskus. 2007c. Väestön koulutusrakenne 31.12.1998–2006 vuoden 2007 aluejaolla. <http://www.tilastokeskus.fi/til/vkour/tau.html>

Tilastokeskus. 2007d. Vapaa-aikatutkimus. <http://www.stat.fi/til/vpa/tau.html>

Liite 1. Pilottihankkeen kyselylomake⁶¹ kuntien kulttuuritoiminnan menoista ja tuloista

Vastaaja (tietojen toimittaja)

Etunimi _____

Sukunimi _____

Virkanimike _____

Sähköposti _____

Postiosoite _____

Postinumero _____

Postitoimipaikka _____

Kunta _____

Selvitys kunnan kulttuuritoimen hallinto- ja palvelurakenteesta

1. Kuvatkaa lyhyesti oman kuntanne kulttuurihallinnon rakenne sisältäen sekä hallinto- että lautakuntarakenteen. Graafisen esityksen pyydämme lähettämään erikseen osoitteeseen: (osoite poistettu)

2. Kuvailkaa lyhyesti tuotettujen kulttuuripalvelujen vastuualueet. Kuka kunnassa vastaa mainitun palvelun järjestämisestä?

Henkilöstön lukumäärä

Huom! Ei henkilötyövuosia!

3. Yleisen kulttuuritoimen alaisuudessa olevan henkilöstön lukumäärä YHTEENSÄ

joista toistaiseksi voimassa olevassa työ- tai virkasuhteessa

määräaikaisessa työsuhhteessa

4. Kulttuuritalojen henkilöstön lukumäärä YHTEENSÄ

joista toistaiseksi voimassa olevassa työ- tai virkasuhteessa

määräaikaisessa työsuhhteessa

61 Varsinaisessa kyselyssä käytettiin internet-kyselyihin tarkoitettua Webropol-palvelua, jossa kysely näytti hieman toisenlaiselta kuin tässä liitteessä. Sisältö on kuitenkin sama.

Kunnan omistamat ja avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot yhteensä

5. Kunnan omistamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot, lukumäärä

Yhteensä	Museot	Teatterit ja ooppera	Orkesterit	Kulttuuritalot

6. Tässä pyydämme nimeämään ko. taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot.

7. Kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot, lukumäärä

Yhteensä	Museot	Teatterit ja ooppera	Orkesterit	Kulttuuritalot

joista osakeyhtiöitä _____

joista säätiöitä _____

joista jokin muu (esim. kuntayhtymä) _____

8. Tässä pyydämme nimeämään ko. avustettavat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot.

Kunnan kulttuurin käyttötalous

Menoerä merkitään vain kerran tehtävittäin tietyille menolajille.

Menolajeissa käytetään talous- ja toimintatilaston luokituksia (menolajit 0100–2960), ellei erikseen toisin ohjeisteta.

Mikäli teillä ei ole menoja tai tuloja tietyille menolajille, merkitkää kohtaan 0.

9. Toimintamenot 1 000 €: A) Kulttuuri- ja taidelaitokset,

10. Toimintamenot 1 000 €: B) Kulttuuritalot, C) Taiteen perusopetus

(yleinen ja laaja yhdessä)

	A) Kulttuuri- ja taidelaitokset			B) Kulttuuritalot	C) Taiteen perusopetus (yleinen ja laaja yhdessä)
	Museot	Teatterit ja ooppera	Orkesterit		
Henkilöstömenot yhteensä (0100-0380)					
Palvelujen ostot (asiakaspalvelut + muut palvelut) yhteensä (0510-0600)					
siitä sisäiset ostot yhteensä					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat yhteensä (1400)					
siitä sisäiset yhteensä					
Vuokramenot, ulkoiset, yhteensä (1920)					
Vuokramenot, sisäiset, yhteensä (1970)					
Muut menot yhteensä (2700)					
siitä sisäiset erät					
Avustukset laitoksille ja yh- teisöille, yhteensä (1800) Avustus merkitään loppu- summana, joka myös sisältää esimerkiksi vuokra-avustukset					
Toimintamenot YHTEENSÄ (2900)					
siitä kiinteistökustannukset yhteensä sisältäen sisäinen ja ulkoinen vuokra, lämpö, sähkö, vesi, kunnossapito ja siivous sekä kiinteistön hoidosta aiheutuneet henkilöstömenot					
Poistot, arvonalentumiset ja vyörytyserät yhteensä (2940-2970)					
Avustettavien tahojen lukumäärä YHTEENSÄ					

Kunnan kulttuuritoimen menot jakautuvat seuraavasti:

Toimintamenot, kohta 11.

Avustukset, joissa pyydämme tietoja avustuksen saajien lukumäärästä ja avustusmenoista, kohta 12.

Toimintamenot ja avustukset yhteensä (toimintamenot 2900), kohta 13.

11. Toimintamenot 1 000 €: D) Kunnan kulttuuritoimen alla oleva muu kulttuuritoiminta

D) Kunnan kulttuuritoimen alla oleva muu kulttuuritoiminta				
	Kunnan kulttuuritoimen tilaisuudet, tapahtumat ja festivaalit	Kunnan kulttuuritoimen taide- ja yleisökasvatus	Kunnan kulttuuritoimen tilakustannukset	Kunnan kulttuuritoimen muut menot
Henkilöstömenot yhteensä (0100-0380)				
Palvelujen ostot				
(asiakaspalvelut + muut palvelut) yhteensä (0510-0600)				
siitä sisäiset ostot yhteensä				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat yhteensä (1400)				
siitä sisäiset yhteensä				
Vuokramenot, ulkoiset, yhteensä (1920)				
Vuokramenot, sisäiset, yhteensä (1970)				
Muut menot yhteensä (2700)				
siitä sisäiset erät				
Toimintamenot YHTEENSÄ				
siitä kiinteistökustannukset yhteensä sisältäen sisäinen ja ulkoinen vuokra, lämpö, sähkö, vesi, kunnossapito ja siivous sekä kiinteistön hoidosta aiheutuneet henkilöstömenot				
Poistot, arvonalentumiset ja vyörytyserät yhteensä (2940-2970)				

12. Toimintamenot 1 000 €: D) Kunnan kulttuuritoimen alla oleva muu kulttuuritoiminta

Avustukset, joissa pyydämme tietoja avustuksen saajien lukumäärästä ja avustusmenoista.

Avustukset YHTEENSÄ (1800) Avustus merkitään loppusummana, joka sis. myös esimerkiksi vuokra-avustukset	siitä yksityiset henkilöt	siitä yhdistykset, säätiöt, yritykset ja muut yhteisöt	siitä ammattitaitelijoiden työskentelyapurahat
Avustettavien tahojen LUKUMÄÄRÄ YHTEENSÄ	siitä yksityiset henkilöt	siitä yhdistykset, säätiöt, yritykset ja muut yhteisöt	siitä ammattitaitelijoita

13. Toimintamenot yhteensä 1 000 €

Tähän pyydämme merkitsemään loppusummana toimintamenot kohdasta 11 ja avustukset kohdasta 12: toimintamenot yhteensä (2900).

TOIMINTAMENOT YHTEENSÄ (2900)

14. Toimintamenot 1 000 €: E) Muiden hallintokuntien kulttuurimenot hallintokunnittain

Tässä pyydämme merkitsemään yhteensä toimintamenot sisältäen myös sisäiset erät kuten aikaisemmin sekä erittelemään tarkemmin seuraavien menolajien osalta: palvelujen ostot, avustukset, vuokramenot.

	YHTEENSÄ	josta palvelujen ostot	josta avustukset	josta vuokramenot	josta muut menot
Yleishallinto					
Koulutoimi					
Sosiaali- ja terveystoimi					
Nuorisotoimi					
Liikuntatoimi					
Tekninen toimi					
Jokin muu					

15. Lisätietoja toimintamenoja koskeviin kohtiin

Tähän pyydämme merkitsemään, miten paljon kaupunki käyttää varoja taidehankintoihin kaiken kaikkiaan. Mikäli hankinnat näkyvät jo käyttötalouden toimintamenoissa, pyydämme ilmoittamaan myös siitä tässä yhteydessä tai jos teillä on muuta lisättävää annettuihin toimintamenotietoihin.

16. Toimintatulot 1 000 €: A) Kulttuuri- ja taidelaitokset

17. Toimintatulot 1 000: B) Kulttuuritalot, C) Taiteen perusopetus

Tuloerä merkitään vain kerran tehtävittäin tietyille tulolajille.

Tulolajeissa käytetään talous- ja toimintatilaston luokituksia (tulolajit 5210–6970), ellei erikseen toisin ohjeisteta.

Mikäli teillä ei ole tuloja, merkitkää silloin 0.

	A) Kulttuuri- ja taidelaitokset			B) Kulttuuritalot	C) Taiteen perusopetus
	Museot	Teatterit ja ooppera	Orkesterit	Kulttuuritalot	Yleinen ja laaja oppimäärä yhteensä
Myyntitulot yhteensä (5210-5250)					
siitä sisäiset (ml. omat liikelaitokset)					
Maksut yhteensä (5500)					
Tuet ja avustukset yhteensä (5805-5890)					
siitä työllistämistuet					
siitä muut tuet ja avustukset valtiolta					
siitä Euroopan Unionilta					
siitä muilta yhteensä					
Vuokratulot, ulkoiset, yhteensä (6320)					
Vuokratulot, sisäiset, yhteensä (6370)					
Muut tulot yhteensä (6700)					
Toimintatulot YHTEENSÄ (6900)					
Laskennalliset tulot yhteensä (6960-6970)					
siitä vyörytyserät					

18. Toimintatulot 1 000 €: D) Kunnan kulttuuritoimen alla oleva muu kulttuuritoiminta

	D) Kunnan kulttuuritoimen alla oleva muu kulttuuritoiminta			
	Tilaisuudet, tapahtumat ja festivaalit	Taide- ja yleisökasvatus	Kunnan kulttuuritoimen tiloista saamat tulot	Muut tulot
Myyntitulot yhteensä (5210-5250)				
siitä sisäiset (ml. omat liikelaitokset)				
Maksut yhteensä (5500)				
Tuet ja avustukset yhteensä (5805-5890)				
siitä työllistämistuet				
siitä muut tuet ja avustukset valtiolta				
siitä Euroopan Unionilta				
siitä muilta yhteensä				
Vuokratulot, ulkoiset, yhteensä (6320)				
Vuokratulot, sisäiset, yhteensä (6370)				
Muut tulot yhteensä (6700)				
Toimintatulot YHTEENSÄ				
Laskennalliset tulot yhteensä (6960-6970)				
siitä vyörytyserät				

19. Toimintatulot 1 000 €: E) Muiden hallintokuntien kulttuuritulot hallintokunnittain

Tässä pyydämme merkitsemään toimintatulot yhteensä sekä erittelemään seuraavien tulolajien osalta: myyntitulot, maksut, tuet ja avustukset sekä vuokratulot.

	YHTEENSÄ	josta myyntitulot	josta maksut	josta tuet ja avustukset	josta vuokratulot
Yleishallinto					
Koulutoimi					
Sosiaali- ja terveystoimi					
Nuorisotoimi					
Liikuntatoimi					
Tekninen toimi					
Jokin muu					

20. Lisätietoja toimintatuloja koskeviin tietoihin

Liite 2. Tiedonkeruuhankkeen määritelmien mukaiset kunnalliset ja kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kulttuuritalot ja -keskukset

Kunta	Kunnallinen	Kunnan avustama
Espoo	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Espoon kaupunginmuseo (Glims talomuseo, Lagstadin koulumuseo, Huvilamuseo Villa Rulludd) <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tapiola Sinfonietta / Espoon kaupunginorkesteri <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sellosali - Kulttuurikeskus - Pikku Aurora 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helinä Rautavaaran museo - Suomen Kellomuseo - Gallen-Kallelan museo - EMMA, Espoon modernin taiteen museo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Espoon kaupunginteatteri - Teatteri Hevosenkenkä - Unga Teater - Totem teatteri - Glims & Gloms tanssiteatteri - Suomen kansallisooppera
Hämeenlinna	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hämeenlinnan kaupungin historiallinen museo (Palanderin talo, Sibeliuksen syntymäkoti, Vankilamuseo) - Hämeenlinnan Taidemuseo (Engel-rakennus, Lohrmann-rakennus) <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lastenkulttuurikeskus Arx 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suomen Tykistö museo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hämeenlinnan Kaupungin Teatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hämeenlinnan kaupunginorkesteri <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verkatehdas
Joensuu	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pohjois-Karjalan museo (Bunkkerimuseo) - Joensuun taidemuseo (Tuupovaaran taidetalo) <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Joensuun kaupunginorkesteri 	<p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Joensuun kaupunginteatteri
Jyväskylä	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jyväskylän taidemuseo (Galleria Harmonia) - Keski-Suomen museo (Heiskan taiteilijakoti, Käsityöläiskodit, Pienmäen talomuseo) - Suomen käsityön museo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jyväskylän kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jyväskylä Sinfonia 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alvar Aalto -museo (Koetalo, Jyväskylä sekä Alvar Aallon koti ja Ateljee, Helsinki) - Keski-Suomen luontomuseo <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lastenmusiikki-orkesteri Loiskis <p>Alueelliset keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Keski-Suomen elokuvakeskus - Luova valokuvakeskus
Kuopio	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuopion kulttuurihistoriallinen museo (J.V. Snellmanin kotimuseo, Kuopion korttelimuseo) - Kuopion taidemuseo - Kuopion luonnontieteellinen museo <p>Teatterit ja ooppera:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuopion kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuopion kaupunginorkesteri <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuopion Musiikkikeskus 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suomen ortodoksinen kirkkomuseo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tanssiteatteri Minimii <p>Alueelliset keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Victor Barsokovitsch-valokuvakeskus - Itäinen tanssin aluekeskus - Itä-Suomen AV-kulttuurin koulutus- ja kehittämissyhdystys Isak ry
Lahti	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lahden kaupunginmuseo (Lahden historiallinen museo, Lahden taidemuseo, Hiihtomuseo, Radio- ja tv-museo, Sotilaslääketieteen museo) <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lahden Kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lahden kaupunginorkesteri 	<p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teatteri Vanha Juko <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lahden Sibeliustalo <p>Alueelliset keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Päijät-Hämeen Elokuvakeskus

Kunta	Kunnallinen	Kunnan avustama
Lappeenranta	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Etelä-Karjalan museo (Ratsuväkimuseo, Wolkoffin talomuseo) - Etelä-Karjalan taidemuseo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lappeenrannan kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lappeenrannan kaupunginorkesteri 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nuijamaan museo
Mikkeli	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mikkelin kaupungin museot (Mikkelin taidemuseo, Suur-Savon museo, Päämajamuseo, Harjukosken mylly, Kivisakasti, Mannerheimin salonkivaunu, Viestikeskus Lokki) <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mikkelin kaupunginorkesteri 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jalkaväkimuseo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mikkelin Teatteri <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsertti- ja kongressitalo Mikaeli - Alueelliset keskukset - Mikkelin valokuvakeskus
Oulu	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pohjois-Pohjanmaan museo (Merimiehenkotimuseo, Pateniemen sahamuseo, Turkansaaren ulkomuseo) - Oulun taidemuseo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oulun kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oulu Sinfonia <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nuoriso- ja kulttuurikeskus Nuku - Tiedekeskus Tietomaa 	<p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jojo - Oulun Tanssin Keskus - Nukketeatteri Akseli Klonk <p>Alueelliset keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oulun elokuvakeskus - Pohjoinen valokuvakeskus - Pohjoinen tanssin aluekeskus
Rovaniemi	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lapin maakuntamuseo - Rovaniemen taidemuseo <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lapin Kamariorkesteri / Rovaniemen kaupunginorkesteri 	<p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rovaniemen teatteri - Kansantanssiteatteri Rimpparemmi <p>Alueelliset keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pohjoinen tanssin aluekeskus
Tampere	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tampereen museot (Amurin työläismuseokortteli, Hämeen museo, Kivimuseo, Rupriikki, Nukke- ja puku-museo, Vapriikki) - Tampereen taidemuseo (Muumilaakso) - Sara Hildénin taidemuseo <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tampere Filharmonia <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tullikamari - Rulla - Unipoint 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työväen keskusmuseo - Vakoilumuseo - Lenin-museo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tampereen Teatteri - Tampereen Työväen Teatteri ja TTT-talosaatiö - Ahaa teatteri - Teatteri 2000 - Teatteri Mukamas - Tanssiteatteri Mobita/Dansco - Sorin sirkus - Teatteriporukka - Teatteri Telakka - Tampereen komediateatteri <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tampere-talo <p>Alueelliset keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pirkanmaan elokuvakeskus - Valokuvakeskus Nyky aika - Pirkanmaan Tanssin Keskus ry

Kunta	Kunnallinen	Kunnan avustama
Turku	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turun maakuntamuseo (Apteekkimuseo, Biologinen museo, Kuralan Kylämäki, Luostarinmäen käsityöläis-museo, Turun linna ja Historiallinen museo) - Wäinö Aaltonen museo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turun Kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turun filharmoninen orkesteri 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aboa Vetus & Ars Nova -museot - Forum Marinum (Museolaivat) - Turun taidemuseo - Sibeliusmuseo - Museet Ett Hem <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Åbo Svenska Teater - Linnateatteri - Tehdasteatteri - Aurinkobaletti - Tanssiteatteri Eri - Pikinini meri - Marionettiteatteri Mundo - Turun Nuori teatteri <p>Alueelliset keskuskeskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Varsinais-Suomen elokuvakeskus - Läntinen tanssin aluekeskus - Valokuvakeskus Peri
Vaasa	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pohjanmaan Museo (Terranova, Sundomin museo, Taidehalli, Vanhan-Vaasan museo - Tikanojan taidekoti (Kunstin modernin taiteen museo) <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vaasan kaupunginteatteri <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vaasan kaupunginorkesteri 	<p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wasa Teater
Vantaa	<p>Museot</p> <p>Vantaan kaupungin museot (Vantaan kaupunginmuseo, Vantaan taidemuseo)</p> <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lasten taidetalo Pessi - Lasten taidetalo Toteemi - Monitoimikeskus Lumo 	<p>Museot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suomen Ilmailumuseo <p>Teatterit ja ooppera</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tanssiteatteri Raatikko - Teatteri Vantaa - Suomen Kansallisooppera <p>Orkesterit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vantaan viihdeorkesteri <p>Kulttuuritalot ja -keskukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tiedekeskus Heureka